

Geweldervaringen van transgender personen in België

Dr. Joz Motmans

(Universiteit Antwerpen)

Prof. dr. Guy T'Sjoen

(Universiteit Gent)

Prof. dr. Petra Meier

(Universiteit Antwerpen)

Inhoud

Voorwoord	6
1. Beleidsmatige en wetenschappelijke context	7
1.1. Aandacht voor transfobie in beleid en regelgeving	7
1.1.1. Anti-discriminatie.....	7
1.1.2. Haatmisdrijven en strafverzwaring	8
1.1.3. Registratie van gewelddelicten.....	8
1.2. Aandacht voor transfoob geweld in onderzoek.....	9
1.2.1. Definiëring van geweld en transfobie.....	9
1.2.2. Prevalentie van transfoob en transnegatief geweld.....	11
1.2.3. Motivatie voor transnegatief geweld	13
1.2.4. Slachtofferprofiel	14
1.2.5. Daderprofiel.....	15
1.2.6. Aangiftebereidheid van transnegatief geweld.....	15
1.2.7. Impact op het slachtoffer en de eigen beoordeling van het voorval.....	17
2. Onderzoeksvraag en methodologie	18
2.1. Onderzoeksvraag.....	18
2.2. Opzet kwantitatieve fase	18
2.2.1. Ontwikkeling van een vragenlijst.....	18
2.2.2. Dataverzameling	20
2.2.3. Analyseprocedure	20
3. Algemene respons en achtergrondvariabelen	21
3.1. Algemene respons.....	21
3.2. Sociodemografische gegevens van respondenten uit België (N=260).....	22
3.2.1. Leeftijd	22
3.2.2. Handicap of chronische ziekte	22
3.2.3. Afkomst.....	23
3.2.4. Relatiestatus en partnerschap	23
3.2.5. Seksuele oriëntatie	23
3.2.6. Woonsituatie	24
3.2.7. Opleiding.....	24
3.2.8. Werksituatie.....	25
3.2.9. Inkomen.....	25
3.3. Psychisch welzijn	26
3.3.1. Psychologisch welzijn (GHQ-12)	26
3.3.2. Positieve mentale gezondheid (VT, SF-36 subschaal).....	27

3.3.3.	Zelfmoordgedachten en zelfmoordpogingen	27
3.4.	Genderpositie	28
3.4.1.	Geslacht geregistreerd bij de geboorte	28
3.4.2.	Verandering van geslachtsrol en transitiestappen	29
3.4.3.	Zelfidentificatie en identiteitsgroepen	31
3.4.4.	Genderexpressie en passabiliteit.....	32
4.	Geweldervaringen: algemeen.....	35
4.1.	Algemene geweldervaringen.....	35
4.1.1.	Verbaal en psychisch geweld.....	35
4.1.2.	Fysiek geweld.....	37
4.1.3.	Seksueel geweld	38
4.1.4.	Materieel geweld.....	39
4.2.	Verskil naar sociodemografische achtergrondvariabelen	39
4.3.	Verband met genderpositie.....	40
4.4.	Verband met psychisch welzijn.....	41
5.	Analyse van de ergste geweldvoorvallen	43
5.1.	Resultaten van ervaringen met verbaal of psychisch geweld	44
5.1.1.	Context van verbaal/psychisch geweld	46
5.1.2.	Daderprofiel bij verbaal/psychisch geweld	47
5.1.3.	Meldingsgedrag van verbaal/psychisch geweld	49
5.1.4.	Eigen beoordeling van verbaal/psychisch geweld en impact op het slachtoffer	51
5.2.	Resultaten van ervaringen met fysiek geweld.....	52
5.2.1.	Context van fysiek geweld	52
5.2.2.	Daderprofiel bij fysiek geweld	54
5.2.3.	Meldingsgedrag van fysiek geweld.....	55
5.2.4.	Eigen beoordeling van fysiek geweld en impact op het slachtoffer	58
5.3.	Resultaten van ervaringen met seksueel geweld	58
5.3.1.	Context van seksueel geweld	58
5.3.2.	Daderprofiel bij seksueel geweld.....	60
5.3.3.	Meldingsgedrag van seksueel geweld	61
5.3.4.	Eigen beoordeling van seksueel geweld en impact op het slachtoffer	63
5.4.	Resultaten van ervaringen met materieel geweld	64
5.4.1.	Context van materieel geweld.....	64
5.4.2.	Daderprofiel bij materieel geweld.....	66
5.4.3.	Meldingsgedrag van materieel geweld	67
5.4.4.	Eigen beoordeling van materieel geweld en impact op het slachtoffer.....	69
6.	Algemene conclusie	70

6.1. Samenvatting respondenteprofiel	70
6.2. Samenvatting algemene geweldervaringen.....	71
6.3. Samenvatting ergste voorvallen.....	73
6.4. Tot slot.....	75
7. Bibliografie.....	76

Voorwoord

Dit rapport bevat de resultaten van het onderzoek naar geweldervaringen van transgender personen in ons land, dat het Steunpunt Gelijkekansenbeleid uitvoerde in opdracht van de Vlaamse Minister van Gelijke Kansen in de periode 2012-2014. Het is het eerste grootschalige onderzoek in ons land waarbij

Voor de duur van het onderzoek werd een stuurgroep samengesteld met vertegenwoordigers uit het transgender middenveld, het Vlaamse Gelijkekansenbeleid en academici.¹ Bij aanvang van dit onderzoeksproject was het de stuurgroep niet duidelijk of een kwantitatieve bevraging van een op zich negatief beladen thema in een kleine groep van transgenders wel voldoende respons zou opleveren. In samenspraak met deze stuurgroep werd daarom besloten een anonieme kwantitatieve bevraging op te stellen, maar bij meet af aan heel wat open vragen in te bouwen naar de specifieke geweldervaringen, en de respondenten de mogelijkheid te geven hun persoonlijke gegevens na te laten voor mogelijks een kwalitatieve opvolging.

Als onderzoekers zijn we altijd verheugd indien een onderzoek een grote respons kent. We zijn de 260 respondenten uit België dan ook dankbaar voor hun deelname aan het onderzoek. Als mens-achter-de-wetenschapper zijn we echter ook aangeslagen door de vele schrijvende verhalen die ons door middel van dit onderzoek bereikten. We hopen dat de bevindingen uit dit onderzoek mogen leiden tot beleidsinitiatieven die enerzijds preventief gericht zijn op het voorkomen van geweldervaringen en anderzijds gericht zijn op een verbetering van registratie en opvang van slachtoffers van geweld, en tot aanpassingen van de juridische regelgeving op het vlak van strafverzwaring op basis van genderidentiteit, genderexpressie en geslachtsverandering in het strafwetboek.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 schetsen we de beleidsmatige en wetenschappelijke context van dit onderzoek, waarbij we aandacht besteden aan een expliciete definiëring van geweld enerzijds en transfobie (of transnegativiteit) anderzijds, en bespreken we tevens uitgebreid de internationale onderzoeksgegevens met betrekking tot transnegatief geweld. De conclusies uit de wetenschappelijke context leidden tot aandachtspunten en vraagstellingen voor het eigen onderzoek. In hoofdstuk 2 wordt de onderzoeksvraag besproken, en de gebruikte methodologie van de kwantitatieve dataverzameling toegelicht. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de algemene respons en achtergrondvariabelen van de respondenten (sociodemografische gegevens, psychisch welzijn en genderpositie). In hoofdstuk 4 staat het algemeen beeld van de geweldervaringen die transgenders ons rapporteerden centraal. We bespreken tevens de verschillen naar sociodemografische achtergrondvariabelen, genderpositie en psychisch welzijn. In hoofdstuk 5 zoomen we in op de context van de ergste gerapporteerde voorvallen, het daderprofiel en de meldingsbereidheid en ervaringen met politiediensten. De door ons verzamelde data wordt in het besluit (hoofdstuk 6) kort teruggekoppeld met deze literatuur.

---

¹ De stuurgroep bestond uit volgende personen: Fran Bambust (çavaria), Marleen Hufkens (T-Werkgroep), Casper Reybroeck & Alex Roels (T-Jong), Deborah Lambillotte (Casa Rosa), Agna Smisdom (Gelijke Kansen in Vlaanderen), en Bob Van den Broeck (kabinet Vlaams minister Pascal Smet). De auteurs danken de leden van de stuurgroep voor hun interesse en waardevolle inbreng.

1. Beleidsmatige en wetenschappelijke context

In dit eerste hoofdstuk bespreken we de beleidsmatige (1.1) en wetenschappelijke context (1.2) van dit onderzoek naar geweldervaringen van transgenders in België.

1.1. Aandacht voor transfobie in beleid en regelgeving

Transgender² personen maken sinds 2009 een expliciete doelgroep uit van het Vlaamse Gelijkekansenbeleid (Smet, 2009). Uit Belgisch onderzoek blijkt dat deze populatie een sterke nood heeft aan bewustmaking over hun rechten en bescherming: slechts 44% van de transgender respondenten bleek op de hoogte te zijn dat er sinds 2007 een wet ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen bestaat die ook transseksuelen beschermt tegen discriminatie, en 43% wist dat men klacht kan indienen voor discriminatie op grond van geslachtsverandering bij het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (IGVM) (Motmans, de Biolley, & Debunne, 2009).

1.1.1. Anti-discriminatie

De bestaande wetgeving en decreten waren tot 2014 beperkt tot zij die daadwerkelijk van geslacht veranderen.³ Zo stelde het Vlaamse Decreet houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid (2008) in hoofdstuk IV 'Gelijkebehandelingsbeleid' (afd. 1, art. 16 § 5) dat *“een minder gunstige behandeling in een vergelijkbare situatie op grond van transseksualiteit wordt gelijkgesteld met een minder gunstige behandeling in een vergelijkbare situatie op grond van geslacht”*. Ook de Belgische wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen ((de zgn. genderwet) stelt in artikel 4, paragraaf 2: *“Voor de toepassing van deze wet wordt een direct onderscheid op grond van geslachtsverandering gelijkgesteld met een direct onderscheid op grond van geslacht”*. De genderwet verbiedt directe en indirecte discriminatie, pesterijen op grond van het geslacht en ongewenst seksueel gedrag. Hierdoor werd in eerste instantie enkel transseksuele personen beschermd, d.w.z. (hier begrepen als) *“zij die een geslachtsveranderende behandeling hebben ondergaan, die ermee bezig zijn, of die van plan zijn dit te doen”*. Ten tijde van de dataverzameling van dit onderzoeksproject was de wettelijke bescherming tegen discriminatie aldus beperkt tot *geslachtsverandering*.

Het gebrek aan bescherming voor zij die geen geslachtsaanpassende operatie wensen of kunnen ondergaan, werd zowel door belangengroepen als overheidsinstanties aangekaart. Zo stelde het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen in haar jaarrapport van 2011: *“(…) de federale Belgische antidiscriminatiewetgeving vertoont een leemte op het vlak van de bescherming van transgender personen, en in het bijzonder van travestieten en transgenderisten. Dat leidt tot een wettelijke onzekerheid in verband met de precieze bescherming van transgender personen tegen discriminatie, en een minder hoog beschermingsniveau van transgender personen”* (IGVM, 2012).

In 2014 werden genderidentiteit en genderexpressie toegevoegd als beschermende gronden in het Vlaamse Decreet houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid (maart 2014) alsook in genderwet (april 2014). Hiermee werd de bescherming tegen discriminatie uitgebreid tot iedereen die discriminatie ondervindt omwille van

---

² Transgender is een koepel of paraplueterm voor een diverse groep van mensen voor wie het geboortegeslacht niet (geheel) klopt met hun genderidentiteit, het gevoel van man of vrouw zijn, zoals travesties, transgenderisten en transseksuelen en alle andere vormen van gendervariante personen.

³ Al bleek er onder juristen discussie op welke wijze de formulering begrepen diende te worden.

de genderidentiteit of genderexpressie. De invoeging van beide kenmerken komt tegemoet aan de afspraken die door de deelstaten en de federale staat werden gemaakt naar aanleiding van de opmaak van het interfederale actieplan tegen homofoob en transfoob geweld.

De memorie van toelichting voor de uitbreiding van het Vlaamse Decreet stelt: *“Deze nieuwe beschermde kenmerken worden voornamelijk geïntroduceerd om een uitgebreide bescherming tegen discriminatie te garanderen voor alle transgender personen, met inbegrip van travestieten, interseksuelen, en andere gendervariante personen. Ze zijn bij uitbreiding echter evenzeer toepasbaar op eenieder met een gendernormoverschrijdende genderidentiteit en/of -expressie. De invoeging van beide kenmerken komt ook tegemoet aan de afspraken die door de deelstaten en de federale staat werden gemaakt naar aanleiding van de opmaak van het interfederale actieplan tegen homofoob en transfoob geweld. In dit kader werd overeengekomen om ‘genderidentiteit’ en ‘genderexpressie’ als beschermde kenmerken toe te voegen in elke (federale en deelstatelijke) antidiscriminatieregelgeving.”* (p.6). Het decreet specificeert bovendien de domeinen waarbinnen discriminatie niet kan. Het gaat om werk, gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting, mobiliteit, cultuur, jeugd, sociale voordelen en toegang tot en deelname aan economische, sociale, culturele of politieke activiteiten buiten de privésfeer.

1.1.2. Haatmisdrijven en strafverzwaring

De antidiscriminatiewet is een strafwet. Ze bestraft ook het aanzetten tot discriminatie, haat of geweld. Sinds de “wet tot verhoging van de verzwarende omstandigheid bedoeld in art. 405quater van het Strafwetboek” kan voor de discriminatiegrond *geslachtsverandering* er een strafverzwaring worden opgelegd (enkel) voor het misdrijven *doodslag* en *slagen en verwondingen*. Men spreekt dan over een haatmisdrijf waarbij er door het transfoob karakter van het feit een strafverzwaring kan worden opgelegd. Momenteel geldt dit nog niet voor *genderexpressie* en *genderidentiteit*, of voor andere misdrijven⁴. Tot op heden is er nog geen veroordeling geweest waarbij *geslachtsverandering* als verzwarende omstandigheid werd opgenomen.

1.1.3. Registratie van gewelddelicten

Tot op heden ontbreken gegevens over het voorkomen van transfoob geweld: er is geen specifieke registratiecode voor politiediensten om de verzwarende omstandigheid van transfobie op procesverbalen te melden, dit in tegenstelling tot een dergelijke code voor homofoob geweld of xenofobie.⁵ In de statistieken van lokale meldpunten of in politiedatabanken in ons land zijn dus geen cijfers over discriminatie of geweld op transgender terug te vinden. Enkel het Instituut voor de Gelijkheid van vrouwen en mannen (IGVM), in het kader van zijn juridische missie bevoegd om op te treden inzake discriminatie op basis van geslacht van transseksuele personen, noteert klachten van transgender personen in zijn jaarrapporten. In het jaarverslag van het Instituut van 2012 blijkt dat het aantal klachten in de lift zit: van 3 in 2005 naar 40 in 2012. Dit wil niet meteen zeggen dat er plots meer problemen zijn, maar het lijkt eerder een indicatie dat transgender personen de weg naar het Instituut vinden, mede door de doorverwijzingen vanuit het middenveld (Holebifoon en sinds 2013 tevens het Transgender Infopunt). In totaal zijn 6% van de meldingen in 2012 afkomstig

---

⁴ Het gaat hierbij om Art. 377bis (strafverzwaring voor aanranding, verkrachting), Art. 422quater (strafverzwaring voor schuldig verzuim), Art. 438bis (strafverzwaring voor vrijheidsberoving), Art. 442ter (strafverzwaring voor belaging), Art. 453bis (strafverzwaring voor grafschennis), Art. 514bis (strafverzwaring voor brandstichting), Art. 525bis, 532bis en 534quater (strafverzwaring voor beschadiging van (on)roerende goederen, graffiti).

⁵ Zie omzendbrief nr. Col 14/2006 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep. Betreft: strijd tegen homofobie daden waarin homofobie een code toegewezen kreeg: code 56C.

van transgender personen; transgender personen zijn in bijna alle domeinen het slachtoffer van discriminatie en vooral in de domeinen ‘privérelaties’, ‘werk’ en ‘goederen en diensten’ (Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, 2013, p. 43).

En hoewel zowel de Belgische genderwet als het Vlaamse gelijkheidsdecreet stellen dat transseksualiteit een verzwarende omstandigheid uitmaakt van een haatmisdrijf, en haatmisdrijven met transseksualiteit als verzwarende omstandigheid dus strenger bestraft kunnen worden, is er tot vandaag nog geen enkele veroordeling geweest op basis van deze verzwarende omstandigheid.

Het gebrek aan kennis bij de transgender populatie, de tekortkomingen in decretale en wettelijke bescherming, én het algemene gebrek aan gegevens uit overheidsdatabanken of gerechtelijke bronnen, vormen het kader waarbinnen het fenomeen van transfoob geweld in ons land moet geduid worden. We mogen immers wel degelijk veronderstellen dat geweld op transgender in de praktijk plaatsvindt. Internationaal onderzoek geeft een hoog percentage van geweldervaringen onder transgender personen aan.

1.2. Aandacht voor transfoob geweld in onderzoek

Het domein van transgenderonderzoek in zijn geheel is nog relatief nieuw. Als gevolg is het thema transnegatief geweld in Europa nog maar in het laatste decennium sporadisch in kaart gebracht.⁶ In de Verenigde Staten van Amerika bestaat er een iets langere traditie van onderzoek naar transgenders, mede door de algemene aandacht voor seksueel geweld en HIV preventie. De verschillende onderzoeken zijn echter unaniem in hun besluit dat transnegatief geweld opvallend vaak voorkomt. Vooraleer we deze literatuur bespreken, beschrijven we eerst de typologie van geweld en het onderscheid tussen transfoob en transnegatief geweld.

In dit onderdeel geven we tevens bij elke paragraaf aan welke besluiten we hieruit trokken voor het opstellen van de vragenlijst (zie schuine paragrafen).

1.2.1. Definiëring van geweld en transfobie

1.2.1.1. Typologie van geweld

Geweld wordt in heel wat literatuur op een verschillende manier gedefinieerd (en bijgevolg gemeten). Bestaande onderzoeken gebruiken allen een eigen indeling, of focussen op één bepaalde vorm van geweld (bv. partnergeweld) waardoor vergelijkbaarheid onmogelijk is. In heel wat onderzoek hebben de onderzoekers wel minstens aandacht voor verbaal en fysiek geweld.

Onder verbaal geweld wordt verstaan: beledigingen en discriminerend taalgebruik, naropen, uitschelden, uitlachen, bedreiging en intimidatie, enzovoort. Psychisch geweld wordt niet vaak apart in geweldonderzoek toegevoegd, maar overlapt voor een groot stuk met verbaal geweld. Wij voegden het in dit onderzoek daarom samen met verbaal geweld. Onder fysiek geweld vallen gebeurtenissen zoals spuwen, duwen en trekken, slagen en verwondingen, enzovoort. Het is de meest duidelijke en vaak zichtbare vorm van geweld. In heel wat onderzoek wordt seksueel geweld onder fysiek geweld ingebracht. Onderzoek bij vrouwen heeft echter aangetoond dat het *apart* bevragen van seksueel geweld noodzakelijk is om dit type van geweld correct in kaart te brengen (Bruynooghe & Noelanders, 1998). Wij kozen ervoor om seksueel getinte opmerkingen onder ‘verbaal geweld’ te plaatsen, en enkel seksueel grensoverschrijdend gedrag onder de noemer

---

⁶ Op 9 december 2014 werd het Europees onderzoek “Being Trans in the EU – Comparative analysis of the EU LGBT survey data” van de European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) gelanceerd in Brussel. De daarin vermeldde data zijn echter niet opgenomen in deze literatuurbespreking.

seksueel geweld. De motivatie hiertoe was de vaststelling van Stotzer (2009) dat seksueel geweld uitermate veel lijkt voor te komen in de groep van transgender personen. Seksueel geweld slaat hierbij op *expliciete* en *ongewenste* seksuele handelingen of gedragingen. Seksuele intimidatie (seksueel getinte opmerkingen en gebaren) vallen in dit onderzoek dus onder verbaal/psychisch geweld. Tot slot kunnen we een vierde ‘groep’ van geweld definiëren die we hier materieel geweld noemen: bijvoorbeeld schade die toegebracht wordt aan persoonlijk eigendommen, zoals graffiti op de voorgevel of krassen op de auto, diefstal van eigendom, ...

Het is belangrijk om op te merken dat elk van deze vormen van geweld kunnen plaatsvinden in de private als in de openbare sfeer. Fysiek huiselijk geweld valt zo bijvoorbeeld in de privésfeer, fysiek geweld op straat in de openbare sfeer. Deze openbare ruimten zijn bijvoorbeeld parken of op straat, werkomgeving en school ....

Deze kenmerken zetten ons er toe aan om onderstaande matrix van geweld te construeren. We omschrijven per categorie een voorbeeld om dit te verduidelijken.

	Verbaal en psychisch geweld	Fysiek geweld	Seksueel geweld	Materieel geweld
Privaat	Partner verbiedt transman om naar trans bijeenkomst te gaan	Partner slaat transvrouw	Vader verplicht verwijfde zoon te masturberen	Moeder gooit meisjeskleden van haar ‘zoon’ weg
Publiek (openbaar)	Leerlingen lanceren scheldcampagne op facebook profiel van een trans meisje	Pruik wordt van het hoofd gerukt van een transvrouw in een dancing	Groepje mannen trekken broek af van een transgender en betasten het lichaam	Woning van transgender wordt beklad met ‘freak’

- *Het onderzoek zal naar deze vier vormen van geweld peilen, en de itemlijst zal expliciete items opsommen die zowel in de privésfeer als in de openbare ruimte kunnen voorvallen, waarbij aandacht wordt geschonken aan trans-specifieke items.*

Elk van deze geweldsvormen kan zich voordoen in verschillende gradaties: fysiek geweld kan ‘licht’ zijn (bv. een slag in het gezicht geven) of ‘zwaar’ (bv. door een groep mannen in elkaar getrapt en afgeranseld worden). De gradatie kan echter ook afhankelijk zijn van de frequentie van het geweld: iets dat slechts één keer gebeurt, kan minder erg bevonden worden dan iets dat zich herhaaldelijk voordoet. Tot slot speelt de duur van het voorval ook een rol in de beoordeling ervan en in de impact op het slachtoffer. De tijdsduur, frequentie én type van geweld bepalen allen samen of een voorval als ‘licht’ dan wel als ‘zwaar’ wordt bevonden. Deze gradatie is kortom moeilijk om in vergelijkingen te vatten: is een enkele keer verkracht worden ‘erger’ dan elke dag uitgescholden worden? Deze vraag lijkt ons onmogelijk te beantwoorden aangezien ze zeer sterk samenhangt met persoonlijke kenmerken en context.

- *De dimensie van ‘gradatie’ laten we over aan de respondenten van het onderzoek: we vroegen hen van elke type van geweld het ergste voorval te omschrijven, en stelden vervolgens heel wat vragen over de context van dit voorval, de eigen beoordeling en de impact (zie verder in hoofdstuk 2).*

1.2.1.2. Transnegatief en transfoob geweld: terminologie

Qua terminologie is er in het veld van geweldonderzoek heel wat verwarring: men spreekt over transfoob geweld, transnegatief geweld, over haatmisdrijven ('hate crimes'), ... Transfoob of transnegatief geweld is geweld dat gemotiveerd wordt door de vooroordelen of afkeer van de dader ten aanzien van transgender personen of door de (veronderstelde) transgender identiteit van een persoon. Transfobie wordt door Hill en Willoughby (2005, p. 91) omschreven als volgt: *"Transphobia is an emotional disgust toward individuals who do not conform to society's gender expectations. Similar to homophobia, the fear or aversion to homosexuals (e.g., Weinberg, 1972), transphobia involves the feeling of revulsion to masculine women, feminine men, cross-dressers, transgenderists, and/or transsexuals... The 'phobia' suffix is used to imply an irrational fear or hatred, one that is at least partly perpetuated by cultural ideology"* (2005: 91).

Transnegatief geweld is een mildere vorm dan transfoob geweld: het geweld komt voort uit een negatieve reactie ten aanzien van transgenders, maar hoeft niet meteen te duiden op een fobische reactie. Het verschil valt te vergelijken met de termen homofobie en homonegativiteit. Waar het eerste uitdrukking geeft aan een sterke afkeer ten aanzien van homoseksualiteit of holebi's wegens een botsing met de eigen waarden en normen, is het tweede een subtielere vorm dat meer slaat op een discrepantie tussen attitudes en gedrag. Bijvoorbeeld: men vindt rechten voor holebi's acceptabel, maar woont toch liever niet naast een homokoppel. De term 'negativiteit' is dan een meer abstracte, subtiele en minder manifest negatieve vorm (van Wijk, van de Meerendonk, Bakker, & Vanwesenbeeck, 2005).

Het mag duidelijk zijn dat het motief van de dader van doorslaggevend belang is in het beoordelen van het geweld als transnegatief of transfoob: het geweld is gericht tegen de persoon omwille van zijn of haar norm overschrijdende genderexpressie en/of genderidentiteit. Geweld dat gebeurt op een transgender persoon maar niets te maken heeft met het transgender zijn of met de uiterlijke genderverschijning, is niet als transnegatief geweld te klasseren.⁷

➤ *In het onderzoek zal duidelijk gepeild naar de aanleiding van het voorval, en de link met de transgenderachtergrond. In de itemkeuze zullen zowel transfobe als transnegatieve voorvallen opgesomd worden.*

1.2.2. Prevalentie van transfoob en transnegatief geweld

De meeste onderzoeken naar transnegatief geweld baseren zich op zogenaamde 'convenience samples' ('gemakkelijkheidssteekproeven') onder transgender respondenten, die vaak met behulp van de sneeuwbal methode worden samengesteld. Soms worden transgenders echter ook indirect bereikt in geweldonderzoek binnen bepaalde populaties, zoals in onderzoek onder prostituees (Valera, Sawyer, & Schiraldi, 2000) of sekswerkers (Valera et al., 2000), of in onderzoek onder vrouwen (Paterson, Kielinger, & Fletcher, 2008). Deze laatste groep van onderzoeken laten toe om een vergelijking te maken tussen transgender en cisgender (= niet transgender) respondenten. Uit deze gegevens blijkt dat transnegatief geweld nog vaker voorkomt dan geweld op vrouwen of op lesbiennes. Tot slot wordt de groep lesbiennes, biseksuelen en homoseksuelen en transgenders soms samen genomen als doelgroep (zogenaamd LGBT onderzoek). Meestal is het aandeel transgenders in deze studies echter verwaarloosbaar, of is het onduidelijk hoe men in de analyses

---

⁷ In de meest ernstige voorvallen door de respondenten beschreven, dienen we dan ook een case-by-case analyse uit te voeren: dit houdt in dat elk beschreven geweldvoorval in detail bestudeerd moet worden om er een correct en duidelijk beeld te krijgen. Om een door de respondent beschreven 'ergste' voorval als transfoob of transnegatief geweld te klasseren, moet dus rekening gehouden worden met de kenmerken van het slachtoffer, de aanleiding van het voorval en de link met de transgender status.

omging met transgenders die tevens holebi zijn (zie bv. Kuehnle & Sullivan, 2003; Paterson et al., 2008). Door het gebrek aan grootschalig populatieonderzoek waarbij voldoende transgenders bereikt worden, dienen de hierna geciteerde onderzoeksresultaten steeds met enige omzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Seksueel geweld tegen transgenders is één van de best gedocumenteerde vormen van transnegatief geweld in de VS (Stotzer, 2009). Amerikaans onderzoek onder trans personen vond dat 43 à 48% van de respondenten slachtoffer werd van een aanval, waaronder seksuele aanranding en verkrachting, en dat 78% al verbale pesterijen meemaakte (Wilchins, Lombardi, Priesing, & Malouf, 1997). In het onderzoek van Clements-Nolle, Marx en Katz (2006) bleek dat van de 515 transgender deelnemers maar liefst 59% een geschiedenis kende van gedwongen seks of verkrachting. Onderzoek bij jonge transgenders toont verder aan dat 52% van de respondenten ongewilde seksuele handelingen ondergingen (Garofalo, Deleon, Osmer, Doll, & Harper, 2006), en ook Kenagy en Bostwick (2005) rapporteren dat maar liefst 54% transrespondenten gedwongen seks hebben ervaren. In de studie van Witten (2003) rapporteert 23% dat zij omwille van hun transgender status seksueel geweld meemaakten.

Naast de hoge percentages aan seksueel geweld, worden ook andere geweldvormen gemeld. Onderzoek bij 182 transgenders in Philadelphia toonde aan dat meer dan de helft van hen gedwongen werd tot seks, maar ook dat 56.3% thuis geweld meemaakte en 51.3% fysiek mishandeld werd (Kenagy, 2005). Xavier, Honnold, en Bradford (2007) stelden vast dat 27% van de transgender deelnemers gedwongen werd tot ongewilde seksuele activiteiten, en 40% rapporteerde fysiek geweld. In een onderzoek onder transvrouwen in Los Angeles gaf 47% aan ooit slachtoffer van fysiek geweld te zijn geweest omwille van hun genderidentiteit (Reback, Simon, Bemis, & Gatson, 2001).

Lombardi, Wilchins, Priesing, en Malouf (2002) melden hoge cijfers voor verbaal geweld (56%), en voor achtervolging of stalking (23%). Ook Grant et al. (2011) stelden vast dat 53% van de transrespondenten verbale pesterijen meemaakte of respectloos behandeld werd in publieke plaatsen, zoals hotels, restaurants, bussen, vliegvelden en overheidsdiensten. De twee laatste studies vroegen echter niet of deze voorvallen te maken hadden met de transgender status. Onderzoek waarin dit wél expliciet duidelijk was, meldt dat 26% van de respondenten verbaal geweld op straat meemaakten, 41% geeft aan ooit achtervolgd of gestalkt geweest te zijn, 18% ondervond intimidatie in een of ander vorm, en ook vandalisme (4%) en afpersing en uitbuiting (2%) werden gemeld (Xavier, 2000). En ook Witten (2003) rapporteert dat 48% van de respondenten ooit pesterijen meemaakte omwille van hun transgender status, en 41% ondervond stalking of achtervolging. Reback et al. (2001) melden dat maar liefst 80% van de respondenten aangeeft ooit slachtoffer geweest te zijn van verbaal geweld omwille van hun genderidentiteit of presentatie.

In de groep van transgender prostituees komt geweld uitermate vaak voor. Valera et al. (2000) melden dat in een groep van sekswerkers (hier transvrouwen) in Washington D.C., reeds 65% te maken kreeg met fysiek geweld. In een onderzoek onder 783 sekswerkers in San Francisco, rapporteerde 53% van de 126 transgender sekswerkers dat ze al geweld meemaakten, wat veel hoger lag dan het geweld meegemaakt door mannelijke of vrouwelijke cisgender sekswerkers (Cohan et al., 2006).

De situatie in Europa lijkt echter niet rooskleuriger. In een Europese studie van Turner, Whittle, en Combs (2009) geeft 79% van de Europese transgender respondenten aan dat zij in de publieke sfeer lastig werden gevallen. De incidenten gaan van transfobe commentaren tot fysiek of seksueel misbruik. De meest voorkomende vorm van pesterijen waren: (ongevraagde) commentaren (44%) en verbaal misbruik (27%). Daarenboven ondervond 15% bedreigingen en 7% fysiek misbruik.

Commentaar was in alle Europese landen de meest voorkomende vorm van verbaal geweld (Turner et al., 2009, p. 2).

In een andere online studie in de UK vonden Whittle, Turner, en Al-Alami (2007) dat 73% van de trans respondenten een vorm van pesterijen op publieke plaatsen meemaakten, en dat 10% gewelddadig gedrag ondervond. Morton (2008) vond dat in Schotland maar liefst 62% van de trans respondenten transfobe pesterijen door onbekenden in publieke plaatsen meemaakte. Meestal nam dit de vorm aan van verbaal geweld, maar 31% ondervond ook bedreigend gedrag, 17% fysiek geweld, en 4% seksueel geweld.

Geweld op publieke plaatsen zoals op straat is niet de enige vorm van geweld die trans personen ervaren. Geweld komt ook voor in private settings, zoals in de eigen familie, of in partnerrelaties. Morton (2008) rapporteert dat 25% van de respondenten uit hun huis wegtrok (en vaak thuisloos werd) omwille van transfobe reacties van familie, flatgenoten of burens; en dat 46% van alle respondenten aangaf dat ze in het verleden reeds transfoob misbruik in gezinsverband meemaakte. Meestal ging het in deze groep met geweldervaringen in gezinsverband om een vorm van verbaal misbruik, maar 31% maakte tevens transfoob fysiek misbruik mee en 6% transfoob seksueel misbruik. Deze gegevens uit Schotland lijken er op te wijzen dat publiek geweld meer voorkomt dan privaat geweld, maar indien privaat geweld voorkomt, dan is dit vaak van fysieke of seksuele aard.

Al bij al ontbreekt voldoende onderzoek om deze stelling met zekerheid te kunnen poneren. Het bevragen van de verschillende soorten geweld (verbaal en psychisch, fysiek, seksueel en materieel) met aandacht voor zowel publieke als private settings in eenzelfde onderzoek is nog niet vaak gebeurd. Tevens ontbreekt vaak een terdege analyse van de respondentengroep, en is het effect van genderconformiteit, geslacht, leeftijd enzovoort nog onvoldoende duidelijk. Bovendien zijn de sporadische gegevens uit enkele landen niet zonder meer te transponeren naar een ander land.

- *Het onderzoek zal toelaten om zowel privé als publiek geweld te analyseren, en dit per geweldtype (verbaal/psychisch geweld, fysiek geweld, seksueel geweld en materieel geweld). Er zullen voldoende vragen opgenomen worden met betrekking tot de gendergeschiedenis van de respondenten, die toelaten achteraf vergelijkingen te kunnen maken met betrekking tot genderconformiteit, passabiliteit, transitiestappen, enzovoort.*

1.2.3. Motivatie voor transnegatief geweld

Turner et al. (2009: 5) stellen dat transfoob geweld voortkomt uit een irrationale angst voor zij die niet conformeren met de culturele gendernormen. Het kan goed zijn dat de dader of aanzetter van geweld niet weet of iemand fulltime in een andere genderrol leeft, of een geslachtsaanpassende behandeling heeft ondergaan. In het algemeen wordt het slachtoffer aanzien als 'raar', 'queer', een travestiet, 'omgebouwde' of zelfs 'homo' of 'janet'. Slachtoffers van publiek geweld zijn vaak diegenen die zichtbaar trans zijn (zij die niet in een duidelijk M of V hokje terug te brengen zijn, of zij die nog duidelijke kenmerken van het geboortegeslacht vertonen). Dit wordt ondersteund door onderzoek dat suggereert dat het waarnemen van gendernonconformiteit aan de basis ligt van zowel transfoob als homofoob geweld (Namaste, 1996; Wilchins et al., 1997; Witten & Eyler, 1999). Dit veronderstelt dat zij die op het eerste zicht geen gendernormen overschrijden, veel minder kans maken om transnegatief geweld mee te maken (Turner et al., 2009, p. 8). Het is voor slachtoffers dan ook niet eenvoudig om en voorval eenduidig toe te schrijven aan de eigen transgender achtergrond of identiteit.

In criminologisch onderzoek is het gebruikelijk dat de slachtoffers bevragd worden naar het mogelijke motief van de dader. Het dient hierbij duidelijk onderstreept te worden dat het een

subjectieve inschatting van de respondent betreft, en de hier gepresenteerde cijfers in feite 'perceptie van motivaties' betreffen. Daderonderzoek zou dit aspect duidelijker kunnen maken.

Uit het Amerikaanse onderzoek van Xavier et al. (2007) onder 350 transgenders, blijkt dat 57% van de slachtoffers van seksueel geweld aangaf dat de reden van één of meer van de seksueel gewelddelicten te maken had met hun transgender status, genderidentiteit of genderexpressie; in de groep van slachtoffers van fysiek geweld schreef 69% van de slachtoffers dit toe aan hun transgender status, genderidentiteit of genderexpressie.

- *In dit onderzoek zal aandacht zijn voor de perceptie van de respondent over de motivatie van de dader. Hierbij zal zowel aandacht gegeven worden aan de concrete aanleiding van het voorval alsook naar de link met de transgender status.*

1.2.4. Slachtofferprofiel

Whittle et al. (2007) rapporteren in hun onderzoek in de UK dat transvrouwen meer pesterijen ervaren dan transmannen (67% versus 57%), en tevens meer verbaal geweld (24% versus 20%). Volgens de auteurs zou dit gelinkt kunnen zijn met de hogere graad van 'passabiliteit' van transmannen, maar deze hypothese kon niet worden bevestigd door hun onderzoeksdata. Uit het onderzoek van Kedde en Van Berlo (2011) uit Nederland kwam naar voren dat de kans om in aanraking te komen met fysiek en verbaal geweld het grootst is in de fase dat transgenders in transitie zijn.

Andere onderzoekers suggereren dat vooral jonge transgenders kwetsbaar zijn voor victimisatie en pesterijen in vergelijking met volwassenen (Ryan, 2003; Wyss, 2004). Zo stelde Wyss (2004) vast in een groep van schoolgaande jongeren maar liefst 86% een vorm van seksueel geweld had meegemaakt omwille van hun genderidentiteit. Dit gebeurde meestal door medeleerlingen. In het onderzoek van Xavier et al. (2007) bleek dat 27% ongewenste seksuele activiteiten meemaakte sinds de leeftijd van 13 jaar, waarvan 35% transmannen en 23% transvrouwen. De gemiddelde leeftijd van het eerste incident van gedwongen seks was 14 jaar voor transmannen en 15 jaar voor transvrouwen. Naast dit seksueel geweld, maakte 40% tevens fysiek geweld mee sinds de leeftijd van 13 jaar, waarvan 46% transmannen en 36% transvrouwen. De gemiddelde leeftijd van het eerste incident van fysiek geweld was 16 jaar voor beide groepen. Uit de gegevens van Xavier et al. (2007) blijkt tevens dat transmannen in de VS zeker niet minder frequent geweld meemaken in vergelijking met transvrouwen. In een andere Amerikaanse studie blijkt echter dat transvrouwen significant vaker dan transmannen in de thuissetting geweld meemaken (67.3% versus 29%, $p < .01$), en tevens significant vaker fysiek geweld meemaken in vergelijking met transmannen (65.3% versus 29%, $p < .01$) (Kenagy, 2005).

Grant et al. (2011: 3) stelden vast dat 22% van de transgender respondenten uit de VS die contact opnamen met de politie, door deze politie gepest werden, waarbij een oververtegenwoordiging van gekleurde respondenten werd vastgesteld.

- *In de achtergrondkenmerken van de respondenten zullen we voldoende aandacht besteden aan de leeftijd van het slachtoffer bij het voorval. De resultaten zullen tevens toelaten een analyse naar identiteitsgroepen te maken per type van geweld, tussen privé en publiek geweld, locatie, enzovoort. Tevens geven we de nodige aandacht aan de eigen subjectieve inschatting van de relatie met het transgender zijn van de respondent.*

1.2.5. Daderprofiel

Onderzoek bij daders van transnegatief geweld is tot op heden onbestaande (of ons in elk geval onbekend). Wel zijn er enkele schaarse onderzoeksgegevens waarin een daderprofiel wordt geschetst door de slachtoffers van geweldervaringen (Paterson et al., 2008).

- Slechts in één studie werd gevraagd naar het daderprofiel bij **verbaal** geweld, en hier blijkt dat de dader meestal (71%) een onbekende is van het slachtoffer, terwijl voor de rest de daders bekenden waren (32% politie, 22% ouders, 22% burens, 17% zussen/broers, 16% vrienden, 14% door verwanten buiten het kerngezin) (Reback et al., 2001).
- In het onderzoek naar **fysiek** geweld onder transvrouwen, bleek dat de dader in 37% van de gevallen een onbekende voor het slachtoffer was, in 14% was de politie zelf de dader, en voor de rest werden ouders (9%), zussen of broers (4%), burens (4%), andere verwanten (3%) en zelfs vrienden (3%) vermeld.
- Bij **seksueel** geweld wijzen de gegevens er op dat de daders vaak een bekende is van het slachtoffer. Uit onderzoek van Risser et al. (2005) onder 67 transmannen bleek dat maar liefst 16% tot seks werd gedwongen door een toevallige sekspartner, en 25% door hun vaste partner. Ook Xavier et al. (2007) vonden dat in 35% van de gevallen van seksueel geweld de dader iemand was die op dat moment in hetzelfde huishouden als het slachtoffer leefde. In het geval van fysiek geweld was dit 31%. Voor seksueel geweld waren de meest voorkomende daders (in afdalende volgorde): een kennis (48%), een vreemde (26%), een vader of stiefvader (16%), een voormalige echtgenoot of partner (14%), huidige echtgenoot of partner (12%), of broer of zus (12%). Voor fysiek geweld was de dader het vaakst (in afdalende volgorde): een vreemde (47%), een kennis (27%), een andere persoon niet gecategoriseerd (27%), vader of stiefvader (16%), moeder of stiefmoeder (9%), huidige echtgenoot of partner (8%), broer of zus (8%), of een voormalige echtgenoot of partner (8%). In het onderzoek onder sekswerkers vonden Valera et al. (2000) dat 35% reeds verkracht werd sinds ze als prostituee werkten, en dat de daders het vaakst klanten (60%), iemand anders (40%) of hun pooier (20%) was.

De **locatie** van het voorval hangt sterk samen met de relatie met de dader. Slechts in één studie werd gepeild naar de locatie van homofoob en transfoob geweld, waarbij de transgenders in de helft van de gevallen in hun huis met geweld te maken kregen, 20% op het openbaar vervoer, 20% in publieke gebouwen en 10% op straat of op een openbare plaats (Kuehnle & Sullivan, 2003). Gezien de kleine aantallen van transgender respondenten (n=10) in deze studie die zich voornamelijk op homo's en lesbiennes richtte, zijn deze resultaten zeer onder voorbehoud.

➤ *In dit onderzoek worden geen daders bevraagd, maar zullen we via de respondenten nagaan of de daders bekenden waren of niet, en indien de daders bekend zijn, wordt er een uitgebreide lijst van mogelijke kenmerken bevraagd. Tevens brengen we de locatie en buurt van het voorval duidelijk in kaart.*

1.2.6. Aangiftebereidheid van transnegatief geweld

Uit de literatuur blijkt dat haatmisdrijven in het algemeen onder gerapporteerd blijven door de slachtoffers of getuigen, en dit voor een verscheidenheid aan redenen, waaronder o.a. het gebrek aan vertrouwen dat het misdrijf op gepaste wijze behandeld zal worden door het rechtssysteem, of een gebrek aan vertrouwen dat de politie de aantijgingen serieus zal nemen (Perry, 2001). In de LGBT populatie wordt het gebrek aan aangifte nog extra bemoeilijkt door het feit dat vele LGBT personen niet 'out' zijn als holebi en/of trans, en dat ze angst hebben dat de aangifte er toe zou kunnen leiden dat hun identiteit wordt prijsgegeven, bijvoorbeeld in proces-verbalen of in

rechtsdocumenten (Turner et al, 2009: 9). In heel wat onderzoek ontbreekt informatie over de motivatie van transgenders om wel of niet naar de politie te stappen.

In het (Amerikaanse) onderzoek van Xavier et al. (2007) bleek dat 83% van de deelnemers die seksueel geweld meemaakten, en 70% die fysiek geweld meemaakten, hiermee nooit naar de politie stapten. Witten en Eyler (1999) melden dat van de 89 (oudere) respondenten die geweld meemaakten, er slechts 22% melding van deed bij de bevoegde instanties, en nog eens 4% meldt dat ze dit 'soms' bij de politie aangeven. In totaal was 65% ontevreden over hun contact met de instanties. Van diegenen die geen melding deden bij de bevoegde autoriteiten, gaf 28% aan dat ze angst hadden voor vergeldingsmaatregelen door de dader, 11% had schrik voor misbruik door het medische of justitiële systeem, 29% voelde aan dat het geen verschil zou uitmaken of ze het nu aangaven of niet, en 8% wou de dader beschermen. Het feit dat de dader zelf een politieagent kan zijn, kan ook een rol spelen dat slachtoffers (bij dit of een volgende) incident niet naar de politie stappen. In het onderzoek van Reback et al. (2001) bleek dat maar liefst 37% van het verbale misbruik door politieagenten gebeurden.

Turner et al. (2009, p. 2) geven in hun Europese studie helaas geen data omtrent het aantal respondenten dat contact zocht met de politie naar aanleiding van een transfoob incident, maar geven wel aan dat de meerderheid van de respondenten van alle landen geen vertrouwen hebben in het feit dat ze correct in hun gewenste/verkregen genderidentiteit door de politie zouden behandeld worden; wat ongetwijfeld een grote invloed heeft op het al dan niet gaan aangeven van het delict (Turner et al., 2009, p. 23). Opvallend genoeg is dit voor Nederlandstalige respondenten⁸ niet het geval: ze zijn net zo goed wel vol vertrouwen (37%) als zonder vertrouwen (34%).⁹ Uit een Nederlands onderzoek onder 459 transgenders, uitgevoerd door het Sociaal cultureel Planbureau (Keuzenkamp, 2012), blijkt dat 87% van de respondenten die in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek een negatieve reactie kregen, geen klacht indiende of geen aangifte deed bij een van de in de vragenlijst genoemde instanties. Wanneer men enkel de ernstiger incidenten bekijkt (bedreiging, vernieling, lichamelijk aangevallen of seksueel lastiggevallen), blijkt dat deze tevens zelden officieel ergens gemeld worden (84% doet dat niet). *“Als ze het wel deden, was dat meestal bij de politie (6%) of bij een antidiscriminatiebureau (5,6%). Een enkeling deed een melding via de website Hate Crimes (www.hatecrimes.nl) of bij het meldpunt Meld Misdaad Anoniem, en 2% meldde de klacht bij Transgender Netwerk Nederland”* (Keuzenkamp, 2012, p. 65). Ook uit politiegegevens in Nederland blijkt dat er in 2010 dertien keer een incident waarbij sprake was van discriminatie van een transgender bij de politie is geregistreerd, in 2009 waren dat er vier, en in 2008 geen enkele (Dinsbach, 2011). We moeten hierbij wel vermelden dat aangifte van geweld soms moeilijk in één categorie onder te brengen valt. Zo is bijvoorbeeld een fysiek gewelddelict tegen een lesbische gekleurde transvrouw zowel mogelijks gemotiveerd door gender, xenofobie, homofobie als transfobie, of een combinatie van deze elementen.

➤ *In dit onderzoek zullen we peilen naar de aangifte- of meldingsbereidheid, de achterliggende motivaties (zowel voor geen melding als voor wel melding), de ervaringen met politie en andere instanties, de opvolging en doorverwijzingen naar slachtofferhulp.*

---

⁸ Deze respondenten werden gegroepeerd op taal, niet op herkomstland.

⁹ Het rapport van Turner et al. (2009) bespreekt de resultaten helaas niet voor de verschillende landen maar per ingevulde taal, waardoor vergelijkingen op het niveau van de lidstaten niet mogelijk is.

1.2.7. Impact op het slachtoffer en de eigen beoordeling van het voorval

Een volgende belangrijk onderdeel in geweldonderzoek betreft de impact van hetgeen gebeurd is op het slachtoffer, en de beoordeling van het voorval door het slachtoffer. Uit onderzoek onder holebi's is geweten dat geweld gericht op iemands (vermeende) seksuele oriëntatie tot grotere psychologische trauma leidt dan gelijkaardige gewelddadige incidenten die niet gericht zijn tegen iemands seksuele oriëntatie (Herek, Cogan, & Gillis, 2002). In het onderzoek van Clements-Nolle et al. (2006) blijkt dat gender-gebaseerde victimisatie en een geschiedenis van seksueel misbruik (naast gender-gebaseerde discriminatie, jonge leeftijd, depressie, en een geschiedenis van middelenmisbruik) onafhankelijk geassocieerd zijn met zelfmoordpogingen.

We mogen veronderstellen dat transnegatief geweld niet alleen een weerslag heeft op het individuele slachtoffer, maar ook zijn weerslag kent op transgenders als groep. In onderzoek naar geweld op holebi's blijkt dat geweld gericht op iemands seksuele oriëntatie ervaren wordt als een waarschuwing voor alle holebi's om binnen de cultureel geaccepteerde grenzen te blijven (Herek et al., 2002; Herek, Gillis, & Cogan, 1999).

Er is ons weinig onderzoek bekend dat de mentale en/of fysische impact van geweldervaringen op transgenders bespreekt. We kunnen echter veronderstellen dat persoonlijke ervaringen, maar ook ervaringen van andere transgenders, gelijkaardige effecten heeft zoals beschreven voor holebi's. Tevens kan geweld er toe leiden dat de onveiligheidsgevoelens toenemen en men bepaalde locaties of evenementen gaat mijden. Dit kan op zijn beurt weer leiden tot sociale isolatie en depressie. Slechts één studie peilde naar de onveiligheidsgevoelens bij transgenders en hieruit bleek dat 56% zich minder veilig voelt in het openbaar omwille van hun transgender status, en 43% zich ongemakkelijk voelt in het openbaar omwille van hun transgender status (Kenagy & Bostwick, 2005). Er werd hierbij een opvallend significant genderverschil vastgesteld: maar liefst 85% van de transmannen voelt zich onveilig in vergelijking met 43% van de transvrouwen ($p < .0001$); en 73% van de transmannen voelt zich ongemakkelijk in het openbaar in vergelijking met trans vrouwen (30%) ($p < .0001$).

Anderzijds kan het ook gebeuren dat slachtoffers van geweld een bepaalde gebeurtenis niet als 'geweld' of 'misdrijf' *willen* ervaren of herinneren, om de confrontatie met het niet geaccepteerd worden in het anders-zijn te mijden. Dit minimaliseren van wat gebeurd is, is een manier om er mentaal mee om te kunnen gaan.

- *In dit onderzoek zullen we de impact ondervragen van het ergste voorval op emotioneel en lichamelijk vlak, op het vlak van de expressie van de genderidentiteit en in de vorm van vermijdingsgedrag. Door het aanbieden van een hele lijst van mogelijke gebeurtenissen, trachten we zoveel mogelijk incidenten te registreren. In de beoordeling van het ergste voorval vragen we de respondenten om aan te duiden of dit voorval gewoon iets was dat gebeurde, een fout is maar geen misdaad, of een misdaad en dus een strafbaar feit.*

2. Onderzoeksvraag en methodologie

2.1. Onderzoeksvraag

Dit onderzoeksproject wil de geweldervaringen van trans personen in België voor het eerst in kaart brengen en zodoende de algemene kennis hierover verbeteren, en wenst aanbevelingen te kunnen formuleren voor de verbetering van de registratie, monitoring en afhandeling van klachten en meldingen. Aan het onderzoek ligt de volgende onderzoeksvraag ten grondslag: *“Welke ervaringen hebben trans personen met geweld, in welke mate doen zij hiervan aangifte, en hoe gaan ze hiermee om?”*. Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden gebruiken we een kwantitatieve methode. Deze geeft ons een antwoord op vragen als wie, hoe vaak, wat, waar en waarom. De resultaten van de kwantitatieve bevraging werden, na het afsluiten van de dataverzameling en de dataverwerking, teruggekoppeld met de stuurgroep, waarin verschillende afgevaardigden zetelen uit de transgendersgemeenschap. Op deze manier worden de resultaten onderworpen aan een ‘member check’, dus aan feedback van mensen in de setting die onderzocht wordt. Op deze manier kunnen we niet alleen de geloofwaardigheid toetsen, maar ook nieuwe informatie bekomen die de resultaten aanvult en/of bijstuurt (Mortelmans, 2007).

2.2. Opzet kwantitatieve fase

De kwantitatieve fase kende drie grote fases: (1) de ontwikkeling van de vragenlijst, (2) de dataverzameling, en (3) de analyse van de data. We overlopen ze in detail.

2.2.1. Ontwikkeling van een vragenlijst

Op basis van de literatuurstudie werd een vragenlijst ontwikkeld die o.a. peilt naar ervaringen met verbaal, fysiek, seksueel en materieel geweld. Deze ontwerp vragenlijst werd voorgelegd aan de stuurgroep, waarna een aantal kleine aanpassingen werden doorgevoerd. De vragenlijst werd tot slot vertaald naar het Frans met externe middelen. In grote lijnen bestaat de vragenlijst uit volgende onderdelen:

Achtergrond variabelen (profiel v.h. slachtoffer): woonplaats, geboortjaar, mogelijke handicap, afkomst, woonsituatie, opleiding, werksituatie, relatiestatus, seksuele oriëntatie.

Mentale gezondheid: voor het meten van de psychische gezondheid opteerden we om de gevalideerde schalen over te nemen uit de Gezondheidsenquête België, 2008 (Gisle, 2010) die de volgende dimensies meten:

- **Algemeen psychologisch welbevinden:** gemeten met de General Health Questionnaire (GHQ-12) (Goldberg & Willimas, 1988; Koeter & Ormel, 1991). De GHQ-12 schat via 12 items het algemene psychologische welzijn op het moment van de bevraging in (‘de laatste tijd’), in vergelijking met de eigen normen (op een antwoordschaal van ‘beter dan gewoonlijk’ tot ‘veel minder goed dan gewoonlijk’). De GHQ kan voor twee doeleinden gebruikt worden, namelijk: om het niveau van psychische klachten te meten of om mensen met een milde psychische aandoening (met name angst en depressie) te herkennen (screeningsinstrument). Wanneer de GHQ voor het eerste doel wordt gebruikt, wordt de Likert-scoring methode toegepast (0,1,2,3). Voor het tweede doel wordt de oorspronkelijke GHQ-scoring methode toegepast (0,0,1,1). Voor het tweede doel zijn afkappunten vastgesteld. Zo hebben respondenten met een score van 4 of hoger op de GHQ-12 (range van 0-12) een reële kans op een milde psychische aandoening.

- **Vitaliteit:** gemeten met de SF-36 subschaal vitaliteit (Ware, Snow, Kosinski, & Gandek, 1993). Deze vitaliteit subschaal bevat vier items die het energie- en vermoeidheidsniveau meten van de afgelopen vier weken op een vijfpuntschaal gaande van ‘altijd’ tot ‘nooit’. Deze schaal laat toe om rekening te houden met een positieve dimensie van de mentale gezondheid (Gisle, 2010). Deze wordt opgesteld door eerst de scores van de twee eerste onderdelen om te draaien (1=6, 2=5, etc.), opdat ze dezelfde polariteit zouden hebben als de twee anderen (positief), en vervolgens het gemiddelde van de verkregen scores te berekenen. Dit gemiddelde wordt dan omgezet naar een schaalgrootte van 0 tot 100, waar de hoogste waarden overeenstemmen met een grotere vitaliteit.
- **Zelfmoordgedachten en –pogingen:** apart bevraagd en beschouwd over de levensloop (‘ooit’) alsook tijdens de voorbije twaalf maanden. Respondenten die geen gedachten rapporteerden kregen toch ook de vraag naar pogingen voorgeschoteld.

Gendergeschiedenis: vragen i.v.m. de gendergeschiedenis en -beleving werden bewust apart van de achtergrond variabelen gegroepeerd, en na het luik i.v.m. psychische gezondheid geplaatst, om de mogelijke invloed van de gendergeschiedenis op de psychische vragen zoveel mogelijk uit te sluiten. Variabelen: geslacht geregistreerd bij de geboorte (met inbegrip van mogelijke intersekse conditie), genderpresentatie, zelfidentificatie, transitiestappen, passabiliteit (zelfbeoordeling) en herkenning door derden.

Soorten geweldervaringen: In dit onderzoek kiezen we voor een werkbare indeling in (1) verbaal en psychisch geweld, (2) fysiek geweld, (3) seksueel geweld en (4) materieel geweld, waarbij elke soort zowel in de privésetting als in de openbare ruimte kan voorvallen. Het belang van zeer expliciete benoeming van mogelijke geweldervaringen blijkt essentieel voor een goede registratie. Elk type geweld werd aan de hand van een reeks items geconcretiseerd. Deze items ontleenden we uit bestaand onderzoek. Tevens kozen we ervoor om een aantal items die enkel op transgenders van toepassing zijn mee op te nemen in de vragenlijst. Een voorbeeld: “Iemand dreigde om over mijn transgender achtergrond of identiteit te vertellen aan mensen waar ik niet van wil dat ze het weten”. De vraag naar mogelijke ervaringen met geweld werden niet in de tijd begrensd (bv “in het laatste jaar”), maar luidde: “Hoe vaak maakte je ooit één van de volgende dingen mee omwille van jouw transgender achtergrond of identiteit?”. In de itemlijst werd een onderscheid gemaakt tussen ‘nooit’, ‘één of twee keer’ en ‘meerdere keren’. Enkel zij die ‘één of twee keer’ of ‘meerdere keren’ aanduiden bij minstens één item, kreeg de batterij vervolgvragen naar het ergste voorval. De anderen werden meteen doorgeleid naar het volgende type van geweld.

In de **vervolgvragen** werd aan de respondenten gevraagd één gebeurtenis of gewelddelict te omschrijven die men als ‘ergste’ heeft ervaren (en dit dus per type geweld). Het ‘ergste’ werd toegelicht door de frase: “het voorval dat de meeste impact op jou had”. Deze vraag peilt naar de subjectieve beleving van de eigen ervaringen. Dit ‘ergste’ voorval werd vervolgens verder uitgediept. We vroegen expliciet naar volgende aspecten:

- de context van het geweld: plaats (privaat/publiek/werk of school), tijdstip van het gebeuren, aanleiding, etc.;
- profiel van de dader(s): aantal/gender/etniciteit/leeftijd/relatie tussen dader en respondent;
- subjectieve evaluatie van wat gebeurde (eigen beoordeling) en de impact op het slachtoffer;
- aangiftebereidheid politie: feitelijk aangiftegedrag bevraagd per item van de slachtofferervaringen, attitudes ten aanzien van aangifte (aangiftebereidheid): aandacht voor waarom niet én waarom wél aangifte werd gedaan, evaluatie ervaring met politie, melding bij andere instanties, ...

Tot slot besteedden we ook aandacht aan de mogelijke negatieve effecten van het invullen van een dergelijke vragenlijst. In afspraak met Tele-Onthaal en de Holebifoon gaven we de respondenten aan het einde van de vragenlijst contactgegevens van deze diensten.

2.2.2. Dataverzameling

De survey werd in april 2012 gefinaliseerd, online gezet (met behulp van het programma SurveyMonkey) en getest door de stuurgroep. De survey werd tevens als een vragenboekje in 300 exemplaren gedrukt. We ontwierpen een promoflyer die in 3500 exemplaren werden gedrukt. Op de website van het Steunpunt Gelijkekansenbeleid werd een pagina ontworpen die achtergrond informatie biedt over het onderzoek en linkte naar de survey. De vragenlijst was tevens op deze webpagina te downloaden.

De survey werd gelanceerd op 30 april 2012 in beide landstalen. De aankondiging gebeurde d.m.v. het aanschrijven van de bestaande transgender organisaties, allerhande behandelaars (psychologen, psychiaters, endocrinologen, chirurgen, logopedisten, ...) en de netwerken van de onderzoekers. De survey werd als gedrukt vragenboekje in 300 exemplaren verspreid onder behandelaars om aan hun cliënten te kunnen meegeven. Flyers werden verspreid onder de behandelaars, roze huizen, Amazone, het Gelijkekansenhuis, holebi cafés, en onder holebi- en transgenderverenigingen. De aankondiging verscheen op allerlei websites (çavaria, ZiZo, Genderstichting, Genres Pluriels ....) en sociale media (facebook, Twitter, holebi- en transfora en blogs, ...). Er verscheen in het ZiZo nummer van de zomer 2012 een interview met de onderzoeker en een oproep voor het onderzoek; bovendien werd ook aan alle 2500 abonnees een flyer meegestuurd. Garance asbl nam de aankondiging ook over in haar mailing (meer dan 5500 leden). Verder rekenden we op de mond-aan-mond reclame en de sneeuwbalmethode.

2.2.3. Analysemethode

We importeerden zowel de online als de papieren versies van de vragenlijst in het analyseprogramma IBM Statistics 20 voor Windows (SPSS Inc., Chicago, IL) voor analyse. Distributies zijn samengevat met gemiddelden (M) en standaard deviaties (SD). Interne consistentie in de gebruikte schalen werd door middel van Cronbach's alpha gemeten. Correlaties werden berekend onder de parametrische assumptie als Pearson's correlatie coëfficiënt (r). Distributies tussen groepen werden vergeleken met de χ^2 test. We gebruikten one-way ANOVA's om significante verschillen tussen groepen vast te stellen. Statistische significantie werd vastgelegd op het 95% significantie niveau. Omwille van de leesbaarheid worden enkel de significante verschillen ($p < 0.05$) of trend verschillen ($p < 0.10$) vermeld. De analyse van de sociodemografische achtergrond variabelen, de medische en psychische kenmerken zijn beperkt tot distributies en een analyse voor geboortegeslacht, leeftijd en opleiding. De aanpak van de data-cleaning voor de case-by-case analyse van de 'ergste voorvallen' worden bij aanvang van hoofdstuk 5 beschreven.

3. Algemene respons en achtergrondvariabelen

In dit eerste gedeelte beschrijven we vooreerst de algemene respons en de selectie in de respondentengroep die in dit onderzoeksrapport werd doorgevoerd. Daarna beschrijven we de achtergrondkenmerken van deze respondenten zoals hun sociodemografische gegevens, hun psychisch welzijn en hun gendergeschiedenis.

3.1. Algemene respons

De vragenlijst was online tussen 30 april en 31 augustus 2012. In totaal werd de vragenlijst door 480 deelnemers opgestart, waarvan 42 na de eerste vragen al afhaakten (deze werden uit de analyse verwijderd). 438 respondenten vulden minstens de sociodemografische achtergrond variabelen volledig in (deel A). Bij de vragen over gemoedstoestand (deel B) haakten 32 respondenten bijkomend af. De vragen naar gendergeschiedenis (deel C) werden door 378 respondenten ingevuld. 363 respondenten beantwoordden de vragen over verbaal en psychisch geweld, 328 de vragen over fysiek geweld, 318 de vragen over seksueel geweld, en 311 de vragen over materieel geweld. We zien dus doorheen de vragenlijst een stelselmatige uitval optreden, waarbij uiteindelijk 311 respondenten de volledige vragenlijst invulden.

De grootste groep respondenten gaf aan momenteel in België te wonen (n=260, 59.4%), maar door de online verspreiding van de survey zijn tevens heel wat respondenten uit het buitenland afkomstig (n=178). Het merendeel hiervan (n=135, 30.8%) woonde in Nederland. De andere landen konden optioneel omschreven worden: zo gaven enkele respondenten aan in Zwitserland (n=3), Spanje (n=2), UK (n=1) te wonen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de respondenten doorheen de survey-onderdelen per land.

Woonplaats (land)								
	België		Nederland		Frankrijk		Ander land	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Socio-economische status (n=438)	260	59.4	135	30.8	27	6.2	16	3.7
Psychisch gezondheid (n=406)	251	61.8	116	28.6	24	5.9	15	3.7
Gendergeschiedenis (n=378)	232	61.4	109	28.8	23	6.1	14	3.7
Verbaal & psychisch geweld (n=363)	223	61.4	103	28.4	23	6.3	14	3.9
Fysiek geweld (n=328)	205	62.5	90	27.4	21	6.4	12	3.7
Seksueel geweld (n=318)	199	62.6	88	27.7	20	6.3	11	3.5
Materieel geweld (n=311)	196	63	87	28	17	5.5	11	3.5

Het merendeel vulde de vragenlijst in het Nederlands in (85.2%) tegenover 14.8% in het Frans. Uit onderstaande tabel wordt duidelijk dat 228 Nederlandstalige en 32 Franstalige respondenten uit België deelnamen aan het onderzoek.

Taal van de vragenlijst naar woonplaats van de respondent (N)						
		Woonplaats respondent				Totaal
		België	Nederland	Frankrijk	Anders	
Taal van de vragenlijst	Nederlandstalig	228	135	1	9	373
	Franstalig	32	0	26	7	65
Totaal		260	135	27	16	438

Het verschil in participatie in beide taalgroepen kan voor een groot stuk verklaard worden door het verschil in de aanwezigheid van een transgendermiddenveld, het verschil in het bestaande hulpverleningsaanbod en de invloed van de instelling van de uitvoerende onderzoekers. Zo is er in Franstalige België slechts één organisatie actief (nl. Genres Pluriels in Brussel), terwijl in Vlaanderen

in alle provincies verschillende organisaties actief zijn (Transgender Infopunt, 2013). Ook het hulpverleningsaanbod is veel meer uitgebouwd in Vlaanderen dan in Wallonië (De Cuypere et al., 2007). Een gelijkaardig verschil in regio's werd in vorig Belgisch onderzoek ook al vastgesteld (De Cuypere et al., 2007; Motmans et al., 2009). Het verschil in 'zichtbaarheid' van het transgender thema in het beleid en in de brede maatschappij is tevens een factor die een verklarende rol kan spelen. Dit verschil blijkt ook uit de Belgische cijfers over het aantal juridische geslachtsveranderingen zoals opgetekend in het Rijksregister, waarbij dubbel zoveel geslachtsveranderingen uit Vlaanderen ten opzichte van Wallonië worden geregistreerd (Van Hove, 2013).

De invloed van het transgendermiddenveld wordt tevens duidelijk uit de manier waarop de respondenten over het onderzoek hadden vernomen. Uit onderstaande tabel blijkt dat de grootste groep via een transgenderorganisatie, website, forum of mailinglijst over het onderzoek hoorde.

Hoe hebt u over het onderzoek vernomen? (Meervoudige antwoorden mogelijk)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Via het Steunpunt Gelijkekansenbeleid	41	16.7	21.4
Via mijn hulpverlener of arts	21	8.5	10.9
Via een transgender organisatie	36	14.6	18.8
Van een transgender website, online forum of mailing list	38	15.4	19.8
Van een holebi organisatie	11	4.5	5.7
Via een holebi website, online forum of mailing list	13	5.3	6.8
Via een vriend	26	10.6	13.5
Via een genderteam of andere behandelaar	20	8.1	10.4
Via het reguliere internet	17	6.9	8.9
Anders	23	9.3	12
Totaal	246	100	128.1

In de komende hoofdstukken in dit onderzoeksrapport bespreken we enkel de resultaten voor de respondenten die als woonplaats "België" opgaven (N=260) aangezien we in dit beleidsvoorbereidend onderzoek geïnteresseerd zijn in het beschrijven van ervaringen van inwoners op het Belgische grondgebied. Omwille van de reductie van de lengte van de vragenlijst hebben we geen bijkomende vragen gesteld naar woonplaats, regio of nationaliteit. Dit maakt dat we niet met zekerheid kunnen zeggen welke nationaliteit de respondenten hebben.

3.2. Sociodemografische gegevens van respondenten uit België (N=260)

In het tweede deel van dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de sociodemografische kenmerken van de transgender respondenten uit België (N=260).

3.2.1. Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de respondenten in dit onderzoek is 38.22 jaar (SD=12.67). De jongste deelnemer was 15 en de oudste 72 jaar. Een kwart van de respondenten was 28 jaar of jonger, en een kwart was 48 jaar of ouder. De leeftijd is sterk significant verschillend voor geboortegeslacht ($p \leq .001$) waarbij de respondenten met een mannelijk geboortegeslacht (M=41.23, SD=0.98) beduidend ouder zijn dan zij met een vrouwelijk geboortegeslacht (M=33.55, SD=1.38).

3.2.2. Handicap of chronische ziekte

In de respondentengroep geeft 11.5% (n=30) aan een handicap of chronische ziekte te hebben. Het merendeel van de respondenten die aangeven een handicap te hebben, rapporteert een mobiliteitsprobleem (44.8%) en ook een mentaal gezondheidsprobleem (24.1%) wordt relatief vaak

aangegeven. De groep die aangeeft een andere handicap of chronische ziekte te hebben, geven hierbij veelal chronische ziektes op zoals HIV, astma, enzovoort.

Beïnvloed jouw handicap of ziekte jouw: (meervoudige antwoorden mogelijk)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Mobiliteit	13	35.1	44.8
Zicht	3	8.1	10.3
Gehoor	2	5.4	6.9
Lees/leesvaardigheid	4	10.8	13.8
Mentale gezondheid	7	18.9	24.1
Andere	8	21.6	27.6
Totaal	37	100	127.6

3.2.3. Afkomst

Haast alle respondenten zijn van West-Europese afkomst (94.6%), slechts 14 respondenten geven aan een niet West-Europese afkomst te hebben.

Hoe zou je je eigen afkomst omschrijven?		
	N	%
West-Europees	246	94.6
Oost-Europees	3	1.2
Noord-Afrikaans	2	0.8
Zuid-Afrikaans	1	0.4
Aziatisch	4	1.5
Amerikaans	4	1.5
Totaal	260	100

3.2.4. Relatiestatus en partnerschap

Op het vlak van relatievormen, stellen we vast dat een groot deel van de respondenten alleenstaande is (42.7%). 32.7% is getrouwd of samenwonend.

Wat is jouw relatiestatus?		
	N	%
Alleenstaande	111	42.7
Ik heb een partner maar woon er niet mee samen	39	15
Ik ben getrouwd of samenwonend	85	32.7
Ik ben gescheiden en heb geen nieuwe relatie	20	7.7
Ik ben weduwe/weduwnaar en heb geen nieuwe relatie	4	1.5
Anders	1	0.4
Totaal	260	100

Iets meer dan de helft van de respondenten heeft op het moment van de bevraging geen partner (51.9%). Het hebben van een partner of niet verschilt niet voor opleidingsniveau, geboortegeslacht of het wel/niet hebben van een handicap. Wanneer we relatiestatus voor de +25-jarigen apart bekijken, blijkt ook hier leeftijd geen verschil op te leveren voor het al dan niet hebben van een partner.

3.2.5. Seksuele oriëntatie

De vraag naar seksuele oriëntatie werd omwille van de lengte van de vragenlijst teruggebracht naar enkele categorieën, waarbij de respondenten meerdere opties konden aanduiden. Uit de analyse blijkt dat de itemopties voor velen niet bevredigend waren, en veel respondenten kozen méér dan één optie.

Slechts 33.5% in de respondentengroep omschrijft zichzelf als (o.a.) heteroseksueel, 25.8% verkoos de optie biseksueel, 15.34% lesbisch en 9.2% homoseksueel. Daarnaast duiden nog eens 8.5% aan dat ze het niet weten, 8.5% koos de term queer en 8.8% gaf aan 'anders'. In deze laatste optie vonden we heel wat omschrijvingen terug zoals 'panseksueel', 'wil geen hokjes', enzovoort. Een kruistabel toonde aan dat 84 respondenten (32.3%) zichzelf *enkel* als heteroseksueel omschrijven.

Hoe zou u uw seksuele oriëntatie omschrijven? (Meervoudige antwoordopties)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Heteroseksueel	87	30.5	33.5
Biseksueel	67	23.5	25.8
Homoseksueel	24	8.4	9.2
Lesbisch	40	14	15.4
Queer	22	7.7	8.5
Ik weet het niet	22	7.7	8.5
Anders	23	8.1	8.8
Totaal	285	100	109.6

3.2.6. Woonsituatie

36.2% van de respondenten woont alleen, 16.9% woont nog bij de ouders en 32.3% woont samen met partner en eventuele kinderen. Slechts 4.2% is alleenstaande (hetzij vaak deeltijds) ouder.

Welke van de volgende omschrijvingen stemt het best overeen met jouw huidige woonsituatie?		
Woon je:		
	N	%
Alleen	94	36.2
Met een partner (gehuwd of niet)	47	18.1
Met een partner en kind(eren)	37	14.2
Met kind(eren) zonder partner (o.a. co-ouderschap)	11	4.2
Bij jouw ouders	44	16.9
Met andere familieleden	3	1.2
Met een combinatie van de voorgaande opties	6	2.3
Met studenten op kot	6	2.3
Bij vrienden	3	1.2
In een gemeenschapshuis	4	1.5
Anders	5	1.9
Totaal	260	100

3.2.7. Opleiding

We bevroegen het opleidingsniveau volgens het internationaal standaardclassificatiesysteem ISCED (International Standard Classification of Education) (UNESCO, 2009), met de volgende indeling:

- maximaal lager secundair=ISCED 1
- hoger secundair=ISCED 2
- postsecundair niet hoger onderwijs=ISCED 3
- hoger niet-universitair=ISCED 4
- universitair=ISCED 5

Hierbij is het opvallend dat 53.1% maximum postsecundair niet-hoger onderwijs behaalde. Hierbij is een significant effect van leeftijd ($p=.020$).

Wat is het hoogste opleidingsniveau dat je momenteel bereikt hebt?		
	N	%
Maximaal lager secundair	40	15.4
Hoger secundair	86	33.1
Postsecundair niet hoger onderwijs	12	4.6
Hoger niet-universitair	68	26.2
Universitair of hoger	54	20.8
Totaal	260	100

Vervolgens werden ISCED 1, 2 en 3 samengevoegd, alsook ISCED 4 en 5, in de zogenaamde CISCED (condensed ISCED). Volgens deze indeling hebben 138 transgenders (53.1%) een opleidingsniveau kleiner of gelijk aan ISCED 3, en 122 transgenders (46.9%) een opleidingsniveau van ISCED 4 of hoger. Opleidingsniveau is niet significant verschillend naar geboortegeslacht. Wanneer we enkel de +25-jarigen in rekening brengen is er tevens geen effect van leeftijd op opleidingsniveau.

3.2.8. Werksituatie

Ruim de helft van de respondenten is momenteel aan het werk (of in tijdelijk verlofstuut) (56.5%). 17.3% van de respondenten volgen momenteel nog een opleiding en 3.8% is al met pensioen.

Welke van deze situaties beschrijft momenteel het best jouw werksituatie?		
	N	%
In opleiding / student	45	17.3
Werkloos	33	12.7
Langdurige ziek of arbeidsongeschiktheid	25	9.6
Met pensioen	10	3.8
Aan het werk (of in tijdelijk verlofstuut)	147	56.5
Totaal	260	100

Wanneer we de studenten en gepensioneerden terzijde laten en enkel kijken naar de leeftijdsgroep die aan het werk zou kunnen zijn, dan zien we dat 71.7% inderdaad aan het werk is (n=147), 16.1% is werkloos (n=33) en 12.2% is langdurig ziek of arbeidsongeschikt (n=25).

Indien we de respondenten in twee categorieën samenvoegen van “werkend” versus “niet-werkend” (werkloos of langdurig ziek of arbeidsongeschikt), dan merken we een significant verschil op ($p=.012$) voor opleidingsgraad, waarbij hoogopgeleiden minder vaak werkloos of langdurig ziek of arbeidsongeschikt zijn in vergelijking met laagopgeleiden (20.9% versus 36.8%). Dit is een te verwachte vaststelling. Er is echter géén verschil voor geboortegeslacht.

3.2.9. Inkomen

De respondenten werden gevraagd in welke categorie hun maandelijks netto-inkomen van het huishouden valt, rekening houdend met alle verschillende soorten van inkomens van alle leden van het huishouden samen. Bijna de helft van de respondenten (43.7%) heeft een maandelijks netto gezinsinkomen van meer dan 2000 euro. Meer dan één op tien (11.2%) moet het stellen met minder dan 1000 euro per maand. Aangezien we geen details hebben over de gezinssamenstelling kunnen we geen gewogen huishoudinkomen berekenen.

Netto-inkomen per maand		
	N	%
≤ 999 euro	29	11.2
1.000 - 1.499 euro	50	19.2
1.500 - 1.999 euro	45	17.3
2.000 - 2.499 euro	25	9.6
2.500 - 2.999 euro	37	14.2
3.000 - 5.999 euro	65	25
6.000 - 11.999 euro	9	3.5
Totaal	260	100

Het spreekt vanzelf dat inkomen sterk gerelateerd is aan werksituatie en opleidingsniveau (beide $p < .001$), en tevens aan leeftijd ($p = .048$). Er werden geen verschillen gevonden voor geboortegeslacht.

3.3. Psychisch welzijn

Het psychisch welzijn van de respondenten werd met dezelfde indicatoren gemeten als in de Gezondheidsenquête België in 2008 (Gisle, 2010), zijnde: de indicator voor psychologisch welzijn, de indicator voor positieve mentale gezondheid, en de aanwezigheid van zelfmoordgedachten en zelfmoordpogingen.

3.3.1. Psychologisch welzijn (GHQ-12)

De indicator voor psychologisch welzijn werd gemeten aan de hand van de 12 items versie van de General Health Questionnaire. Deze 12 items bevragen hoe de respondent zich de laatste tijd voelde met referentie naar wat gewoonlijk het geval is. Bijvoorbeeld: *“Heb je je kunnen concentreren op je bezigheden?”*. (Antwoordopties: Beter dan gewoonlijk/ Net zo goed als gewoonlijk / Minder goed dan gewoonlijk / Veel minder goed dan gewoonlijk). De optelsom van de punten voor deze 12 onderdelen geeft een globale GHQ-score gelegen tussen 0 en 12, berekend voor elk individu. Een hoge score duidt op een hoge ernst van de psychologische problemen.

De Cronbach Alpha is hoog, namelijk .91. De gemiddelde GHQ-score voor de transgender respondenten ($N=103$) bedraagt 3.9 (op 12) en ligt significant hoger ($p \leq .001$) dan het Belgische gemiddelde van 1.3 (op 12) bij de bevolking van 15 jaar en ouder, wat een tamelijk stabiele waarde is over de verschillende Belgische enquêtes heen (Gisle, 2010, p. 16). Dit betekent dus dat de transgender personen uit deze studie een significant slechter psychisch welzijn rapporteren dan de gemiddelde Belgische bevolking. Gezien de inhoud van deze studie (respondenten werden geronseld met het oog op het verzamelen van geweldervaringen) is dat niet zo verwonderlijk. Wanneer we enkel de respondenten zonder enige vorm van geweldervaring selecteren ($n=19$), dan is de gemiddelde GHQ-score 2.26 ($SD=3.83$), en het verschil met de gemiddelde Belgische waarden nog steeds significant op trend niveau ($p=.079$). De GHQ-12 score van transgender respondenten is niet significant gecorreleerd met leeftijd ($p=.732$), en is niet significant verschillend voor geboortegeslacht ($p=.109$), opleidingsniveau ($p=.345$), het hebben van werk of niet ($p=.154$), of voor het hebben van een partner of niet ($p=.353$).

In termen van proporties blijkt 26% van de Belgische bevolking een psychologisch onwelbevinden aan te geven volgens de grenswaarde [2+], terwijl 14% vermoedelijk een periode doormaakt met meer ernstige mentale problemen (grenswaarde [4+]) (Gisle, 2010). Bij de transgender respondenten geeft 62.1% van de transgenders een psychologisch onwelbevinden aan volgens de grenswaarde [2+], en 45.6% ernstige mentale problemen (grenswaarde [4+]). (N.B.: we vinden geen andere resultaten indien we enkel de groep respondenten zonder beperking of chronische ziekte analyseren).

3.3.2. Positieve mentale gezondheid (VT, SF-36 subschaal)

De gemiddelde vitaliteit van de respondenten, de indicator van de positieve mentale gezondheid, werd gemeten met de vitaliteitschaal (VT) van de SF-36. Deze schaal bevraagt de respondent over de periode van de afgelopen vier weken, bijvoorbeeld “Hoe vaak gedurende de afgelopen 4 weken voelde u zich levenslustig?” (antwoordschaal: altijd / meestal / soms / zelden / nooit). De scores worden opgeteld (gaande van 0 tot 100), waarbij de hoogste waarden overeenstemmen met een grotere vitaliteit.

De Cronbach Alpha is hoog, namelijk .84. De gemiddelde vitaliteit van de transgender respondenten (N=248) bedraagt 41.33 (SD=15.35), wat significant lager is ($p \leq .001$) is dan de gemiddelde vitaliteitscore van 62 bij de Belgische bevolking van 15 jaar en ouder (Gisle, 2010, p. 21). Dit betekent dat de positieve mentale gezondheid van transgender respondenten uit deze studie significant slechter is dan het Belgisch gemiddelde. Wanneer we enkel de transgender respondenten selecteren zonder geweldervaringen (n=45) dan is de gemiddelde vitaliteit 46.11 (SD=14.42), wat nog steeds significant lager ligt ($p \leq .001$) dan de gemiddelde vitaliteitscore van 62 bij de Belgische bevolking van 15 jaar en ouder.

Vitaliteit is positief significant gecorreleerd met leeftijd ($p = .007$), verschilt niet significant voor geboortegeslacht ($p = .144$), opleidingsniveau ($p = .472$), respondenten met een partner scoren hoger op trend niveau dan zij zonder partner ($p = .075$), werkende scoren significant hoger dan werklozen ($p = .009$). De vitaliteit verschilt niet wanneer we enkel de respondenten zonder chronische ziekte of beperking in de analyse betrekken.

Vitaliteit is significant negatief gecorreleerd met de GHQ-12: hoe beter een respondent scoort op vitaliteit, hoe lager de GHQ-score (dus hoe beter het psychologisch welbevinden) ($p \leq .001$).

3.3.3. Zelfmoordgedachten en zelfmoordpogingen

Denken aan zelfmoord

68.1% van de respondenten (n=169) heeft al ooit ernstig zelfmoord overwogen, waarvan 47.1% hier meer dan één keer ernstig over nagedacht heeft. 33.9% (n=84) van alle respondenten geeft aan dat deze zelfmoordgedachten in de afgelopen 12 maanden voorkwamen.

Er werden geen verschillen in zelfmoordgedachten vastgesteld voor leeftijd ($p = .366$), noch voor geboortegeslacht ($p = .812$), opleidingsniveau ($p = .863$), het hebben van een partner ($p = .449$) of werk ($p = .746$). 64.8% van de respondenten zonder beperking of chronische ziekte rapporteren zelfmoordgedachten, en 32.6% had deze gedachten in het laatste jaar.

Zelfmoordpogingen

28.7% van de transgender respondenten (n=71) ondernam ooit minstens één zelfmoordpoging; waarvan 11.7% meer dan één. (Hierbij zijn tevens 4 respondenten die bij de vorige vraag aangaven geen zelfmoordgedachten gehad te hebben). 7.3% (n=18) van alle respondenten geeft aan dat ze in de laatste 12 maanden een zelfmoordpoging ondernamen.

Er werden geen verschillen in zelfmoordpogingen vastgesteld voor leeftijd ($p = .279$), noch voor opleidingsniveau ($p = .179$), het hebben van een partner ($p = .449$) of geboortegeslacht ($p = .728$). Respondenten die werkloos zijn of langdurig ziek of arbeidsongeschikt ondernamen significant vaker een zelfmoordpoging dan zij die momenteel aan het werk zijn ($p = .004$). Respondenten zonder beperking of chronische ziekte rapporteren nauwelijks minder zelfmoordpogingen (27.4%) maar wel vaker zelfmoordpogingen in het laatste jaar (32.6%).

Belgische waarden

Uit de Belgische Gezondheidsenquête van 2008 blijkt dat:

- 12% van de bevolking van 15 jaar en ouder verklaart minstens één keer in hun leven ernstig aan zelfmoord te hebben gedacht, waarvan één derde in de afgelopen 12 maanden (3.6% van de bevolking) (Gisle, 2010, p. 53);
- 4.8% van de bevolking van 15 jaar en ouder ooit geprobeerd heeft zelfmoord te plegen en 0.4% (hetzij 4 per 1000) zou dit geprobeerd hebben in de 12 maanden die de enquête voorafgingen (Gisle, 2010, p. 57).

Voor een vergelijking dienen we enige voorzichtigheid aan de dag te leggen aangezien de respondenten in dit onderzoek voornamelijk slachtoffers zijn van geweld, en dit niet geldt voor de Belgische waarden uit de Gezondheidsenquête.

Zelfmoordgedachten en zelfmoordpogingen, +15jarigen			
	Transgender personen	Belgische waarden 2008 (Gisle, 2010)	<i>p</i> -value (one sample t-test)
Zelfmoordgedachten ooit	68.1%	12%	$p \leq .001^{**}$
Zelfmoordgedachten laatste 12 maand	33.9%	3.6%	$p \leq .001^{**}$
Zelfmoordpoging ooit	28.7%	4.8%	$p \leq .001^{**}$
Zelfmoordpoging laatste 12 maand	7.3%	0.4%	$p \leq .001^{**}$

**= $p \leq 0.01$, *= $p \leq 0.05$, † = $p \leq 0.10$

Correlaties met andere parameters voor welzijn

Respondenten die ooit zelfmoordgedachten hadden, scoren significant lager op vitaliteit dan respondenten zonder zelfmoordgedachten ($p \leq .001$). Hetzelfde geldt voor respondenten die ooit een poging ondernamen ($p = .001$) (zonder zelfmoordpoging: $M = 43.35$, $SD = 14.02$; met zelfmoordpoging: $M = 36.34$, $SD = 17.46$).

Ook met het psychologisch welbevinden is er een duidelijke correlatie: respondenten zonder zelfmoordgedachten scoren beter op trend niveau ($p = .060$) dan respondenten met zelfmoordgedachten ($M = 2.83$, $SD = 3.48$ versus $M = 4.45$, $SD = 4.02$). Voor respondenten met een zelfmoordpoging is het verband significant ($p = .013$) (zonder zelfmoordpoging: $M = 3.27$, $SD = 3.70$; met zelfmoordpoging: $M = 5.27$, $SD = 4.05$).

3.4. Genderpositie

In dit gedeelte schetsen we de gendergeschiedenis van de respondenten. Niet iedereen vulde de vragen naar gendergeschiedenis in: 28 personen stopten de survey bij de start van dit gedeelte. In totaal vulden 232 transgender respondenten de volgende vragen in.

3.4.1. Geslacht geregistreerd bij de geboorte

66.4% van de respondenten ($n = 154$) werden bij de geboorte geregistreerd met een mannelijk geboortegeslacht, en 33.6% met een vrouwelijk geboortegeslacht ($n = 78$). Zij geregistreerd als vrouw zijn significant jonger ($M = 41.23$, $SD = 12.23$) dan zij geregistreerd als man ($M = 33.55$, $SD = 12.17$) ($p \leq .001$). Er was geen verschil in opleidingsniveau voor het geslacht geregistreerd bij de geboorte ($p = .500$).

Aan de respondenten werd gevraagd of er ooit, bij de geboorte of op een later tijdstip, een vorm van interseksualiteit werd vastgesteld. Hierbij werd interseksualiteit omschreven als: “Bij interseksualiteit vertoont een lichaam zowel mannelijke als vrouwelijke kenmerken”. 20 respondenten bevestigden dit (8.6%), en 31 respondenten (13.4%) gaven aan dit niet te weten. De

aanwezigheid van 8.6% interseksualiteit ligt bijzonder hoog in de vergelijking met de prevalentieschattingen van 1 op 2000 geboortes (Blackless et al., 2000).

Is er bij jou ooit, bij de geboorte of op een later tijdstip, een vorm van interseksualiteit vastgesteld?		
	N	%
Ja	20	8.6
Neen	181	78
Weet ik niet	31	13.4
Totaal	232	100

Aangezien er geen vervolgvragen werden gesteld naar de mogelijke vorm van interseksualiteit, is het niet duidelijk hoe we dit moeten interpreteren. Het kan zijn dat bepaalde respondenten de vraag niet hebben begrepen. Uit de klinische praktijk is tevens geweten dat sommige transgenders transseksualiteit beschouwen als een vorm van 'interseksualiteit van de hersenen'. Deze variabele wordt niet meegenomen in de verdere analyses.

3.4.2. Verandering van geslachtsrol en transitiestappen

De respondenten werden twee vragen gesteld naar de mogelijke stappen die zij hebben gezet op sociaal, medisch of juridisch vlak om hun geslachtsrol te veranderen. Om de vragenlijst zo beknopt mogelijk te houden, kozen we voor de formulering zoals ontwikkeld door Balarajan, Gray, en Mitchell (2011).

3.4.2.1. Verandering van geslachtsrol

Een eerste vraag peilt of de respondent op een of andere manier de geslachtsrol veranderd heeft, of van plan is dit te doen (bv. zich anders kleden, de voornaam veranderen, gesprekken hierover hebben met anderen, hormonen nemen, enige vorm van chirurgie, of over deze zaken nadenken). Op negen respondenten na, geeft iedereen aan dat ze minstens nadenken over het veranderen van geslachtsrol. Dit lage aantal is niet verbazingwekkend, gegeven dat de methode van data verzameling, die zich expliciet richtte naar transgender personen.

Heb je op een of ander manier je geslachtsrol veranderd, of ben je van plan dit te doen?		
	N	%
Ja	223	96.1
Neen	9	3.9
Totaal	232	100

Van deze negen personen zijn er drie geboren met een mannelijk geboortegeslacht en zes met een vrouwelijk geboortegeslacht. Om uit te sluiten dat het hier niet om gendervariante personen gaat, voerden we enkele bijkomende analyses uit naar zelfbenoeming en genderexpressie (deze variabelen worden in de volgende paragrafen toegelicht).

Hieruit blijkt dat één respondent geboren in een mannelijk geslacht zichzelf als vrouw omschrijft, en zich qua genderexpressie eerder tegenovergesteld aan het geboortegeslacht presenteert in de buitenwereld. Eén respondent geboren in een mannelijk geslacht identificeert zich als man en presenteert zich eerder neutraal aan de buitenwereld. Een derde respondent geboren met het mannelijke geslacht weet niet hoe zich te identificeren en presenteert zich eerder neutraal aan de buitenwereld.

In de groep respondenten geboren met het vrouwelijk geslacht, omschrijft er zich één als vrouw ook al presenteert de respondent zichzelf eerder tegenovergesteld aan het geboortegeslacht. Een ander respondent omschrijft zichzelf ook als vrouw maar presenteert zichzelf eerder gelijk aan het geboortegeslacht. Een derde respondent weet niet hoe zichzelf te omschrijven en presenteert

zichzelf eerder gelijk aan het geboortegeslacht. Tot slot zijn er drie respondenten geboren als vrouw, die zichzelf omschrijven als vrouw en die zichzelf als zeer gelijk aan het geboortegeslacht presenteren.¹⁰

Het mag uit deze analyse duidelijk zijn dat ‘transgender’ een brede waaier aan identiteiten, expressies, en zelfomschrijvingen omhelst. Het feit dat deze negen respondenten de moeite deden de gehele vragenlijst in te vullen, geeft ons een bijkomend argument om hen mee te nemen in de verdere analyses.

3.4.2.2. Transitiestappen

De respondenten die aangaven van geslachtsrol te zijn veranderd, werden vervolgens gevraagd om hun situatie te omschrijven. Uit de analyse bleek dat velen deze vraag niet zo goed begrepen, of niet zo aangenaam vonden omdat het leek alsof er een lineair proces werd verondersteld van punt a naar punt b (gaande van hulp zoeken, hormonen nemen, operaties ondergaan en juridisch geslacht wijzigingen) waartussen men niet kan ‘landen’. Dit resulteerde in een hoog aantal respondenten die de antwoordoptie ‘Geen van bovenstaande’ kozen en daar vervolgens hun situatie omschreven.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de respondentgroep zeer divers is in wat ze wel of niet ondernomen hebben, en dus in hoe ze hun genderidentiteit vorm geven. 10.8% is in het stadium van nadenken hierover of vindt stappen zetten niet nodig, 17% is sociaal gezien in een andere geslachtsrol gaan leven zonder medische ingrepen, 28.3% heeft zowel sociaal als medisch bepaalde zaken ondernomen, 21.1% van de respondenten is juridisch van geslacht veranderd, en 3.6% heeft het sociale of medische proces ooit gestart maar is er weer mee gestopt.

Transitiestappen (*Naar geboortegeslacht)				
Welke van de volgende omschrijving past het best bij jouw situatie?		Welk geslacht werd je bij jouw geboorte toegekend?		Totaal
		Mannelijk	Vrouwelijk	
Ik heb nog geen concrete sociale of medische stappen gezet om mijn genderrol te veranderen, maar denk hier over na	N	18	6	24
	%	8.1	2.7	10.8
Ik ben enkel sociaal gezien van rol veranderd, of doe dit soms, en ondernam geen medische stappen	N	25	13	38
	%	11.2	5.8	17
Ik ben momenteel met zowel een sociaal als medische rolomkering bezig	N	49	14	63
	%	22	6.3	28.3
Ik heb een juridische geslachtswijziging verkregen (of deze aanvraag is lopende)	N	29	18	47
	%	13	8.1	21.1
Ik heb dit sociale of medische proces ooit gestart maar ben gestopt	n	6	2	8
	%	2.7	0.9	3.6
Geen van bovenstaande (leg uit a.u.b.)	n	24	19	43
	%	10.8	8.5	19.3
Totaal	N	151	72	223
	%	67.7	32.3	100

Aangezien het niet onze bedoeling was een dergelijke route van a naar b te veronderstellen (wat een ‘typisch’ parcours van een transseksueel is), maar we tevens oog willen hebben voor zij die een persoonlijke balans vinden in een combinatie van enkele stappen, hebben we de items gehergroepeerd en vervolgens de output van de respondenten die de optie ‘geen van bovenstaande’ kozen, gehercodeerd waar mogelijk. De verandering in itemformulering ten aanzien van de originele formulering staat in het cursief aangeduid in onderstaande tabel.

¹⁰ Deze drie respondenten rapporteerden geen enkel vorm van geweldervaring, en lieten geen algemene feedback na.

Transitiestappen (*Naar geboortegeslacht) (hercodering)				
Welke van de volgende omschrijving past het best bij jouw situatie?		Welk geslacht werd je bij jouw geboorte toegekend?		Totaal
		Mannelijk	Vrouwelijk	
Geen concrete stappen gezet om geslachtsrol te veranderen, <i>maar denkt hier over na of vindt daar zijn weg in</i>	n	21	11	32
	% in deze fase	65.6	34.4	100
	% van totaal	9.4	4.9	14.3
Enkel sociaal gezien (soms) van rol veranderd, <i>voorlopig of definitief</i>	n	32	14	46
	% in deze fase	69.6	30.4	100
	% van totaal	14.3	6.3	20.6
Zowel een sociale en medische rolomkering bezig of klaar	n	56	20	76
	% in deze fase	73.7	26.3	100
	% van totaal	25.1	9	34.1
Juridische geslachtswijziging verkregen (of deze aanvraag is lopende)	n	36	25	61
	% in deze fase	59	41	100
	% van totaal	16.1	11.2	27.4
Het sociale of medische proces ooit gestart maar gestopt	n	6	2	8
	% in deze fase	75	25	100
	% van totaal	2.7	0.9	3.6
Totaal	N	151	72	223
	% van totaal	67.7	32.3	100

3.4.3. Zelfidentificatie en identiteitsgroepen

We vroegen de respondenten om zichzelf te omschrijven, met verschillende antwoordkeuzes (zie tabel). De onderstaande tabel geeft een overzicht naar geboortegeslacht:

Hoe zou jij jezelf MOMENTEEL omschrijven? (*Naar geboortegeslacht)						
	Geboortegeslacht				Totaal	
	Mannelijk		Vrouwelijk			
	N	%	N	%	N	%
Vrouw	55	35.7	10	12.8	65	28
Man	5	3.2	31	39.7	36	15.5
Interseksueel	1	0.6	4	5.1	5	2.2
Travestiet (man of vrouw) / cross dresser	13	8.4	0	0	13	5.6
Transgender	40	26	13	16.7	53	22.8
Transseksueel*	25	16.2	11	14.1	36	15.5
Weet ik niet	7	4.5	1	1.3	8	3.4
Anders	8	5.2	8	10.3	16	6.9
Totaal	154	66.4	78	33.6	232	100

*De optie luidde voluit: "Transseksueel, transseksuele man of transseksuele vrouw, transman of transvrouw".

Opvallend is dat geen enkele persoon met een vrouwelijk geboortegeslacht de identiteit van travestiet of cross dresser verkoos. 16 respondenten duiden de keuze 'anders' aan. Zij omschreven zichzelf als volgt: bigender, genderqueer, hokjesloos, androgyn, genderfluide, a-gender, queer, enzovoort.

Om de relatie van geweldervaringen te kunnen relateren met de subgroepen in de diverse transgender populatie, gingen we over tot het creëren van identiteitsgroepen. Een dergelijke hercategorisatie is steeds een delicate evenwichtsoefening. De indeling gebeurde op basis van de hier boven beschreven vraag naar zelfidentificatie, gecontroleerd voor geboortegeslacht en eventuele transitiestappen.

Respondenten met de zelfomschrijving als ‘vrouw’ of ‘transseksueel’, hercodeerden we tot ‘transvrouw’ indien zij een mannelijk geboortegeslacht hadden; respondenten met zelfomschrijving ‘man’ of ‘transseksueel’, hercodeerden we tot ‘transman’ indien hun geboortegeslacht vrouwelijk was.

Respondenten met een zelfidentiteit als interseksueel werden als interseksueel behouden, hetzelfde geldt voor zij die zichzelf omschreven als travestiet of crossdresser.

De respondenten wier identiteit samenvalt met hun geboortegeslacht (n=15), werden nader geanalyseerd op het vlak van genderrolverandering en ondernomen stappen. De 5 respondenten geboren als man met zelfomschrijving als man, waren op één na allen bezig met een geslachtsrolverandering. Eén respondent was enkel op sociaal vlak van genderrol veranderd, en drie waren met zowel een sociale als medische rolverandering bezig. Zij werden allen gehercodeerd tot transvrouw. De persoon zonder geslachtsrolverandering werd gehercodeerd als ‘gendervariant’.

Hetzelfde werd gedaan voor de 10 respondenten die zich als vrouw identificeren en met vrouwelijk geslacht geboren zijn: 5 van hen waren bezig met een genderrolverandering. Van deze 5 waren er twee enkel op sociaal vlak veranderd, één heeft het medische proces gestart maar weer gestopt, zij werden gehercodeerd als transman. Twee vonden zich niet terug in de beschrijvingen onder genderrolstappen, na lezing van hun beschrijving werden zij gehercodeerd tot gendervariant.

Respondenten die zich identificeerden met de identiteiten ‘transgender’ of ‘ik weet niet’ of ‘anders’, hebben we op basis van de zelfomschrijving en/of de vraag naar transitiestappen herverdeeld: zij die geen verandering van geslachtsrol ondernamen hercodeerden we tot gendervariant, zij die wél stappen ondernamen hercodeerden we tot ‘transman’ of ‘transvrouw’ afhankelijk van hun geboortegeslacht. Indien zij bij de beschrijving van genderidentiteit of genderrolstappen ‘geen van bovenstaande’ kozen, werden hun beschrijvingen geanalyseerd om te bepalen of zij als transman/transvrouw of als gendervariant konden worden ingedeeld.

Dit brengt ons tot een hanteerbare indeling in volgende groepen:

Identiteitsgroepen				
	N			%
	Geboortegeslacht		Totaal	
	Mannelijk	Vrouwelijk		
Transvrouw	134	0	134	57.8
Transman	0	58	58	25
Gendervariant	5	16	21	9.1
Travestiet	14	0	14	6
Interseksueel	1	4	5	2.2
Totaal			232	100

Wegens te kleine aantallen kunnen zij met zelfidentificatie als interseksueel, travestiet (man of vrouw) of gendervariant niet meegenomen worden in de analyse naar identiteitsgroepen, maar zullen we enkel werken met de verschillen tussen transmannen en transvrouwen. NB: er was geen significant verschil tussen transvrouwen en transmannen in de eventuele stappen die ze hebben gezet in de geslachtsrolomkering.

3.4.4. Genderexpressie en passabiliteit

Aangezien uit de literatuur de hypothese opgeworpen wordt dat genderexpressie en genderconformiteit sterk gelinkt zijn aan de frequentie van ervaringen met geweld, en dat er voor de groep transgenders hierin een verschil zou bestaan tussen vrouwen en mannen, werden in de vragenlijst een aantal variabelen opgenomen die deze aspecten meten.

3.4.4.1. Genderexpressie

De groep respondenten werd ten eerste bevraagd over hun momentane genderpresentatie (“Als je nadenkt over hoe jij jezelf momenteel presenteert aan de buitenwereld, hoe zou jij je ‘expressie’ dan benoemen?”). In de groep respondenten die geboren zijn met een mannelijk geboortegeslacht, presenteert 61.1% zich eerder tot zeer vrouwelijk aan de buitenwereld, en 22.7% eerder neutraal. In de groep respondenten die geboren zijn met een vrouwelijk geboortegeslacht, presenteert 70.6% zich eerder tot zeer mannelijk aan de buitenwereld en haast 18% neutraal.

Als je nadenkt over hoe jij jezelf momenteel presenteert aan de buitenwereld, hoe zou jij je ‘expressie’ dan benoemen?				
	Geboortegeslacht			
	Mannelijk		Vrouwelijk	
	N	%	N	%
Zeer mannelijk	4	2.6	25	32.1
Eerder mannelijk	21	13.6	30	38.5
Noch mannelijk, noch vrouwelijk	35	22.7	14	17.9
Eerder vrouwelijk	48	31.2	5	6.4
Zeer vrouwelijk	46	29.9	4	5.1
Totaal	154	100	78	100

Omwille van de kleine aantallen per geboortegeslacht, creëerden we een nieuwe variabele “genderexpressie” waardoor er één maat voor genderexpressie ontstaat, gaande van “zeer gelijk aan het geboortegeslacht” tot “zeer tegenovergesteld aan het geboortegeslacht”. Hiervoor werden de scores van de respondenten met een vrouwelijk geboortegeslacht omgekeerd.

Genderexpressie volgens geboortegeslacht		
	N	%
Zeer gelijk aan het geboortegeslacht	8	3.4
Eerder gelijk aan het geboortegeslacht	26	11.2
Neutraal	49	21.1
Eerder tegenovergesteld aan het geboortegeslacht	78	33.6
Zeer tegenovergesteld aan het geboortegeslacht	71	30.6
Totaal	232	100

Er werden geen significante verschillen vastgesteld voor geboortegeslacht ($p=.370$) of leeftijd (Pearson’s $r=-.079$). Transmannen en transvrouwen verschillen wel significant voor wat genderexpressie betreft ($p=.005$), waarbij de groep transmannen ($M=4.29$, $SD=0.70$) zich meer tegenovergesteld aan het geboortegeslacht uitdrukken in vergelijking met de groep transvrouwen ($M=3.87$, $SD=1.06$).

Deze variabele ‘genderexpressie’ zal als continue variabele worden gebruikt in de analyses, waarbij we er dus van uitgaan dat hogere scores duiden op een genderexpressie die tegenovergesteld is aan het geboortegeslacht.

3.4.4.2. Twee maten voor passabiliteit

Vervolgens werden twee maten voor ‘passabiliteit’ opgenomen: de frequentie van het aangesproken worden door onbekenden in het toegekende geboortegeslacht tijdens de afgelopen maand, en de frequentie van de momentane zichtbaarheid als transgender op publieke plaatsen. Beide maten zijn zelfevaluaties.

Voor de eerste maat geeft 36.2% van de respondenten aan dat ze nooit in de oorspronkelijke geboorteseke werden aangesproken in de afgelopen maand. Bij 12.9% gebeurde dat minder dan één keer per week.

Hoe vaak werd je IN DE AFGELOPEN MAAND door onbekenden (winkelier, ontmoeting op straat, enzovoort) aangesproken in het jouw toegekend geboortegeslacht?		
	N	%
Dat gebeurde geen enkele keer	84	36.2
Dat gebeurde minder dan één keer per week	30	12.9
Dat gebeurde meer dan één keer per week	39	16.8
Dat gebeurde dagelijks	79	34.1
Totaal	232	100

Aangesproken worden in het oorspronkelijke geboortegeslacht hangt logischerwijs ook samen met genderexpressie ($p \leq .001$), d.w.z. personen wier genderexpressie sterker afwijkt van hun geboortegeslacht worden ook minder frequent aangesproken in dat geboortegeslacht.

We hercodeerden de eerste zogenaamde objectieve maat van passabiliteit tot een duale variabele, waarbij de respondenten die geen enkele keer worden aangesproken volgens hun geboortegeslacht als 'objectief passabel' worden aanzien en de anderen als 'objectief niet passabel'. Transmannen zijn significant meer passabel in vergelijking met transvrouwen ($p = .001$): 58.6% van de transmannen wordt nooit in het geboortegeslacht aangesproken versus 32.1% van de transvrouwen.

Objectief volledig passabel				
				Totaal
		transvrouw	transman	
Nee	N	91	24	115
	%	67.9	41.4	59.9
Ja	N	43	34	77
	%	32.1	58.6	40.1
Totaal	N	134	58	192

De tweede maat voor passabiliteit betreft de frequentie van de momentane herkenbaarheid als transgender op publieke plaatsen (*“Wanneer je NU op publieke plaatsen komt, hoe vaak denk je dat andere mensen weten dat je een transgender achtergrond of identiteit hebt?”*). Meer dan de helft van de respondenten, nl. 63.4%, is er van overtuigd dat ze momenteel nooit of zelden herkenbaar zijn als transgender.

Wanneer je NU op publieke plaatsen komt, hoe vaak denk je dat andere mensen weten dat je een transgender achtergrond of identiteit hebt?		
	N	%
Nooit	50	21.6
Zelden	97	41.8
In de helft van de gevallen	51	22
Meestal	31	13.4
Altijd	3	1.3
Totaal	232	100

Het gevoel zichtbaar te zijn als transgender op publieke plaatsen hangt significant samen met genderexpressie (Pearson's $r = .183$), d.w.z. personen wier genderexpressie sterker afwijkt van hun geboortegeslacht hebben vaker het gevoel dat men op publieke plaatsen zichtbaar is als transgender. Transvrouwen verschillen significant met transmannen voor wat de momentane herkenbaarheid betreft ($p \leq .001$), in die zin dat transvrouwen vaker dan transmannen het gevoel hebben dat andere mensen weten dat ze transgender zijn (zelfs indien we controleren voor genderexpressie).

4. Geweldervaringen: algemeen

In dit hoofdstuk staan de resultaten van de geweldervaringen van alle respondenten in onze survey centraal. De respondenten kregen vier grote groepen van mogelijke geweldervaringen gepresenteerd: (1) verbaal en/of psychisch geweld, (2) fysiek geweld, (3) seksueel geweld en (4) materieel geweld (zie de volgende paragrafen voor de specifieke items per geweldtype).

We rapporteren vooreerst de algemene tendensen, we analyseren de verschillen naar de socio-economische achtergrondvariabelen en de genderpositie, en naar de relatie met het mentale welbevinden. In het volgende deel 4.2 gaan we dieper in op resultaten met betrekking tot de 'ergste voorvallen' per geweldtype, waaronder de context, daderprofielen en meldingsgedrag worden besproken.

4.1. Algemene geweldervaringen

In totaal registreerden we 1460 ervaringen met verbaal of psychisch geweld, 173 ervaringen met fysiek geweld, 210 ervaringen met seksueel geweld en 78 ervaringen met materieel geweld. In totaal maakte 78.9% van de respondenten verbaal en/of psychisch geweld mee, 26.8% fysiek geweld, 31.7% seksueel geweld en 18.4% materieel geweld. Samenvattend geeft 82.7% van alle respondenten aan dat ze ooit minstens één vorm van geweld meemaakten omwille van hun transgender status (achtergrond of identiteit).

Maakte u ooit geweld mee omwille van uw transgender identiteit of achtergrond?				
	Ja		Nee	
	N	%	N	%
Verbaal en/of psychisch geweld (n=223)	176	78.9	47	21.1
Fysiek geweld (n=205)	55	26.8	150	73.2
Seksueel geweld (n=199)	63	31.7	136	68.3
Materieel geweld (n=196)	36	18.4	160	81.6
Geweld* (n=223)	178	79.8	45	20.2

* De totaalrij geeft aan hoeveel respondenten minstens één vorm van geweld meemaakten en hoeveel respondenten geen enkele vorm van geweld meemaakten.

Het herhalende aspect van de geweldervaringen is groot. Voor 25% van de respondenten die verbaal of psychisch geweld meemaakten, bleef het bij dit soort geweld – zij maakten dus geen fysiek, seksueel en/of materieel geweld mee. Twee respondenten (0.8%) maakten enkel seksueel geweld mee, en geen andere type van geweld. Alle andere respondenten maakten meer dan één type van geweld mee. De respondenten gaven per type van geweldervaring op, of ze dit één tot twee keer toe meemaakten, of vaker. Verbaal en psychisch geweld komt in de helft van de gevallen meer dan twee keer voor (51.23%), en ook fysiek en seksueel geweld is in één op de drie gevallen meer dan twee keer voorgevallen (30.64% en 33.33%). Materieel geweld is in één op vijf van de gevallen meer dan één of twee keer voorgevallen (24.36%).

4.1.1. Verbaal en psychisch geweld

47 van de 223 respondenten (21.1%) geven aan nog nooit enige vorm van verbaal of psychisch geweld meegemaakt te hebben omwille van hun transgender identiteit of achtergrond. 176 respondenten (78.9%) maakten minstens één vorm van verbaal of psychisch geweld mee: 46.5% van de respondenten kreeg te maken met ongepaste nieuwsgierigheid, 45.4% werd uitgelachen of belachelijk gemaakt, 41.2% kreeg beledigende seksuele opmerkingen, 38.5% werd uitgemaakt, afgeblaft of uitgescholden, 35.4% werd geïsoleerd of genegeerd en 35% rapporteerde dat er geschreeuwd, geroepen en getierd werd omwille van de transgender achtergrond of identiteit.

Verbaal en/of psychisch geweld (N=223)				
		Eén of twee keer	Meerdere keren	Totaal
Er werd op mij geschreeuwd, geroepen en getierd	N	50	41	91
	%	19.2	15.8	35
Ik werd uitgemaakt, afgeblaft of uitgescholden	N	47	53	100
	%	18.1	20.4	38.5
Iemand maakte seksuele opmerkingen die mij beledigden	N	46	61	107
	%	17.7	23.5	41.2
Ik werd uitgelachen of belachelijk gemaakt	N	49	69	118
	%	18.8	26.5	45.4
Ik kreeg te maken met ongepaste nieuwsgierigheid	N	56	65	121
	%	21.5	25	46.5
Ik werd geïsoleerd of genegeerd	N	42	50	92
	%	16.2	19.2	35.4
Iemand sprak kwaad over mij of maakte mij zwart bij anderen	N	37	50	87
	%	14.2	19.2	33.5
Ik werd door iemand achtervolgd	N	33	19	52
	%	12.7	7.3	20
Mijn doen en laten werd door iemand gevolgd, ik werd gestakt	N	24	13	37
	%	9.2	5	14.2
Ik werd gepest (mondeling, per gsm, internet, ...)	N	23	42	65
	%	8.8	16.2	25
Ik werd afgeperst	N	14	8	22
	%	5.4	3.1	8.5
Ik werd mondeling bedreigd (of via brief, telefoon, SMS)	N	19	20	39
	%	7.3	7.7	15
Ik werd bedreigd met een voorwerp of een wapen	N	20	12	32
	%	7.7	4.6	12.3
Iemand belette dat ik medicatie nam of belette dat ik behandelingen kreeg die ik nodig heb voor de uitdrukking van mijn genderidentiteit (bv. hormonen, chirurgie, ...)	N	21	13	34
	%	8.1	5	13.1
Iemand belette me in mijn mogelijkheid om mijn genderidentiteit uit te drukken door andere soorten veranderingen in mijn voorkomen (bv. de kleren die je draagt, haar, ...)	N	35	31	66
	%	13.5	11.9	25.4
Iemand belette me in mijn mogelijkheid om mijn genderidentiteit uit te drukken door hoe ik mezelf benoem (vb. mijn voornaam of aanspreekvormen die ik gebruik)	N	28	37	65
	%	10.8	14.2	25
Iemand belette me dat ik aan andere personen over mijn transgender achtergrond of identiteit kon vertellen	N	25	20	45
	%	9.6	7.7	17.3
Iemand dreigde om over mijn transgender achtergrond of identiteit te vertellen aan mensen waar ik niet van wil dat ze het weten	N	31	18	49
	%	11.9	6.9	18.8
Iemand maakte dat ik me beschaamd of schuldig of verkeerd voelde over mijn transgender achtergrond of identiteit	N	41	41	82
	%	15.8	15.8	31.5
Iemand belette dat ik omging met andere trans personen en/of bijeenkomsten van trans groepen kon bijwonen	N	16	13	29
	%	6.2	5	11.2
Iemand gaf aandacht of focuste op delen van mijn lichaam waar ik me zeer oncomfortabel over voel (niet seksueel)	N	31	36	67
	%	11.9	13.8	25.8
Ik maakte een andere vorm van verbaal en/of psychisch geweld mee	N	24	36	60
	%	9.22	13.8	23.1
Totaal aantal geweldervaringen	N	712	748	1460
	%	48.77	51.23	100

4.1.2. Fysiek geweld

150 respondenten (73.2%) geven aan nog nooit enige vorm van fysiek geweld meegemaakt te hebben omwille van hun transgender identiteit of achtergrond. 55 respondenten (26.8%) geven minstens één vorm van fysiek geweld aan: 56.4% van de respondenten werd vastgegrepen en geduwd en getrokken, 43.6% werd met een voorwerp gegooid, 38.2% kreeg schoppen of trappen en 36.4% ondervond een andere vorm van fysiek geweld omwille van de transgender achtergrond of identiteit.

Fysiek geweld (N=205)				
		Eén of twee keer	Meerdere keren	Totaal
Ik werd geslagen met de hand	N	12	5	17
	%	4.6	1.9	6.5
Ik werd vastgegrepen en er werd aan mij geduwd en getrokken	N	19	12	31
	%	7.3	4.6	11.9
Ik kreeg vuistslagen	N	11	7	18
	%	4.2	2.7	6.9
Ik kreeg schoppen of trappen	N	16	5	21
	%	6.2	1.9	8.1
Er werd met een voorwerp naar mij gegooid	N	19	5	24
	%	7.3	1.9	9.2
Ik werd geslagen met een voorwerp (stok. ...)	N	4	3	7
	%	1.5	1.2	2.7
Ik werd opgesloten of vastgebonden	N	3	3	6
	%	1.2	1.2	2.3
Ik liep snijwonden op door geweld. ik werd met een mes bewerkt	N	2	2	4
	%	.8	.8	1.5
Ik werd tegen meubels. muren gegooid	N	5	3	8
	%	1.9	1.2	3.1
Mijn pruik werd van mijn hoofd gerukt	N	9	1	10
	%	3.5	.4	3.8
Ik maakte een wurgings- of verstikkingspoging mee	N	6	1	7
	%	2.3	.4	2.7
Ik maakte een andere vorm van fysiek geweld mee	N	14	6	20
	%	5.4	2.3	7.7
Totaal aantal geweldervaringen	N	120	53	173
	%	69.36	30.64	100

4.1.3. Seksueel geweld

136 respondenten (68.3%) geven aan nog nooit enige vorm van seksueel geweld meegemaakt te hebben omwille van hun transgender identiteit of achtergrond. 63 respondenten (31.7%) geven minstens één vorm van seksueel geweld aan: 15% van de respondenten werd in de borsten/geslachtsdelen betast, 10.8% ervoer dat iemand zich op een seksuele manier tegen hem/haar aanwreef, 10% van de respondenten ondervond dat iemand geslachtsgemeenschap probeerde te hebben tegen de eigen zin in, 8.8% maakte mee dat iemand de geslachtsdelen liet zien voor zijn/haar opwinding, en 8.5% werd gedwongen tot geslachtsgemeenschap omwille van de transgender achtergrond of identiteit.

Seksueel geweld (N=199)				
		Eén of twee keer	Meerdere keren	Totaal
Iemand liet mij geslachtsdelen zien voor zijn/haar opwinding	N	15	8	23
	%	5.8	3.1	8.8
Iemand betastte tegen mijn zin mijn borsten / geslachtsdelen	N	27	12	39
	%	10.4	4.6	15
Iemand wreef zich tegen mij aan op een seksuele manier	N	20	8	28
	%	7.7	3.1	10.8
Iemand dwong mij tot geslachtsgemeenschap	N	14	8	22
	%	5.4	3.1	8.5
Iemand probeerde geslachtsgemeenschap te hebben met mij tegen mijn zin	N	20	6	26
	%	7.7	2.3	10
Iemand verplichtte mij om zijn/haar geslachtsdelen te betasten	N	4	5	9
	%	1.5	1.9	3.5
Iemand masturbeerde en genoot ervan mij daarnaar te doen kijken	N	9	3	12
	%	3.5	1.2	4.6
Iemand verplichtte mij om hem/haar te bevredigen met de mond	N	6	4	10
	%	2.3	1.5	3.8
Iemand verplichtte mij om hem/haar te masturberen met de hand	N	4	4	8
	%	1.5	1.5	3.1
Iemand verplichtte mij om me uit te kleden om zich te laten opwinden	N	5	2	7
	%	1.9	.8	2.7
Iemand sloeg mij, deed mij pijn om zich seksueel op te winden	N	2	3	5
	%	.8	1.2	1.9
Iemand deed ooit iets seksueel met mij wat heel erg was, waaraan ik nachtmerries en hevige angst overhield	N	10	4	14
	%	3.8	1.5	5.4
Ik maakte een andere vorm van seksueel geweld mee	N	4	3	7
	%	1.5	1.2	2.7
Totaal aantal geweldervaringen	N	140	70	210
	%	66.67	33.33	100

4.1.4. Materieel geweld

160 respondenten (81.6%) geven aan nog nooit enige vorm van materieel geweld meegemaakt te hebben omwille van hun transgender identiteit of achtergrond. 36 respondenten (18.4%) geven minstens één vorm van materieel geweld aan. De meest voorkomende vormen van materieel geweld zijn: het vernielen van spullen / eigendommen (5%), of het stelen van spullen / eigendommen (4.6%) en inbraken in de wagen of woning (4.2%).

Materieel geweld (N=196)				
		Eén of twee keer	Meerdere keren	Totaal
Er werd ingebroken in mijn wagen of woning	N	9	2	11
	%	3.5	.8	4.2
Er werd ingebroken in mijn kluisje (op school, sportclub, werk, ...)	N	3	1	4
	%	1.2	.4	1.5
Mijn spullen / eigendommen werden gestolen	N	9	3	12
	%	3.5	1.2	4.6
Mijn spullen / eigendommen werden vernield	N	11	2	13
	%	4.2	.8	5
Mijn gevel werd beklad	N	8	2	10
	%	3.1	.8	3.8
Mijn post werd onderschept	N	5	4	9
	%	1.9	1.5	3.5
Mijn website/profiel werd gehackt	N	10	1	11
	%	3.8	.4	4.2
Mijn woning werd in brand gestoken	N	0	1	1
	%	0	.4	.4
Ik maakte een andere vorm van materieel geweld mee	N	4	3	7
	%	1.5	1.2	2.7
Totaal aantal geweldervaringen	N	59	19	78
	%	75.64	24.36	100

4.2. Verschil naar sociodemografische achtergrondvariabelen

We gingen per type geweld na, alsook voor geweldervaringen in het algemeen, of we verschillen terugvinden voor bepaalde sociodemografische achtergrondvariabelen. Er werden geen verschillen teruggevonden voor het hebben van een partner, of voor het opleidingsniveau (CISCED) in het al dan niet ervaren van geweld. Wel bleek dat respondenten die werkloos, langdurig ziek of arbeidsongeschikt zijn, significant vaker verbaal of psychisch, fysiek en materieel geweld meegemaakt hebben in vergelijking met de respondenten die aan het werk zijn. (Het is uit deze data echter niet af te leiden of er een causaal verband is tussen beide variabelen.)

We konden geen leeftijdsverschillen vaststellen tussen zij die geweld meemaakten en zij die geen geweld meemaakten. Voor materieel geweld is er een verschil op trend niveau, waarbij zij die materieel geweld meemaakten gemiddeld genomen ouder waren ($M=42.89$, $SD=11.92$) dan zij die geen materieel geweld meemaakten ($M=38.68$, $SD=12.09$) ($p=.060$).

Verschil in geweldervaringen naar sociodemografische achtergrondvariabelen (in %)									
	Partner			Opleiding			Werkend		
	Nee	Ja	<i>p</i>	Laag	Hoog	<i>p</i>	Nee	Ja	<i>p</i>
Verbaal / psychisch geweld	81.4	76.2	.345	81.1	76.2	.371	89.1	72.8	.015*
Fysiek geweld	25.5	28.4	.633	28.2	25.3	.638	43.8	19	.001**
Seksueel geweld	30.8	32.6	.789	32.4	30.9	.817	34.1	31.7	.769
Materieel geweld	20.6	15.7	.385	16.3	20.7	.437	30.2	14.3	.021*
Geweld	81.4	78.1	.545	82.8	76.2	.225	89.1	73.6	.020*

**= $p \leq 0.01$, *= $p \leq 0.05$, ^t= $p \leq 0.10$

4.3. Verband met genderpositie

Uit onderstaande tabel valt af te leiden dat respondenten met toegewezen mannelijke geboortegeslacht significant vaker fysiek ($p=.045$) en seksueel ($p=.003$) geweld meemaakten in vergelijking met de groep met vrouwelijk geboortegeslacht ($p=.045$). De groep met een mannelijk geboortegeslacht heeft in het algemeen meer geweldervaringen (op trend niveau, $p=.073$) meegemaakt dan de groep met een vrouwelijk geboortegeslacht.

Wanneer we de geweldervaringen bekijken voor de verschillende identiteitsgroepen, dan blijkt dat transvrouwen significant vaker te maken krijgen met seksueel geweld in vergelijking met transmannen ($p \leq .001$), en vaker op trend niveau voor verbaal, fysiek en materieel geweld.

Verschil in geweldervaringen naar geboortegeslacht en genderidentiteit (in %)						
	Geboortegeslacht			Identiteitsgroepen		
	M	V	<i>p</i>	Transvrouw	Transman	<i>p</i>
Verbaal / psychisch geweld	81.9	73	.125	81.5	69.6	.073^t
Fysiek geweld	31.2	17.9	.045*	31.7	18.5	.071^t
Seksueel geweld	38.5	17.2	.003**	38	11.8	.001**
Materieel geweld	20.9	12.9	.179	20.8	10	.091^t
Geweld	83.2	73	.073^t	82.3	69.6	.054^t

**= $p \leq 0.01$, *= $p \leq 0.05$, ^t= $p \leq 0.10$

We stelden opvallend genoeg geen significant verschil vast tussen het al dan niet meemaken van verbaal geweld en genderexpressie ($p=.331$), noch voor seksueel geweld en genderexpressie ($p=.160$), noch voor materieel geweld en genderexpressie ($p=.559$). Voor fysiek geweld vonden we een verschil op trend niveau voor genderexpressie ($p=.072$), d.w.z. meer fysieke geweldervaringen als de expressie meer tegengesteld is aan het geboortegeslacht. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de huidige genderexpressie niet dezelfde hoeft te zijn als ten tijde van de geweldervaringen.

Respondenten die objectief volledig passabel zijn (d.w.z.: geen enkele keer aangesproken zijn volgens geboortegeslacht in de afgelopen maand) geven significant minder aan verbaal geweld mee te maken in vergelijking met zij die niet volledig passabel zijn ($p=.022$), maar de verschillen voor fysiek geweld ($p=.931$), seksueel geweld ($p=.301$) en materieel geweld ($p=.570$) zijn niet significant. Voor geweld in het algemeen zijn de verschillen wel significant ($p=.026$).

Verschil in geweldervaringen naar passabiliteit (in %)				
		Objectief passabel		
		Ja	Nee	<i>p</i>
Verbaal / psychisch geweld	N	58	118	.022*
	%	70.7	83.7	
Fysiek geweld	N	22	33	.931
	%	27.2	26.6	
Seksueel geweld	N	22	41	.301
	%	27.5	34.5	
Materieel geweld	N	13	23	.570
	%	16.5	19.7	
Geweld	N	59	119	.026*
	%	72	84.4	

**= $p \leq 0.01$, *= $p \leq 0.05$, ^t= $p \leq 0.10$

De respondenten met een lagere subjectieve passabiliteit (d.w.z.: zij denken vaker herkenbaar te zijn als transgender) rapporteren significant vaker verbaal geweld ($p \leq .001$), seksueel geweld ($p = .004$) en geweld in het algemeen ($p \leq .001$) in vergelijking met zij met een hogere subjectieve passabiliteit. Voor fysiek geweld ($p = .227$) en materieel geweld ($p = .559$) was er geen significant verschil.

4.4. Verband met psychisch welzijn

Respondenten die fysiek geweld meemaakten, scoren significant slechter op de indicator voor psychologisch welzijn (GHQ-12) in vergelijking met zij die geen fysiek geweld meemaakten ($p = .004$). Hetzelfde geldt voor seksueel geweld ($p = .007$), en voor materieel geweld ($p = .003$), en voor verbaal geweld vonden we geen significant verschil ($p = .255$) (zie tabel op volgende pagina). Voor geweld in het algemeen vinden we een significant verschil ($p = .037$), waarbij zij mét geweldervaringen een beduidend slechter psychologisch welzijn vertonen dan zij zonder geweldervaringen.

Respondenten die verbaal geweld meemaakten, scoren slechter (=lager) op trend niveau op de indicator voor een positieve mentale gezondheid (vitaliteitschaal van de SF-36) in vergelijking met zij die geen verbaal geweld meemaakten ($p = .059$). Hetzelfde geldt voor seksueel geweld ($p = .085$). Zij die fysiek geweld meemaakten scoorden significant slechter op de vitaliteitschaal dan zij die geen fysiek geweld meemaakten ($p = .035$). Ook voor materieel geweld bleek het verschil significant ($p = .048$). Voor geweld in het algemeen stellen we vast dat zij mét geweldervaringen een significante slechtere mentale gezondheid hebben dan zij zonder geweldervaringen ($p = .029$).

Verschil in geweldervaringen naar algemeen psychisch welzijn (GHQ-12) en vitaliteit (VT) (M (SD))															
	Verbaal/psychisch geweld			Fysiek geweld			Seksueel geweld			Materieel geweld			Geweld		
	Ja	Nee	<i>p</i>	Ja	Nee	<i>p</i>	Ja	Nee	<i>p</i>	Ja	Nee	<i>p</i>	Ja	Nee	<i>p</i>
GHQ-12	4.12 (3.61)	3.05 (4.40)	.255	5.57 (3.59)	2.97 (3.57)	.004**	5.22 (3.79)	2.85 (3.55)	.007*	2.95 (3.61)	5.84 (3.53)	.003**	4.29 (3.71)	2.26 (3.83)	.037*
VT	40.65 (15.46)	45.43 (14.63)	.059^t	38.18 (15.50)	43.20 (14.84)	.035*	39.29 (15.32)	43.24 (14.78)	.085^t	37.50 (17.22)	42.94 (14.22)	.048*	46.11 (14.42)	40.53 (15.45)	.029*

**= $p \leq 0.01$, *= $p \leq 0.05$, ^t= $p \leq 0.10$

Respondenten met seksuele geweldervaringen rapporteren significant vaker zelfmoordgedachten te hebben gehad in het laatste jaar voorafgaande aan de survey ($p=.008$) dan respondenten zonder seksuele geweldervaringen, alsook rapporteren zij vaker een zelfmoordpoging te hebben ondernomen in het laatste jaar voorafgaande aan de survey ($p=.008$). Hetzelfde vonden we terug maar dan op trend niveau voor respondenten met ervaringen met fysiek geweld versus geen ervaringen met fysiek geweld ($p=.077$).

Voor de andere types van geweld werden er geen significante verschillen vastgesteld voor zelfmoordgedachten in het laatste jaar voorafgaand aan de survey, of voor zelfmoordpogingen in het laatste jaar voorafgaand aan de survey.

Voor zelfmoordpogingen ooit, dus ruimer dan enkel het laatste jaar, vinden we een significant verband met het meemaken van materieel geweld ($p=.032$) en een verband op trend niveau met geweld in het algemeen ($p=.079$).

5. Analyse van de ergste geweldvoorvallen

Zoals al aangegeven bevatte de opzet van de vragenlijst per geweldtype een vraag naar het ergste voorval. Het ‘ergste’ werd toegelicht door de frase: “het voorval dat de meeste impact op jou had”. Deze vraag peilt naar de subjectieve beleving van de eigen ervaringen. Dit ‘ergste’ voorval werd vervolgens verder uitgediept. We vroegen expliciet naar volgende aspecten:

- de context van het geweld: plaats (privaat/publiek/werk of school), tijdstip van het gebeuren, aanleiding, etc.;
- profiel van de dader(s): aantal/gender/etniciteit/leeftijd/relatie tussen dader en respondent;
- subjectieve evaluatie van wat gebeurde (eigen beoordeling) en de impact op het slachtoffer;
- aangiftebereidheid politie: feitelijk aangiftgedrag bevraagd per item van de slachtofferervaringen, attitudes ten aanzien van aangifte (aangiftebereidheid): aandacht voor waarom niet én waarom wél aangifte werd gedaan, evaluatie ervaring met politie, melding bij andere instanties, ...

Door de hoge respons op dit onderzoek, ontvingen we in totaal 232 beschrijvingen van cases van “ergste voorvallen”. Daarnaast ontvingen we tevens van respondenten tevens gegevens over cases die niet werden toegelicht in het open veld daarvoor voorzien (dit was geen verplicht in te vullen vraag). De details die zij opgaven over het ergste voorval dat zij meemaakten werden tevens meegenomen in de analyse. In totaal analyseerden we 291 casebeschrijvingen van geweld in detail. Hierbij moet worden opgemerkt dat heel wat voorvallen niet in slechts één type van geweld thuishoorden. Een voorbeeld:

“Ik werd ingesloten door vijf mensen, twee vrouwen en drie mannen en de vrouwen betasten mijn borsten en lachten mij uit. Ik wilde weglopen, maar werd steeds tegengehouden.”

Hoewel de respondent dit voorval onder verbaal geweld toelichtte, kan dit net zo goed onder fysiek en seksueel geweld worden geplaatst. De hoge aantallen cases onder verbaal geweld zijn dan ook te verklaren door het feit dat dit type geweld als eerste voorkwam in de vragenlijst en de respondent – ondanks de aankondiging ervan – nog niet kon zien dat ook de andere types van geweld nog met voorvallen op een later tijdstip beschreven konden worden.

Deze cases werden één voor één geanalyseerd, en gehercodeerd naar transfoob of niet-transfoob geweld. Transfoob of transnegatief geweld veronderstelt immers dat er een motief van afkeer tegenover transgenders (of hier ook ruimer opgevat: gendernonconformiteit) aan de basis ligt van het voorval. De case-by-case analyse gebeurde aan de hand van de screening van de volgende variabelen:

- A. de open beschrijving
- B. de leeftijd van de respondent
- C. de aanleiding (“Wat was de aanleiding van dit ergste voorval volgens jou?” Duid alles aan wat van toepassing is”)
  1. Niets bijzonders
  2. Mijn gedrag of dat van mijn metgezel
  3. Mijn uiterlijk of dat van mijn metgezel
  4. Een opmerking van mij of van mijn metgezel
  5. Ruzie met deze persoon/personen om iets anders

6. De vaststelling van mijn transgender identiteit of achtergrond
  7. Andere aanleiding (met toelichting)
- D. De link met de transgenderachtergrond: (“Waarom denk je dat wat gebeurde te maken had met jouw trans zijn? Duid alles aan wat van toepassing is”)
1. Omwille van wat er gezegd werd
  2. Omdat ik (toen) zichtbaar trans was (vb. door uiterlijk, controle identiteitskaart, ...)
  3. Omdat ik met een transgender samen was
  4. Omdat ik van een transgender evenement/bijeenkomst kwam
  5. Ik sta bekend als trans
  6. Andere reden (toelichting)

De cases waarbij de aanleiding van het voorval zeer expliciet *niet* transfobie was, werden gehercodeerd als ‘niet transfoob geweld’. Wanneer er geen beschrijving van het voorval werd gegeven, gingen we er van uit dat het geweld transfoob was tenzij de respondent bij de aanleiding van het voorval of bij de link met het transgender zijn, zelf aangaf dat deze link er niet was. Dit houdt in dat reacties gebaseerd op gendernonconform gedrag, uiterlijk of identiteit behouden blijven. Vooral in de voorvallen van verbaal geweld (en ook soms in de ander types van geweld) is het verschil met homofoob geweld klein: men is te verwijfd voor een man, te mannelijk voor een vrouw, en buitenstaanders denken dat ze met een homo of lesbienne te maken hebben. Niettemin werden deze voorvallen als transfoob geweld geklasseerd omdat het geweld uitgelokt werd door gendernonconformiteit.

De uitkomst van de hercodering was minimaal verschillend met de totaal aantal gerapporteerde voorvallen: we eindigen met 278 gevallen van transfoob geweld (zie onderstaande tabel).

	Verbaal geweld	Fysiek geweld	Seksueel geweld	Materieel geweld	Totaal
Aantal cases	150	52	56	33	291
Na cleaning	146	47	53	32	278

We bespreken in wat volgt de resultaten per type geweld omdat de verschillen in context tussen de geweldtypen soms groot zijn. Indien $n < 30$ worden de resultaten in percentages en tevens hoeveelheden weergegeven.

5.1. Resultaten van ervaringen met verbaal of psychisch geweld

78.9% van de transgenders maakten minstens één keer in hun leven een vorm van verbaal of psychisch geweld mee omwille van hun transgender identiteit of achtergrond ($n=176$). 123 respondenten lieten een beschrijving na van het voor hen ergste voorval, en nog 27 anderen gaven geen beschrijving op maar vulden wel de volgende detailvragen in.

Respondenten die aangaven jonger dan 20 jaar te zijn op het moment van het voorval dat zij beschreven als ‘ergste voorval van verbaal en/of psychisch geweld, rapporteerden voorvallen zoals:

- *“Herhaaldelijk en langdurige uitsluiting van vriendengroep in lagere school omwille van 'te jongensachtig gedrag'.”*
- *“Bang om in de toiletten te gaan op school, omdat er altijd naar mij werd geroepen en ik werd beledigd. Een klasgenoot betastte me terwijl hij riep dat ik mijn lichaam moest tonen.”*
- *“Als puber werd ik gepusht (door vrienden en ouders) om mij vrouwelijker te gedragen. Ik werd op school nageroepen (manwijf) en uitgesloten (groepswerken/turnles).”*

Ook volwassenen rapporteren vaak over hun gendernonconform uiterlijk of gedrag, en de reacties die dit met zich meebrengt. De verwarring met homoseksualiteit blijkt vaak groot:

- *“4 ou 5 personnes se fichaient de ma façon féminine de bouger alors que j'étais en homme et que je faisais le service dans un bar. je n'étais pas encore consciente à ce moment de mon identité de genre. souvent les gens me demandaient si j'étais homo, mais ce n'est pas le cas.”*
- *“Ce sont des remarques de personnes sur ma voix ou ma façon de me tenir.”*
- *“Constant aangestaard worden (met een redelijk aantal blikken van minachting of gewoon uitlachen)”*
- *“Constant voor homo te worden uitgescholden, terwijl ik dat dat nooit ben geweest of door jonge leeftijd niet een wist wat homo zijn betekende”*
- *“Groep jongeren (allochtonen) die perverse dingen riepen toen ik ging shoppen met andere transgenders”*
- *“Groep arbeiders die georganiseerd zich verspreidden en me van allen kanten toeriepen, uitlachten, uitfloten”*

Soms leidt verbaal of psychisch geweld tot een weigering van goederen en diensten of persoonlijke afwijzing:

- *“Afgewezen als vrijwilliger van het plaatselijke Rode Kruis wegens T.”*
- *“Bij de aankoop van schoenen (heb zelf maat 46) antwoordde de verkoopster op mijn vraag of ze vrouwenschoenen hadden in die maat dan riep die voor de volledige winkel uit dat ze geen vrouwelijke clown schoenen had en ik me moest schamen om zo een vraag te durven stellen.”*
- *“Een man die in een fastfood restaurant luidkeels verklaarde dat ik een man was. Ik had net een nieuw kapsel en voelde mij enorm goed over mijzelf om dan ineens zo zwaar onderuit gehaald te worden.”*
- *“Huisarts verweet me 'er zelf voor te kiezen om transseksueel te zijn'. Hij vond dat de maatschappij daar niet voor op hoefde te draaien.”*
- *“Geuite bezwaren tegen mijn omkleden in de dameskleedruimte in het ziekenhuis waar ik werkte.”*

De psychologische geweldvoorvallen handelden erg vaak over het negeren van de transgendergevoelens of identiteit, de verstoring in sociale netwerken of ongekozen isolement:

- *“Het blijven gebruiken van mijn geboortenaam, zelfs jaren na de start van de transitie, door vreemden, zijnde mensen die contact hebben met familieleden van mij maar eigenlijk niet met mij, maar op het moment dat ze me dan wel ontmoeten, ze respectloos verkeerde voornaamwoorden gebruiken, tot zelfs mijn geboortenaam toe. Dat vind ik echt schrijnend en zeer respectloos.”*
- *“Dat er geëist wordt om mijn anders-zijn naar de buitenwereld geheim te houden.”*
- *“Dat vele mensen uit mijn kennissenkring met een zo groot mogelijke boog om me heen lopen en doen alsof ik niet meer besta.”*
- *“De verstoring van de relatie met mijn dochter door dingen die mijn vrouw gezegd heeft over mij.”*

5.1.1. Context van verbaal/psychisch geweld

Haast een kwart van de respondenten was jonger dan 20 jaar op het moment dat het voorval van verbaal of psychisch geweld voorviel of begon (24.6%).

Hoe oud was je toen dit ergste voorval gebeurde of begon?		
	N	%
Ik was jonger dan 11 jaar	5	3.4
Ik was tussen 12 en 19 jaar	31	21.2
Ik was tussen 20 en 24 jaar	19	13
Ik was ouder dan 25 jaar	91	62.3
Totaal	146	100

Ruim de helft van de voorvallen van verbaal of psychisch geweld vonden overdag plaats (58.2%), en 20.5% 's nachts, en dit in de helft van de gevallen door de week (51%).

Op welk tijdstip gebeurde dit ergste voorval?		
	N	%
Overdag	85	58.2
's Avonds of 's nachts	30	20.5
Zowel overdag als 's avonds of 's nachts	27	18.5
Weet ik niet	4	2.7
Totaal	146	100

Op welk moment van de week gebeurde dit ergste voorval?		
	N	%
Door de week	74	51
In het weekend	24	16.6
Zowel door de week als in het weekend	37	25.5
Weet ik niet	10	6.9
Totaal	145	100

De meeste gevallen vonden plaats op het werk of op school (26.7%), in de eigen buurt (23.3%) en/of thuis of op kot (19.2%).

Op welke plaats gebeurde dit ergste voorval? Was dit: (meervoudige antwoorden) (n=146)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Thuis of kot	28	12.3	19.2
Werk of school	39	17.1	26.7
Vrienden of familie	19	8.3	13
Buurt	34	14.9	23.3
Hulpverlening	10	4.4	6.8
Openbaar vervoer	15	6.6	10.3
Horeca	14	6.1	9.6
Openbare gebouwen of plaatsen	4	1.8	2.7
Openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats	26	11.4	17.8
Winkel	9	3.9	6.2
Toilet	4	1.8	2.7
Sportvereniging	2	0.9	1.4
Internet	10	4.4	6.8
Andere plaats	14	6.1	9.6
Totaal	228	100	156.2

De aanleiding van het verbaal of psychisch geweld was in ruim de helft van de gevallen de vaststelling van de transgender achtergrond of identiteit (53.1% van de gevallen), en in 28% het uiterlijk.

Wat was de aanleiding van dit ergste voorval volgens jou? (meervoudige antwoorden) (n=143)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Niets bijzonders	20	10.6	14%
Mijn gedrag of dat van mijn metgezel	17	9	11,9%
Mijn uiterlijk of dat van mijn metgezel	40	21.2	28%
Een opmerking van mij of van mijn metgezel	5	2.6	3,5%
Ruzie met deze persoon/personen om iets anders	6	3.2	4,2%
De vaststelling van mijn transgender identiteit of achtergrond	76	40.2	53,1%
Andere aanleiding	25	13.2	17,5%
Totaal	189	100	132.2

De link met de transgender achtergrond was voor een ruime meerderheid (58.7% van de gevallen) duidelijk door wat er gezegd werd, en voor 39.2% van de gevallen door de zichtbaarheid als transgender. In 20.3% van de gevallen stond de persoon bekend als trans.

Waarom denk je dat wat gebeurde te maken had met jouw trans zijn? (meervoudige antwoorden) (n=143)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Omwillen van wat er gezegd werd	84	43.1	58.7
Omdat ik (toen) zichtbaar trans was (vb. door uiterlijk, controle identiteitskaart, ...)	56	28.7	39.2
Omdat ik met een transgender samen was	4	2.1	2.8
Omdat ik van een transgender evenement/bijeenkomst kwam	3	1.5	2.1
Ik sta bekend als trans	29	14.9	20.3
Andere redenen	19	9.7	13.3
Totaal	195	100	136.4

5.1.2. Daderprofiel bij verbaal/psychisch geweld

In 42% van de gevallen was er slechts één dader van het voorval van verbaal of psychisch geweld, in 25.2% waren er twee of drie daders, en in 27.3% waren er vier of meer daders. De daders waren in ruim de helft van de gevallen bekenden van de respondenten (56.6%) en het ging in 65.7% van de gevallen om een man (n=115) (in één geval was de dader zelf transgender). Gezien de locatie van de voorvallen (zie hoger) is dat niet zo verwonderlijk. In 30.1% van de gevallen waren de daders minder dan 20 jaar (n=43). In 76.9% van de gevallen was de daders van West-Europese afkomst (n=110), in 18.2% van de gevallen van Noord-Afrikaanse afkomst (n=26).

Hoeveel 'daders' waren bij dit ergste voorval betrokken?		
	N	%
Eén	60	42
Twee of drie	36	25.2
Vier of meer	39	27.3
Weet ik niet	8	5.6
Totaal	143	100

Indien het om een door de respondent bekende persoon ging, dan waren dit meestal een ouder (23.2% van de gevallen), een collega of overste (22% van de gevallen), de (ex)partner (20.7%).

Omschrijving van de bekende daders (meervoudige antwoorden) (n=82)				
		Responses		% of Cases
		N	%	
	Mijn (ex)partner	17	14	20.7
	Mijn vader en/of moeder (inclusief stief- of schoonouders)	19	15.7	23.2
	Ander familielid	10	8.3	12.2
	Andere huisgenoot	2	1.7	2.4
	Buur	1	0.8	1.2
	Iemand uit de buurt	6	5	7.3
	Kennis/vriend	16	13.2	19.5
	Collega of overste	18	14.9	22
	Klant, leerling of patiënt	1	0.8	1.2
	Medeleerling, leerkracht of directie op school	16	13.2	19.5
	Hulpverlener	3	2.5	3.7
	Andere bekende	12	9.9	14.6
	Totaal	121	100	147.6

Wat was ongeveer de leeftijd van deze persoon/personen? (meervoudige antwoorden) (n=143)				
		Responses		% of Cases
		N	%	
	<14	9	4.4	6.3
	14-20	34	16.6	23.8
	21-30	48	23.4	33.6
	31-40	48	23.4	33.6
	41-50	40	19.5	28
	>50	20	9.8	14
	Weet ik niet	6	2.9	4.2
	Totaal	205	100	143.4

De daders van verbaal en/of psychisch geweld zijn in driekwart van de gevallen van West-Europese afkomst en in 65.3% geen duidelijke kenmerken van een religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging.

Wat was de afkomst van deze persoon/personen? (meervoudige antwoorden) (n=143)				
		Responses		% of Cases
		N	%	
	West-Europees	110	71	76.9
	Oost-Europees	7	4.5	4.9
	Noord-Afrikaans	26	16.8	18.2
	Zuid-Afrikaans	1	0.6	0.7
	Aziatisch	1	0.6	0.7
	Amerikaans	2	1.3	1.4
	Weet ik niet	8	5.2	5.6
	Totaal	155	100	108.4

Hadden deze personen (of tenminste één ervan) een duidelijke religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging (bv. zichtbaar door kledij of gedrag)?			
		N	%
	Ja	23	15.6
	Neen	96	65.3
	Weet ik niet	28	19
	Totaal	147	100

5.1.3. Meldingsgedrag van verbaal/psychisch geweld

Slechts 7 respondenten deden zelf melding bij de politie, en in twee gevallen deed iemand anders melding en werd de respondent later verhoord. In totaal deed 94.4% van de slachtoffers van verbaal of psychisch geweld geen aangifte van het voorval. De reden om naar de politie te stappen was ingegeven door de volgende reeks factoren:

Wat waren <u>jouw</u> redenen om dit voorval bij een politiedienst te melden? (meervoudige antwoorden) (n=7)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik vond dat deze persoon/personen gepakt en gestraft moest(en) worden	3	12	42.9
Het feit was voldoende ernstig om aan de politie te melden	4	16	57.1
Uit principe moet je daarmee naar de politie	1	4	14.3
Ik was bang en ging om die reden naar de politie	1	4	14.3
Ik had een bewijs nodig voor de verzekering	2	8	28.6
Ik wou voorkomen dat de situatie erger werd	3	12	42.9
Ik wou herstel van de schade	2	8	28.6
Ik wou een dergelijk feit in de toekomst vermijden	2	8	28.6
Ik wou mijn gestolen goederen terugkrijgen	2	8	28.6
Ik vond dat de politie moest ingrijpen	2	8	28.6
Andere reden	3	12	42.9
Totaal	25	100	357.1

Twee respondenten geven aan dat er geen pv werd opgesteld van het gebeuren. Slechts drie respondenten werden doorverwezen naar één of meerdere diensten voor slachtoffers (binnen of buiten de politiedienst). De tevredenheid van degenen die aangifte deden, ligt laag: slechts twee respondenten zijn tevreden.

Als je denkt aan alles wat de politiedienst in deze zaak heeft gedaan, hoe tevreden ben je daarover, globaal gezien?		
	N	%
Tevreden	2	22.2
Noch tevreden, noch ontevreden	1	11.1
Ontevreden	3	33.3
Zeer ontevreden	3	33.3
Totaal	9	100

De redenen waarom respondenten niet naar de politie stappen, werd in de meeste gevallen gelegd in het feit dat men de het voorval niet ernstig genoeg vond (48.9% van de gevallen), dat het geen zaak was voor de politie (34.6%), de politie toch niet in staat is om iets te doen (30.1%). Deze motivaties zijn voor verbaal en psychisch geweld misschien niet zo verwonderlijk, of niet zo apart voor de transgender populatie. Opvallend echter is het feit dat tien respondenten aangeven niet naar de politie te zijn gestapt omdat men de transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar wilde maken (7.5%), en vijftien respondenten geven aan dat ze al eerder negatieve ervaringen hadden met de politie als transgender (11.3%).

Je hebt net aangegeven dat je GEEN melding of aangifte deed bij de politie. Wat waren jouw redenen hiervoor? (Meervoudige antwoorden) (n=133)

	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik wilde mijn transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar maken	10	2.4	7.5
Het voorval was niet erg genoeg	65	15.7	48.9
De politie is toch niet in staat om er iets aan te doen	40	9.6	30.1
Ik kon het zelf oplossen	16	3.9	12
De politie doet er toch niets aan	29	7	21.8
De dader wordt toch niet gepakt of gestraft	30	7.2	22.6
Ik was bang voor een vergelding vanwege de dader	13	3.1	9.8
De dader was iemand die ik ken	18	4.3	13.5
Ik was bang dat de politie mijn zaak niet serieus zou nemen	23	5.5	17.3
Ik heb al eerder negatieve ervaringen met de politie als trans	15	3.6	11.3
Het was geen zaak voor de politie	46	11.1	34.6
De politie was zelf betrokken bij hetgeen gebeurde	2	0.5	1.5
Ik kon niet veel informatie geven over het feit of de dader	18	4.3	13.5
Ik schaamde mij	27	6.5	20.3
Je krijgt je spullen toch niet terug	2	0.5	1.5
Ik was bang voor negatieve reacties van mijn omgeving	10	2.4	7.5
Een melding of aangifte kost te veel moeite	3	0.7	2.3
Ik voelde me medeverantwoordelijk voor wat mij overkomen is	7	1.7	5.3
Het was te moeilijk om de politie te bereiken	1	0.2	0.8
Ik was bang om slecht opgevangen te worden door de politie	12	2.9	9
Ik had geen zicht op de gevolgen van een melding of aangifte	6	1.4	4.5
Andere reden	22	5.3	16.5
Totaal	415	100	312

Gevraagd naar andere personen of instanties waar de respondent over dit ergste voorval van transfoob verbaal /psychisch geweld sprak, geven 29 respondenten aan er met niemand over te hebben gesproken (20,9% van de gevallen). De reden hiervoor zijn: geen bijkomende vernedering willen (41.4% van de gevallen) en,/of denken dat anderen niet kunnen helpen (31% van de gevallen).

Je hebt net aangegeven dat je er met NIEMAND over sprak. Wat waren jouw redenen hiervoor? (meervoudige antwoorden) (n=29)

	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik wilde mijn transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar maken	8	11.4	27.6
Het is te onbelangrijk / niet waard iemand te vertellen	8	11.4	27.6
Het is een privézaak / niemand anders zijn zaken	7	10	24.1
Ik/we heb(ben) het zelf opgelost	1	1.4	3.4
Ik dacht dat ze me niet konden helpen	9	12.9	31
Ik dacht dat ze me niet zouden geloven	2	2.9	6.9
Ik dacht dat ze niet meelevend zouden zijn	4	5.7	13.8
Ik was bang dat de situatie nog erger zou worden	8	11.4	27.6
Ik wilde geen bijkomende vernedering	12	17.1	41.4
Ik heb eerder slechte ervaringen met deze personen of instantie	1	1.4	3.4
Ik geloof niet dat de dader(s) gevonden en/of gestraft zullen worden	3	4.3	10.3
Ik dacht dat dat ze me niet serieus zouden nemen omwille van mijn transgender achtergrond of identiteit	5	7.1	17.2
Andere reden	2	2.9	6.9
Totaal	70	100	241.4

De meeste respondenten spraken er over met vrienden (54.7%), familie (28.8%). De reden om er met anderen over te spreken zijn: kwaadheid (50.5% van de gevallen) en/of nood aan psychische hulp of steun (46.7% van de gevallen).

Welke andere instanties of personen bracht je van het voorval op de hoogte? (meervoudige antwoorden) (n=139)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik sprak er met niemand over	29	9.9	20.9
Vrienden	76	25.9	54.7
Persoon of instantie die juridisch advies verstrekt	10	3.4	7.2
Buren	11	3.7	7.9
Familie	40	13.6	28.8
Vakbond	6	2	4.3
Iemand op het werk	16	5.4	11.5
Therapeut / psycholoog	35	11.9	25.2
Huisarts of andere arts	11	3.7	7.9
Tele-Onthaal	3	1	2.2
Diensten voor slachtofferhulp	4	1.4	2.9
Transgender of holebi organisatie	20	6.8	14.4
Holebifoon	1	0.3	0.7
Lokaal discriminatiemeldpunt	4	1.4	2.9
Centrum voor Gelijke kansen en Racismebestrijding	4	1.4	2.9
Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen	6	2	4.3
Andere	18	6.1	12.9
Totaal	294	100	211.5

Waarom heb je dit gemeld/verteld? (meervoudige antwoorden) (n=107)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Omdat ik psychische hulp of steun nodig had	50	31.4	46.7
Omdat ik erg kwaad was	54	34	50.5
Omdat ik wilde dat de dader(s) gestraft worden	9	5.7	8.4
Omdat ik een officieel bewijs wil van wat er is gebeurd (bv. voor verzekeringskwesties of als erkenning van wat ik heb meegemaakt)	3	1.9	2.8
Omdat ik wil vermijden dat anderen hetzelfde overkomt	17	10.7	15.9
Andere reden	26	16.4	24.3
Totaal	159	100	148.6

5.1.4. Eigen beoordeling van verbaal/psychisch geweld en impact op het slachtoffer

De respondenten vinden meestal dat wat er gebeurde een fout maar geen misdaad (54.2%) en 11.3% van de respondenten vond het 'gewoon iets dat gebeurde'.

Wanneer je aan dit ergste voorval terugdenkt, vind je wat er gebeurde:		
	N	%
Een misdaad, dus een strafbaar feit	38	26.8
Fout, maar geen misdaad	77	54.2
Gewoon iets dat gebeurde	16	11.3
Ik ben niet zeker	11	7.7
Totaal	142	100

Niettemin had het voorval in 86.6% van de gevallen een emotionele impact, en in 38.7% ging men bepaalde plaatsen of personen vermijden. Voor 29 respondenten zorgde het er voor dat men zijn genderidentiteit niet meer durfde uiten (20.4% van de gevallen).

Wat voor impact had dit ergste voorval op jou? (meervoudige antwoorden) (n=142)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Het had een emotionele impact (boosheid, angst, verdriet, schaamte, ...)	123	48.8	86.6
Het had een lichamelijke impact (pijn, kwetsuren, blauwe plekken, ...)	13	5.2	9.2
Het zorgde ervoor dat ik bepaalde plaatsen en/of personen ging mijden	55	21.8	38.7
Het zorgde er voor dat ik mijn gender niet meer durf te uiten	32	12.7	22.5
Ander impact	29	11.5	20.4
Totaal	252	100	177.5

5.2. Resultaten van ervaringen met fysiek geweld

26.8% van de transgenders maakten minstens één keer in hun leven een vorm van fysiek geweld mee omwille van hun transgender identiteit of achtergrond. 47 respondenten lieten een beschrijving na van het ergste voorval van fysiek geweld. Enkele voorbeelden:

- *“Opgesloten worden tot het over was.”*
- *“Lerares die aan mijn lang haar trok en het zelfs afknipte omdat ze niet accepteerde dat een jongen/meisje lang haar had.”*
- *“Pennen, latten, papier werd er tegen mij gegooid.”*
- *“In een café werd mijn pruik afgetrokken, kreeg ik een vuistslag en werd ik op de grond gegooid. Gelukkig kwamen andere mensen mij direct helpen en de dader werd uit het café verwijderd.”*
- *“Ik werd bij de keel gegrepen, maar het was geen échte wurgpoging - doorslaan van de stoppen van m'n moeder ten gevolge van mijn trans zijn.”*
- *“Ik was geslagen in een discobar nadat iemand beseftte dat ik geen echte vrouw was.”*
- *“Iemand die zomaar slag in mijn gezicht gaf, hij zei ‘je bent de duivel, mensen zoals jij zijn geen mensen, doe toch gewoon normaal’.”*

5.2.1. Context van fysiek geweld

27.6% van de respondenten die transfoob fysiek geweld meemaakten, waren jonger dan 20 jaar op het moment van het voorval (n=13). De variatie in tijdsmoment (overdag of 's nachts) alsook weekmoment bleek evenredig verdeeld.

Hoe oud was je toen dit ergste voorval gebeurde of begon?		
	N	%
Ik was jonger dan 11 jaar	1	2.1
Ik was tussen 12 en 19 jaar	12	25.5
Ik was tussen 20 en 24 jaar	6	12.8
Ik was ouder dan 25 jaar	28	59.6
Totaal	47	100

Op welk tijdstip gebeurde dit ergste voorval?		
	N	%
Overdag	19	40.4
's Avonds of 's nachts	22	46.8
Zowel overdag als 's avonds of 's nachts	3	6.4
Weet ik niet	3	6.4
Totaal	47	100

Op welk moment van de week gebeurde dit ergste voorval?		
	N	%
Door de week	22	46.8
In het weekend	18	38.3
Zowel door de week als in het weekend	3	6.4
Weet ik niet	4	8.5
Totaal	47	100

De plaats waar het fysiek transfoob geweld het zich het vaakst voordeed zijn: op het werk of school (26.1%, n=12), in de eigen buurt (26.1%, n=12), in het uitgaansleven of horeca (26.1%, n=12), op de openbare weg of publieke plaats (21.7%, n=10).

Op welke plaats gebeurde dit ergste voorval? Was dit: (meervoudige antwoorden) (n=47)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Bij je thuis (of op kot, 2de woning, tuin, eigen garage, hal, ...)	2	3.2	4.3
Op je werk of school (ook parking werk/school)	12	19.4	26.1
Bij je vrienden of familie	2	3.2	4.3
In je buurt (straat, wijk, ...)	12	19.4	26.1
In het ziekenhuis of bij de dokter of andere hulpverlener	1	1.6	2.2
Op tram, bus, trein, vliegveld, station etc. (openbaar vervoer)	5	8.1	10.9
In de horeca of uitgaansgelegenheden (danszaal, fuif, disco, ...)	12	19.4	26.1
In openbare gebouwen of plaatsen (bibliotheek, gemeentehuis, ...)	1	1.6	2.2
Op de openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats	10	16.1	21.7
Op het toilet	1	1.6	2.2
Bij je sportvereniging, sportzaal, sportveld	1	1.6	2.2
Andere plaats	3	4.8	6.5
Totaal	62	100	134.8

De aanleiding van het voorval was meestal terug te vinden in de vaststelling van de transgender identiteit of achtergrond (36.2% van de gevallen, n=17), of in het uiterlijk van de respondent of zijn metgezel (34% van de gevallen, n=16).

Wat was de aanleiding van dit ergste voorval volgens jou? (meervoudige antwoorden) (n=47)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Niets bijzonders	11	17.2	23.4
Mijn gedrag of dat van mijn metgezel	10	15.6	21.3
Mijn uiterlijk of dat van mijn metgezel	16	25	34
Een opmerking van mij of van mijn metgezel	2	3.1	4.3
Ruzie met deze persoon/personen om iets anders	1	1.6	2.1
De vaststelling van mijn transgender identiteit of achtergrond	17	26.6	36.2
Andere aanleiding	7	10.9	14.9
Totaal	64	100	136.2

De link met het transfoob karakter lag volgens de respondenten in het zichtbaar zijn als trans (40.4% van de gevallen), omwille van wat er gezegd werd (38.3% van de gevallen, n=19) en/of in het bekend staan als trans (29.8% van de gevallen, n=14).

Waarom denk je dat wat gebeurde te maken had met jouw trans zijn? (meervoudige antwoorden) (n=47)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Omwillen van wat er gezegd werd	18	30	38.3
Omdat ik (toen) zichtbaar trans was (vb. door uiterlijk, controle identiteitskaart, ...)	19	31.7	40.4
Omdat ik met andere transgenders samen was	2	3.3	4.3
Omdat ik van een transgender evenement/bijeenkomst kwam	1	1.7	2.1
Ik sta bekend als trans	14	23.3	29.8
Andere reden	6	10	12.8
Totaal	60	100	127.7

5.2.2. Daderprofiel bij fysiek geweld

Bij het fysieke transfoob geweld was in bijna de helft van de gevallen (45.7%) slechts één dader betrokken, in 28.3% ging het om twee of drie daders en in 23.9% om vier of meer daders.

Hoeveel 'daders' waren bij dit ergste voorval betrokken?			
	N	% of Cases	
Eén	21	45.7	
Twee of drie	13	28.3	
Vier of meer	11	23.9	
Weet ik niet	1	2.2	
Totaal	46	100	

In 39.1% waren deze personen bekenden van het slachtoffer (n=18), en meestal mannen (81.3%, n=39). De bekende daders werden als volgt aangeduid:

Omschrijving van de bekende daders (meervoudige antwoorden) (n=17)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Mijn vader en/of moeder (inclusief stief- of schoonouders)	3	14.3	17.6
Mijn buur	1	4.8	5.9
Iemand uit mijn buurt	4	19	23.5
Een kennis/vriend	1	4.8	5.9
Een collega of overste op het werk	3	14.3	17.6
Een medeleerling, leerkracht of directie op school	6	28.6	35.3
Een andere bekende	3	14.3	17.6
Totaal	21	100	123.5

In iets meer dan een kwart van de gevallen (26.6%, n=12) waren de daders jonger dan 20 jaar. In 42.2% waren de daders tussen de 21 en de 30 jaar (n=19).

Wat was ongeveer de leeftijd van deze persoon/personen? (meervoudige antwoorden) (n=45)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Minder dan 14 jaar	2	3.7	4.4
14 tot 20 jaar	10	18.5	22.2
21 tot 30 jaar	19	35.2	42.2
31 tot 40 jaar	13	24.1	28.9
41 tot 50 jaar	9	16.7	20
Ouder dan 50 jaar	1	1.9	2.2
Totaal	54	100	120

In meer dan de helft van de gevallen waren de daders van West –Europese afkomst (55.6%, n=25), maar ook Noord-Afrikanen werden in 33.3% van de gevallen (n=15) als daders aangeduid door de respondenten. In 24.4% van de gevallen hadden de daders een duidelijke religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging (bv. zichtbaar door kledij of gedrag)

Wat was de afkomst van deze persoon/personen? (meervoudige antwoorden) (n=45)				
		Responses		% of Cases
		N	%	
	West-Europees	25	48.1	55.6
	Oost-Europees	5	9.6	11.1
	Noord-Afrikaans	15	28.8	33.3
	Zuid-Afrikaans	1	1.9	2.2
	Aziatisch	4	7.7	8.9
	Weet ik niet	2	3.8	4.4
Totaal		52	100	115.6

Hadden deze personen (of tenminste één ervan) een duidelijke religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging (bv. zichtbaar door kledij of gedrag)?			
		N	%
	Ja	11	24.4
	Neen	23	51.1
	Weet ik niet	11	24.4
Totaal		45	100

5.2.3. Meldingsgedrag van fysiek geweld

Slechts 9 van de 45 respondenten (20%) gaven het transfoob fysieke geweld aan bij de politie, en in twee gevallen werd het door iemand anders aan gegeven. In al deze gevallen werd er een pv opgesteld (met uitzondering van één respondent die werd gehoord na aangifte door iemand anders, deze persoon weet niet of er een pv werd opgesteld). 7 personen (77.8%) geven aan dat ze op de hoogte zijn van het verloop van de aangifte. Slechts twee personen geven aan dat ze werden doorverwezen naar één of meerdere diensten voor slachtoffers (binnen of buiten de politiedienst). 8 van de 11 respondenten (72.8%) zijn ontevreden tot zeer ontevreden over alles wat de politie deed in hun zaak. Enkel respondenten gaven hier wat meer uitleg over:

- *“voor meerdere feiten wou de politie geen proces verbaal opstellen enkel maar een melding, alhoewel de feiten heel erg waren”;*
- *“Werd geweigerd een PV op te stellen, dit terwijl de situatie niet uitzonderlijk was (verscheidene keren gebeurd voor ik naar de politie ben gestapt). Ze zeiden me om binnen een 20tal keer nog is terug te komen. En dan zouden ze nog is zien”;*
- *“de zaak werd geseponeerd en ik werd niet serieus genomen”.*

De reden om naar de politie te stappen werd door deze negen respondenten op meerdere vlakken gelegd; gezien de kleine aantallen zijn deze moeilijk te rangschikken:

Wat waren jouw redenen om dit voorval bij een politiedienst te melden? (meervoudige antwoorden) (n=9)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik vond dat deze persoon/personen gepakt en gestraft moest(en) worden	5	12.8	55.6
Het feit was voldoende ernstig om aan de politie te melden	6	15.4	66.7
Uit principe moet je daarmee naar de politie	4	10.3	44.4
Ik was bang en ging om die reden naar de politie	2	5.1	22.2
Ik had een bewijs nodig voor de verzekering	4	10.3	44.4
Ik wou voorkomen dat de situatie erger werd	3	7.7	33.3
Ik wou herstel van de schade	4	10.3	44.4
Ik wou een dergelijk feit in de toekomst vermijden	5	12.8	55.6
Ik wou mijn gestolen goederen terugkrijgen	1	2.6	11.1
Ik vond dat de politie moest ingrijpen	4	10.3	44.4
Andere reden	1	2.6	11.1
Totaal	39	100	433.3

De motivaties om niet naar de politie te stappen, zijn het geloof dat de politie er niets aan doet (41.2%), de dader toch niet wordt gepakt of gestraft (41.2%), en/of de politie toch niet in staat is om er iets aan te doen (32.4%). Voor slechts vier respondenten was het zich niet willen outen als transgender een obstakel. 5 respondenten geven aan dat ze al eerder negatieve ervaringen hebben met de politie als trans.

Je hebt net aangegeven dat je GEEN melding of aangifte deed bij de politie. Wat waren jouw redenen hiervoor? (Meervoudige antwoorden) (n=34)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik wilde mijn transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar maken	4	3.9	11.8
Het voorval was niet erg genoeg	8	7.8	23.5
De politie is toch niet in staat om er iets aan te doen	11	10.8	32.4
Ik kon het zelf oplossen	2	2	5.9
De politie doet er toch niets aan	14	13.7	41.2
De dader wordt toch niet gepakt of gestraft	14	13.7	41.2
Ik was bang voor een vergelding vanwege de dader	4	3.9	11.8
De dader was iemand die ik ken	4	3.9	11.8
Ik was bang dat de politie mijn zaak niet serieus zou nemen	7	6.9	20.6
Ik heb al eerder negatieve ervaringen met de politie als trans	5	4.9	14.7
Het was geen zaak voor de politie	2	2	5.9
Ik kon niet veel informatie geven over het feit of de dader	4	3.9	11.8
Ik schaamde mij	5	4.9	14.7
Ik was bang voor negatieve reacties van mijn omgeving	1	1	2.9
Een melding of aangifte kost te veel moeite	2	2	5.9
Ik voelde me medeverantwoordelijk voor wat mij overkomen is	1	1	2.9
Het was te moeilijk om de politie te bereiken	1	1	2.9
Ik was bang om slecht opgevangen te worden door de politie	5	4.9	14.7
Ik had geen zicht op de gevolgen van een melding of aangifte	3	2.9	8.8
Andere reden	5	4.9	14.7
Totaal	102	100	300

Het merendeel van de transgenders die fysiek transfoob geweld meemaakten, spraken er over met hun vrienden (63.6%) of familie (25%). In 22.7% van de gevallen sprak men er over met een therapeut of psycholoog (n=10). Zeven respondenten spraken er met niemand over (15.9% van de gevallen).

Welke andere instanties of personen bracht je van het voorval op de hoogte? (meervoudige antwoorden) (n=44)				
	Responses		% of Cases	
	N	%		
Ik sprak er met niemand over	7	7.2	15.9	
Vrienden	28	28.9	63.6	
Persoon of instantie die juridisch advies verstrekt	4	4.1	9.1	
Buren	4	4.1	9.1	
Familie	11	11.3	25	
Iemand op het werk	4	4.1	9.1	
Therapeut / psycholoog	10	10.3	22.7	
Huisarts of andere arts	8	8.2	18.2	
Tele-Onthaal	1	1	2.3	
Diensten voor slachtofferhulp	3	3.1	6.8	
Transgender of holebi organisatie	5	5.2	11.4	
Holebifoon	1	1	2.3	
Lokaal discriminatiemeldpunt	1	1	2.3	
Centrum voor Gelijke kansen en Racismebestrijding	4	4.1	9.1	
Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen	2	2.1	4.5	
Andere	4	4.1	9.1	
Totaal	97	100	220.5	

De reden om met andere hierover te spreken waren de nood aan psychische hulp of steun (52.8%, n=19) en/of omdat men erg kwaad was (58.3%, n=21).

Waarom heb je dit gemeld/verteld? (meervoudige antwoorden) (n=36)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Omdat ik psychische hulp of steun nodig had	19	27.9	52.8
Omdat ik erg kwaad was	21	30.9	58.3
Omdat ik wilde dat de dader(s) gestraft worden	8	11.8	22.2
Omdat ik een officieel bewijs wil van wat er is gebeurd (bv. voor verzekeringskwesties of als erkenning van wat ik heb meegemaakt)	4	5.9	11.1
Omdat ik wil vermijden dat anderen hetzelfde overkomt	10	14.7	27.8
Andere redenen	6	8.8	16.7
Totaal	68	100	188.9

De zeven respondent die er (in eerste instantie althans) met niemand over spraken, haalden het hiervoor diverse redenen aan (zie tabel). Een respondent getuigt: *“het was gewoon te gênant en mensonterend, in de ruimte zaten nog andere mensen die toekeken en meelachten. Zo iets wil je gewoon snel vergeten.”*

Je hebt net aangegeven dat je er met NIEMAND over sprak. Wat waren jouw redenen hiervoor? (meervoudige antwoorden) (n=7)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik wilde mijn transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar maken	1	6.7	14.3
Het is te onbelangrijk / niet waard iemand te vertellen	1	6.7	14.3
Het is een privézaak / niemand anders zijn zaken	3	20	42.9
Ik dacht dat ze me niet konden helpen	2	13.3	28.6
Ik dacht dat ze niet meelevend zouden zijn	3	20	42.9
Ik wilde geen bijkomende vernedering	1	6.7	14.3
Ik heb eerder slechte ervaringen met deze personen of instantie	1	6.7	14.3
Ik dacht dat dat ze me niet serieus zouden nemen omwille van mijn transgender achtergrond of identiteit	1	6.7	14.3
Andere redenen	2	13.3	28.6
Totaal	15	100	214.3

5.2.4. Eigen beoordeling van fysiek geweld en impact op het slachtoffer

60.9% van de respondenten is de overtuiging toegedaan dat het transfoob fysieke geweld een misdaad betrof, en dus een strafbaar feit. 15.2% vond het gewoon iets dat gebeurd en 23.9% vond het een fout maar geen misdaad.

Wanneer je aan dit ergste voorval terugdenkt, vind je wat er gebeurde		
	N	%
Een misdaad, dus een strafbaar feit	28	60.9
Fout maar geen misdaad	11	23.9
Gewoon iets dat gebeurde	7	15.2
Totaal	46	100

Het fysieke voorval had vooral een emotionele impact (84.8%), maar ook lichamelijk (43.5%). Tevens stelde men in 43.5% van de gevallen vermijdingsgedrag en voor 8 respondenten zorgde het voorval ervoor dat mijn de eigen genderbeleving niet meer durfde uiten.

	Responses		% of Cases
	N	%	
Het had een emotionele impact (boosheid, angst, verdriet, schaamte, ...)	39	42.4	84.8
Het had een lichamelijke impact (pijn, kwetsuren, blauwe plekken, ...)	20	21.7	43.5
Het zorgde ervoor dat ik bepaalde plaatsen en/of personen ging mijden	20	21.7	43.5
Het zorgde er voor dat ik mijn gender niet meer durf te uiten	8	8.7	17.4
Ander impact	5	5.4	10.9
Totaal	92	100	200

5.3. Resultaten van ervaringen met seksueel geweld

31.7% van de transgenders maakten minstens één keer in hun leven een vorm van seksueel geweld mee omwille van hun transgender identiteit of achtergrond. Seksuele getinte opmerkingen zijn hier niet bij inbegrepen, het gaat hier enkel om expliciete seksuele handelingen. 53 respondenten lieten gedetailleerde beschrijvingen achter van wat voor hen het 'ergste' voorval was. De verhalen gaan van onaangename betastingen aan de borsten of tussen de benen, tot verkrachtingen. Enkele voorbeelden:

- *"Verkracht door een groep mannen."*
- *"Dat mensen me omringden en voelden aan mijn lichaam om te weten wat mijn geslacht nu eigenlijk was. Ik wilde het hen niet zeggen."*

5.3.1. Context van seksueel geweld

28.3% van de slachtoffers (n=15) waren jonger dan 20 jaar wanneer het seksuele transfoob geweld zich afspeelde. In 30.2% van de gevallen gebeurde het voorval overdag af, in 56.6% van de gevallen 's avonds of 's nachts, en dit evenredig door de week of in het weekend.

Hoe oud was je toen dit specifieke voorval gebeurde of begon?		
	N	%
Ik was jonger dan 11 jaar	4	7.5
Ik was tussen 12 en 19 jaar	11	20.8
Ik was tussen 20 en 24 jaar	5	9.4
Ik was ouder dan 25 jaar	33	62.3
Totaal	53	100

Op welk tijdstip gebeurde dit?		
	N	%
Overdag	16	30.2
's Avonds of 's nachts	30	56.6
Zowel overdag als 's avonds of 's nachts	7	13.2
Totaal	53	100

Op welk moment van de week gebeurde het?		
	N	%
Door de week	18	34.0
In het weekend	19	35.8
Zowel door de week als in het weekend	13	24.5
Weet ik niet	3	5.7
Totaal	53	100

De voorvallen van transfoob seksueel geweld gebeuren meestal bij de respondent thuis (n=11, 20.8% van de gevallen) of in horeca of uitgaansgelegenheden (n=12, 22.6% van de gevallen), op het werk of school (n=9, 17% van de gevallen) of op de openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats (n=8, 15.1% van de gevallen).

Op welke plaats gebeurde dit ergste voorval? Was dit: (meervoudige antwoorden) (n=53)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Bij je thuis (of op kot, 2de woning, tuin, eigen garage, hal, ...)	11	15.5	20.8
Op je werk of school (ook parking werk/school)	9	12.7	17
Bij je vrienden of familie	4	5.6	7.5
In je buurt (straat, wijk, ...)	4	5.6	7.5
Op tram, bus, trein, vliegveld, station etc. (openbaar vervoer)	4	5.6	7.5
In de horeca of uitgaansgelegenheden (danszaal, fuif, disco, ...)	12	16.9	22.6
In openbare gebouwen of plaatsen (bibliotheek, gemeentehuis, ...)	3	4.2	5.7
Op de openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats	8	11.3	15.1
In een winkel	1	1.4	1.9
Op het toilet	3	4.2	5.7
Bij je sportvereniging, sportzaal, sportveld	1	1.4	1.9
Niet echt op een plaats, maar via het internet of per gsm of	1	1.4	1.9
Andere plaats	10	14.1	18.9
Totaal	71	100	134

De aanleiding van het voorval is meestal niets bijzonders (n=19, 35.8% van de gevallen) of het uiterlijk (n=17, 32.1% van de gevallen), of de vaststelling dat de persoon in kwestie transgender is (n=12, 22.6% van de gevallen).

Wat was de aanleiding van dit ergste voorval volgens jou? (meervoudige antwoorden) (n=53)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Niets bijzonders	19	28.4	35.8
Mijn gedrag of dat van mijn metgezel	6	9	11.3
Mijn uiterlijk of dat van mijn metgezel	17	25.4	32.1
Een opmerking van mij of van mijn metgezel	1	1.5	1.9
Ruzie met deze persoon/personen om iets anders	1	1.5	1.9
De vaststelling van mijn transgender identiteit of achtergrond	12	17.9	22.6
Andere aanleiding	11	16.4	20.8
Totaal	67	100	126.4

De respondent zelf legt de link van wat gebeurde met de eigen transgender identiteit of achtergrond omdat men op het moment van de feiten zichtbaar trans was (n=23, 44.2% van de gevallen), of omwille van wat werd gezegd (n=17, 32.7% van de gevallen).

Waarom denk je dat wat gebeurde te maken had met jouw trans zijn? (meervoudige antwoorden) (n=52)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Omwille van wat er gezegd werd	17	24.6	32.7
Omdat ik (toen) zichtbaar trans was (vb. door uiterlijk, controle identiteitskaart, ...)	23	33.3	44.2
Omdat ik met andere transgenders samen was	5	7.2	9.6
Omdat ik van een transgender evenement/bijeenkomst kwam	2	2.9	3.8
Ik sta bekend als trans	8	11.6	15.4
Andere reden	14	20.3	26.9
Totaal	69	100	132.7

5.3.2. Daderprofiel bij seksueel geweld

Bij het seksueel transfoob geweld was er meestal slechts één dader betrokken (n=45, 84.9%). In vier gevallen ging het om twee of drie daders, en in nog eens vier gevallen om vier of meer daders. De daders waren meestal onbekenden (n=33, 62.3%) en in 37.7% (n=20) bekenden van het slachtoffer. Indien de dader een bekende was, dan ging het meestal om de (ex-)partner van de gevallen), een kennis/vriend of een collega of overste op het werk.

Omschrijving van de bekende daders (meervoudige antwoorden) (n=19)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Mijn (ex)partner	6	22.2	31.6
Mijn vader en/of moeder (inclusief stief- of schoonouders)	1	3.7	5.3
Een ander familielid	3	11.1	15.8
Mijn buur	1	3.7	5.3
Iemand uit mijn buurt	2	7.4	10.5
Een kennis/vriend	5	18.5	26.3
Een collega of overste op het werk	5	18.5	26.3
Een medeleerling, leerkracht of directie op school	1	3.7	5.3
Een andere bekende	3	11.1	15.8
Totaal	27	100	142.1

Meestal gaat het hierbij om mannen (88.5%, n=46), en één keer om een andere transgender persoon. Qua leeftijd zien we dat in 4 op 5 van de gevallen de daders ouder zijn dan 20 jaar (78.9%).

Wat was ongeveer de leeftijd van deze persoon/personen? (meervoudige antwoorden) (n=52)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Minder dan 14 jaar	2	3.3	3.8
14 tot 20 jaar	9	14.8	17.3
21 tot 30 jaar	13	21.3	25
31 tot 40 jaar	23	37.7	44.2
41 tot 50 jaar	8	13.1	15.4
Ouder dan 50 jaar	4	6.6	7.7
Weet ik niet	2	3.3	3.8
Totaal	61	100	117.3

In 57.7% van de gevallen (n=30) zijn de daders van West-Europese afkomst, in 28.8% van de gevallen zijn de daders van Noord-Afrikaanse afkomst (n=15). In slechts 17.3% van de gevallen hadden de daders duidelijke religieuze of levensbeschouwelijke uiterlijke kenmerken.

Wat was de afkomst van deze persoon/personen? (meervoudige antwoorden) (n=52)				
		Responses		% of Cases
		N	%	
	West-Europees	30	51.7	57.7
	Oost-Europees	4	6.9	7.7
	Noord-Afrikaans	15	25.9	28.8
	Zuid-Afrikaans	1	1.7	1.9
	Aziatisch	3	5.2	5.8
	Amerikaans	3	5.2	5.8
	Weet ik niet	2	3.4	3.8
Totaal		58	100	111.5

Hadden deze personen (of tenminste één ervan) een duidelijke religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging (bv. zichtbaar door kledij of gedrag)?			
		N	%
	Ja	9	17.3
	Neen	30	57.7
	Weet ik niet	13	25.0
Totaal		52	100

5.3.3. Meldingsgedrag van seksueel geweld

Slechts 5.8% (n=3) deed melding bij de politie. Er werd in alle gevallen een PV opgesteld, maar er werd niet doorverwezen naar één of meerdere diensten voor slachtoffers (binnen of buiten de politiedienst). De personen in kwestie zijn dan ook zeer ontevreden (n=1) of ontevreden (n=2).

Deze personen waren naar de politie gestapt o.a. omdat ze vonden dat de persoon/personen gepakt en gestraft moesten worden, omdat de feiten voldoende ernstig waren, omdat ze dergelijke feiten in de toekomst wilden vermijden en omdat ze vonden dat de politie moest ingrijpen.

Wat waren jouw redenen om dit voorval bij een politiedienst te melden? (meervoudige antwoorden) (n=3)				
		Responses		% of Cases
		N	%	
	Ik vond dat deze persoon/personen gepakt en gestraft moest(en) worden	3	25	100
	Het feit was voldoende ernstig om aan de politie te melden	2	16.7	66.7
	Uit principe moet je daarmee naar de politie	1	8.3	33.3
	Ik was bang en ging om die reden naar de politie	1	8.3	33.3
	Ik wou herstel van de schade	1	8.3	33.3
	Ik wou een dergelijk feit in de toekomst vermijden	2	16.7	66.7
	Ik vond dat de politie moest ingrijpen	2	16.7	66.7
Totaal		12	100	400

De reden waarom zo weinig slachtoffers van transfoob seksueel geweld naar de politie stappen, ook al zijn de beschreven cases vaak van zeer ernstige aard, zijn veelvoudig. Bij seksueel geweld speelt schaamte voor 40.8% van de gevallen een rol. Men denkt dat de politie niet in staat is om er iets aan te doen (34.7%) of men gelooft dat de politie er toch niets aan doet (32.7%). Negen respondenten wilden hun transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar maken (18.4% van de gevallen) en zes respondenten hadden al eerder negatieve ervaringen met de politie als trans (12.2%).

Je hebt net aangegeven dat je GEEN melding of aangifte deed bij de politie. Wat waren jouw redenen hiervoor? (Meervoudige antwoorden) (n=49)

	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik wilde mijn transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar maken	9	4.9	18.4
Het voorval was niet erg genoeg	13	7.1	26.5
De politie is toch niet in staat om er iets aan te doen	17	9.2	34.7
Ik kon het zelf oplossen	2	1.1	4.1
De politie doet er toch niets aan	16	8.7	32.7
De dader wordt toch niet gepakt of gestraft	13	7.1	26.5
Ik was bang voor een vergelding vanwege de dader	5	2.7	10.2
De dader was iemand die ik ken	10	5.4	20.4
Ik was bang dat de politie mijn zaak niet serieus zou nemen	14	7.6	28.6
Ik heb al eerder negatieve ervaringen met de politie als trans	6	3.3	12.2
Het was geen zaak voor de politie	5	2.7	10.2
Ik kon niet veel informatie geven over het feit of de dader	7	3.8	14.3
Ik schaamde mij	20	10.9	40.8
Ik was bang voor negatieve reacties van mijn omgeving	9	4.9	18.4
Een melding of aangifte kost te veel moeite	2	1.1	4.1
Ik voelde me medeverantwoordelijk voor wat mij overkomen is	9	4.9	18.4
Het was te moeilijk om de politie te bereiken	2	1.1	4.1
Ik was bang om slecht opgevangen te worden door de politie	11	6	22.4
Ik had geen zicht op de gevolgen van een melding of aangifte	6	3.3	12.2
Andere reden	8	4.3	16.3
Totaal	184	100	375.5

We gingen tevens na bij welke andere personen of instanties de slachtoffers van seksueel geweld gingen aankloppen. Een kwart van de respondenten (25.5%, n=24) wendt zich tot vrienden. Een respondent getuigt: *“Vrienden, omdat ze mij steunden en mij gerust konden stellen dat zoiets uitzonderlijk is”*. 16% (n=15) sprak er over met een psycholoog of therapeut. Slechts één iemand stapte naar de officiële instanties zoals een lokaal meldpunt of het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

22.3% sprak er met niemand over na het voorval (n=21); drie van hen spraken er later wel met anderen over, één van hen getuigt: *“Ik heb het pas jaren na het voorval aan deze mensen verteld en tegen die tijd was het een anekdote”*.

Welke andere instanties of personen bracht je van het voorval op de hoogte? (meervoudige antwoorden) (n=52)

	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik sprak er met niemand over	21	22.3	40.4
Vrienden	24	25.5	46.2
Persoon of instantie die juridisch advies verstrekt	2	2.1	3.8
Buren	3	3.2	5.8
Familie	7	7.4	13.5
Vakbond	1	1.1	1.9
Iemand op het werk	2	2.1	3.8
Therapeut / psycholoog	15	16	28.8
Huisarts of andere arts	4	4.3	7.7
Tele-Onthaal	2	2.1	3.8
Diensten voor slachtofferhulp	1	1.1	1.9
Transgender of holebi organisatie	5	5.3	9.6
Lokaal discriminatiemeldpunt	1	1.1	1.9
Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen	1	1.1	1.9
Andere	5	5.3	9.6
Totaal	94	100	180.8

De reden om over het voorval te spreken zijn velerlei, de meeste respondenten geven aan dat ze psychische hulp of steun nodig hadden (n=18, 32.1%) en/of omdat ze erg kwaad waren (n=17, 30.4%). Een respondent getuigt erover: *“omdat mijn partner merkt dat ik 's nachts lig te schreeuwen”*. Een andere respondent stelt: *“Om te begrijpen hoe dit is kunnen gebeuren. Ik ging er vanuit dat ik dit gedrag ‘per ongeluk’ zelf uitgelokt had, wat na gesprekken met andere personen niet het geval bleek te zijn”*.

Waarom heb je dit gemeld/verteld? (meervoudige antwoorden) (n=30)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Omdat ik psychische hulp of steun nodig had	18	32.1	60
Omdat ik erg kwaad was	17	30.4	56.7
Omdat ik wilde dat de dader(s) gestraft worden	7	12.5	23.3
Omdat ik een officieel bewijs wil van wat er is gebeurd (bv. voor verzekeringskwesties of als erkenning van wat ik heb meegemaakt)	1	1.8	3.3
Omdat ik wil vermijden dat anderen hetzelfde overkomt	7	12.5	23.3
Andere reden	6	10.7	20
Totaal	56	100	186.7

De 21 respondenten die aangaven er met niemand over gesproken te hebben, werden bevraagd naar het waarom van hun zwijgen. Geen bijkomende vernedering willen werd het vaakst aangehaald als reden (n=9, in 42.9% van de gevallen), maar ook het gedacht dat men niet meelevend zouden zijn (n=7, 33.3% van de gevallen) speelde mee. Daarnaast melde zes respondenten dat het voorval te onbelangrijk was, of niet waard om het iemand te vertellen. Een respondent licht toe: *“Ik was er heel slecht aan toe, depressief en vol zelfverwijten”*. Een andere respondent vertelt: *“La honte, tout simplement, je ne veux pas raconter cette histoire”*.

Je hebt net aangegeven dat je er met NIEMAND over sprak. Wat waren jouw redenen hiervoor? (meervoudige antwoorden) (n=21)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik wilde mijn transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar maken	3	6.5	14.3
Het is te onbelangrijk / niet waard iemand te vertellen	6	13	28.6
Het is een privézaak / niemand anders zijn zaken	4	8.7	19
Ik/we heb(ben) het zelf opgelost	1	2.2	4.8
Ik dacht dat ze me niet konden helpen	6	13	28.6
Ik dacht dat ze me niet zouden geloven	3	6.5	14.3
Ik dacht dat ze niet meelevend zouden zijn	7	15.2	33.3
Ik was bang dat de situatie nog erger zou worden	2	4.3	9.5
Ik wilde geen bijkomende vernedering	9	19.6	42.9
Ik dacht dat dat ze me niet serieus zouden nemen omwille van mijn transgender achtergrond of identiteit	2	4.3	9.5
Andere reden	3	6.5	14.3
Totaal	46	100	219

5.3.4. Eigen beoordeling van seksueel geweld en impact op het slachtoffer

Doorheen het analyseren viel ons al op dat vele respondenten grensoverschrijdend gedrag wegwuifden, of minimaliseerden. De vraag naar de eigen beoordeling van wat gebeurde geeft aan dat slechts 48.1% van de respondenten (n=25) het grensoverschrijdend gedrag als een misdaad ziet, en 25% (n=13) vindt het wel fout maar geen misdaad. Haast één op tien vindt het gewoon iets dat gebeurde (n=5), ook al ging het om ongewenste betastingen en pogingen tot seksuele aanrandingen.

Wanneer je aan dit ergste voorval terugdenkt, vind je wat er gebeurde:		
	N	%
Een misdaad, dus een strafbaar feit	25	48.1
Fout maar geen misdaad	13	25.0
Gewoon iets dat gebeurde	5	9.6
Ik ben niet zeker	9	17.3
Totaal	52	100

Niettemin geeft haast 4 op 5 aan dat het voorval een emotionele impact had, en voor 40.4% zorgde het voor vermijdingsgedrag (n=21). Voor vier respondenten zorgde het voorval er voor dat ze hun gender niet meer durfde uiten (7.7% van de gevallen).

Wat voor impact had dit ergste voorval op jou? (meervoudige antwoorden) (n=52)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Het had een emotionele impact (boosheid, angst, verdriet, schaamte, ...)	41	47.1	78.8
Het had een lichamelijke impact (pijn, kwetsuren, blauwe plekken, ...)	12	13.8	23.1
Het zorgde ervoor dat ik bepaalde plaatsen en/of personen ging mijden	21	24.1	40.4
Het zorgde er voor dat ik mijn gender niet meer durf te uiten	4	4.6	7.7
Ander impact	9	10.3	17.3
Totaal	87	100	167.3

5.4. Resultaten van ervaringen met materieel geweld

18.4% van de transgenders maakten minstens één keer in hun leven een vorm van materieel geweld mee omwille van hun transgender identiteit of achtergrond. 32 respondenten gaven beschrijvingen van door hen beleefde 'ergste voorval' op. Enkele voorbeelden:

- *“Stoelgang in de brievenbus.”*
- *“Op het werk lag een brief van een bedrijf aan mij gericht (mevrouw i.p.v. mijnheer) en hierop hadden collega's opmerkingen in grote letters geschreven die kwetsend waren.”*
- *“Mijn ouders die constant mijn post opendeden en controleerden met wie ik omging, ook mijn telefoonverkeer nakeken.”*
- *“Iemand heeft een fles ingevuld met urine gegooid op de koer van mijn huis.”*

5.4.1. Context van materieel geweld

In totaal was 75% van de slachtoffers van transfoob materieel geweld 25 jaar of ouder (n=24).

Hoe oud was je toen dit ergste voorval gebeurde of begon?		
	N	%
Ik was tussen 12 en 19 jaar	6	18.8
Ik was tussen 20 en 24 jaar	2	6.3
Ik was ouder dan 25 jaar	24	75
Totaal	32	100

De voorvallen gebeurden iets vaker overdag (37.5%, n=12) en ongeveer even vaak 's avonds of 's nachts (28.1%, n=9) als op alle mogelijke tijdstippen (25%, n=8).

Op welk tijdstip gebeurde dit ergste voorval?		
	N	%
Overdag	12	37.5
's Avonds of 's nachts	9	28.1
Zowel overdag als 's avonds of 's nachts	8	25.0
Weet ik niet	3	9.4
Totaal	32	100

40.6% gebeurde zowel door de week als in het weekend (n=13), 37.5% enkel in de week (n=12), en 12.5% in het weekend (n=4).

Op welk moment van de week gebeurde dit ergste voorval?		
	N	%
Door de week	12	37.5
In het weekend	4	12.5
Zowel door de week als in het weekend	13	40.6
Weet ik niet	3	9.4
Totaal	32	100

De voorvallen meestal thuis (56,3% van de gevallen, n=18), of op het werk of school (25% van de gevallen, n=8).

Op welke plaats gebeurde dit ergste voorval? Was dit: (meervoudige antwoorden) (n=32)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Bij je thuis (of op kot, 2de woning, tuin, eigen garage, hal, ...)	18	36.7	56.3
Op je werk of school (ook parking werk/school)	8	16.3	25
Bij je vrienden of familie	1	2	3.1
In je buurt (straat, wijk, ...)	4	8.2	12.5
In het ziekenhuis of bij de dokter of andere hulpverlener	1	2	3.1
Op tram, bus, trein, vliegveld, station etc. (openbaar vervoer)	1	2	3.1
In de horeca of uitgaansgelegenheden (danszaal, fuif, disco, ...)	3	6.1	9.4
In openbare gebouwen of plaatsen (bibliotheek, gemeentehuis, ...)	3	6.1	9.4
Op de openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats	2	4.1	6.3
In een winkel	2	4.1	6.3
Op het toilet	1	2	3.1
Bij je sportvereniging, sportzaal, sportveld	1	2	3.1
Niet echt op een plaats, maar via het internet of per gsm of	4	8.2	12.5
Totaal	49	100	153.1

De aanleiding was in 43.8% van de gevallen de vaststelling dat de persoon transgender is, en/of in 46.9% 'niets bijzonders'.

Wat was de aanleiding van dit ergste voorval volgens jou? (meervoudige antwoorden) (n=32)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Niets bijzonders	15	39.5	46.9
Mijn gedrag of dat van mijn metgezel	4	10.5	12.5
Mijn uiterlijk of dat van mijn metgezel	2	5.3	6.3
Ruzie met deze persoon/personen om iets anders	1	2.6	3.1
De vaststelling van mijn transgender identiteit of achtergrond	14	36.8	43.8
Andere aanleiding	2	5.3	6.3
Totaal	38	100	118.8

De respondenten leggen de link met het transfoob karakter van het voorval meestal in het feit dat ze bekend staan als trans (37.5%), en/of de zichtbaarheid als trans (34.4%), en/of omwille van wat er gezegd werd (31.3%).

Waarom denk je dat wat gebeurde te maken had met jouw trans zijn? (meervoudige antwoorden) (n=32)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Omwillen van wat er gezegd werd	10	24.4	31.3
Omdat ik (toen) zichtbaar trans was (vb. door uiterlijk, controle identiteitskaart, ...)	11	26.8	34.4
Omdat ik met andere transgenders samen was	1	2.4	3.1
Ik sta bekend als trans	12	29.3	37.5
Andere reden	7	17.1	21.9
Totaal	41	100	128.1

5.4.2. Daderprofiel bij materieel geweld

In 78.2% van de gevallen (n=26) was er meer dan één dader bij het voorval betrokken.

Hoeveel 'daders' waren bij dit ergste voorval betrokken?			
	N	%	
Eén	6	18.8	
Twee of drie	8	25.0	
Vier of meer	3	9.4	
Weet ik niet	15	46.9	
Totaal	32	100	

De daders van materieel geweld waren haast even vaak een bekende (53.1%) als een onbekende persoon (46.9%). Indien het over een bekende dader ging, dan werd er niet echt één groep uitgelicht. In twee gevallen werd de politie als dader aangewezen.

Omschrijving van de bekende daders (meervoudige antwoorden) (n=17)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Mijn (ex)partner	4	11.4	23.5
Mijn vader en/of moeder (inclusief stief- of schoonouders)	6	17.1	35.3
Een ander familielid	5	14.3	29.4
Een andere huisgenoot	2	5.7	11.8
Mijn buur	2	5.7	11.8
Iemand uit mijn buurt	2	5.7	11.8
Een kennis/vriend	2	5.7	11.8
Een collega of overste op het werk	2	5.7	11.8
Een medeleerling, leerkracht of directie op school	4	11.4	23.5
Iemand van de hulpverlening (arts, psycholoog, verpleging, etc.)	3	8.6	17.6
Een andere bekende	3	8.6	17.6
Totaal	35	100	205.9

In 59.4% van de gevallen zijn de daders mannen (n=19), maar vaak is het geslacht van de dader onbekend (37.5% van de gevallen, n=12). De leeftijd van de daders is erg gespreid.

Wat was ongeveer de leeftijd van deze persoon/personen? (meervoudige antwoorden) (n=32)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Minder dan 14 jaar	3	6.7	9.4
14 tot 20 jaar	6	13.3	18.8
21 tot 30 jaar	7	15.6	21.9
31 tot 40 jaar	6	13.3	18.8
41 tot 50 jaar	5	11.1	15.6
Ouder dan 50 jaar	3	6.7	9.4
Weet ik niet	15	33.3	46.9
Totaal	45	100	140.6

In 46.9% van de gevallen zijn de daders van West-Europese afkomst, in 43.8% van de gevallen was het niet geweten en in mindere gevallen ging het over een niet-Europese afkomst. In slechts 6.3% van de gevallen (n=2) hadden de daders een duidelijke religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging.

Wat was de afkomst van deze persoon/personen? (meervoudige antwoorden) (n=32)				
		Responses		% of Cases
		N	%	
	West-Europees	15	39.5	46.9
	Oost-Europees	1	2.6	3.1
	Noord-Afrikaans	4	10.5	12.5
	Zuid-Afrikaans	1	2.6	3.1
	Aziatisch	1	2.6	3.1
	Amerikaans	2	5.3	6.3
	Weet ik niet	14	36.8	43.8
Totaal		38	100	118.8

Hadden deze personen (of tenminste één ervan) een duidelijke religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging (bv. zichtbaar door kledij of gedrag)?			
		N	%
	Ja	2	6.3
	Neen	13	40.6
	Weet ik niet	17	53.1
Totaal		32	100

5.4.3. Meldingsgedrag van materieel geweld

21.9% (n=7) deed melding bij de politie over het transfoob materieel geweld. In alle gevallen werd een pv opgemaakt. Slechts 14.3% (n=1) geeft aan op de hoogte zijn gehouden over het verloop van deze aangifte. In 28.6% van de gevallen (n=2) werd men doorverwezen naar één of meerdere diensten voor slachtoffers (binnen of buiten de politiedienst). Slechts één respondent van de zeven was tevreden over wat de politie met de zaak heeft gedaan. Een respondent getuigt: *“Ontevreden door de reactie van de politie toen zij hoorden dat ik travestiet was. Zij stuurden een politievrouw maar zij zei dat ik geen vrouw en geen man was”*. De ontevredenheid had verder vaak te maken met het feit dat de daders onbekenden waren en de politie niet veel kon doen.

De respondenten halen allerlei redenen aan waarom ze naar de politie zijn gestapt:

Wat waren jouw redenen om dit voorval bij een politiedienst te melden? (meervoudige antwoorden) (n=7)				
		Responses		% of Cases
		N	%	
	Ik vond dat deze persoon/personen gepakt en gestraft moest(en) worden	4	13.3	57.1
	Het feit was voldoende ernstig om aan de politie te melden	6	20	85.7
	Uit principe moet je daarmee naar de politie	3	10	42.9
	Ik was bang en ging om die reden naar de politie	1	3.3	14.3
	Ik had een bewijs nodig voor de verzekering	2	6.7	28.6
	Ik wou voorkomen dat de situatie erger werd	3	10	42.9
	Ik wou herstel van de schade	2	6.7	28.6
	Ik wou een dergelijk feit in de toekomst vermijden	3	10	42.9
	Ik wou mijn gestolen goederen terugkrijgen	1	3.3	14.3
	Ik vond dat de politie moest ingrijpen	5	16.7	71.4
Totaal		30	100	428.6

Heel wat transgender slachtoffers stappen niet naar de politie (78.1%), meestal om dat het voorval niet erg genoeg wordt bevonden (32% van de gevallen), men gelooft dat de politie niet in staat is om er iets aan te doen (32%) of omdat men gelooft dat de dader toch niet gepakt of gestraft zal worden (28%). Voor vier respondenten was het niet willen bekend maken van de transgender achtergrond of identiteit een obstakel (16%).

Je hebt net aangegeven dat je GEEN melding of aangifte deed bij de politie. Wat waren jouw redenen hiervoor? (Meervoudige antwoorden) (n=25)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik wilde mijn transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar maken	4	5.9	16
Het voorval was niet erg genoeg	8	11.8	32
De politie is toch niet in staat om er iets aan te doen	8	11.8	32
Ik kon het zelf oplossen	5	7.4	20
De politie doet er toch niets aan	5	7.4	20
De dader wordt toch niet gepakt of gestraft	7	10.3	28
Ik was bang voor een vergelding vanwege de dader	3	4.4	12
De dader was iemand die ik ken	1	1.5	4
Ik was bang dat de politie mijn zaak niet serieus zou nemen	3	4.4	12
Ik heb al eerder negatieve ervaringen met de politie als trans	1	1.5	4
Het was geen zaak voor de politie	3	4.4	12
Ik kon niet veel informatie geven over het feit of de dader	2	2.9	8
Ik schaamde mij	3	4.4	12
Je krijgt je spullen toch niet terug	2	2.9	8
Ik was bang voor negatieve reacties van mijn omgeving	2	2.9	8
Een melding of aangifte kost te veel moeite	1	1.5	4
Ik voelde me medeverantwoordelijk voor wat mij overkomen is	1	1.5	4
Ik was bang om slecht opgevangen te worden door de politie	1	1.5	4
Ik had geen zicht op de gevolgen van een melding of aangifte	2	2.9	8
Andere reden	6	8.8	24
Totaal	68	100	272

De meeste slachtoffers van materieel geweld spreken er met hun vrienden, burens of familie over omdat men kwaad is (59.3% van de gevallen, n=16) of psychische hulp of steun nodig had (40.7% van de gevallen, n=11). Verder wordt er weinig mee gedaan, en 5 respondenten melden zelfs dat ze met niemand over spraken.

Welke andere instanties of personen bracht je van het voorval op de hoogte? (meervoudige antwoorden) (n=32)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Ik sprak er met niemand over	5	8.8	15.6
Vrienden	19	33.3	59.4
Persoon of instantie die juridisch advies verstrekt	1	1.8	3.1
Burens	5	8.8	15.6
Familie	8	14	25
Iemand op het werk	3	5.3	9.4
Therapeut / psycholoog	5	8.8	15.6
Huisarts of andere arts	2	3.5	6.3
Tele-Onthaal	1	1.8	3.1
Diensten voor slachtofferhulp	1	1.8	3.1
Transgender of holebi organisatie	2	3.5	6.3
Lokaal discriminatiemeldpunt	1	1.8	3.1
Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen	1	1.8	3.1
Andere	3	5.3	9.4
Totaal	57	100	178.1

De reden van het spreken is meestal ingegeven door kwaadheid (59.3% van de gevallen, n=16) en/of de nood aan psychische steun (40.7% van de gevallen, n=11).

Waarom heb je dit gemeld/verteld? (meervoudige antwoorden) (n=27)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Omdat ik psychische hulp of steun nodig had	11	22.9	40.7
Omdat ik erg kwaad was	16	33.3	59.3
Omdat ik wilde dat de dader(s) gestraft worden	5	10.4	18.5
Omdat ik een officieel bewijs wil van wat er is gebeurd (bv. voor verzekeringskwesities of als erkenning van wat ik heb meegemaakt)	3	6.3	11.1
Omdat ik wil vermijden dat anderen hetzelfde overkomt	5	10.4	18.5
Andere redenen	8	16.7	29.6
Totaal	48	100	177.8

De aantallen van diegenen die er met niemand over spraken zijn zo klein dat analyses weinig zinvol zijn.

5.4.4. Eigen beoordeling van materieel geweld en impact op het slachtoffer

62.5% slachtoffers van materiaal transfoob geweld (n=20) zijn ervan overtuigd dat wat gebeurde een misdaad is en dus een strafbaar feit. 18.8% (n=6) vond het een fout maar geen misdaad.

Wanneer je aan dit ergste voorval terugdenkt, vind je wat er gebeurde:		
	N	%
Een misdaad, dus een strafbaar feit	20	62.5
Fout maar geen misdaad	6	18.8
Gewoon iets dat gebeurde	3	9.4
Ik ben niet zeker	3	9.4
Totaal	32	100

De impact op het slachtoffer was divers, en had vooral een emotionele impact (75% van de gevallen, n=24). In 18.8% van de gevallen (n=6) zorgde het ervoor dat de persoon in kwestie zijn/haar gender niet meer durfde te uiten. In 28.1% van de gevallen ging de persoon in kwestie bepaalde plaatsen en/of personen vermijden.

Wat voor impact had dit ergste voorval op jou? (meervoudige antwoorden) (n=32)			
	Responses		% of Cases
	N	%	
Het had een emotionele impact (boosheid, angst, verdriet, schaamte, ...)	24	45.3	75
Het had een lichamelijke impact (pijn, kwetsuren, blauwe plekken, ...)	4	7.5	12.5
Het zorgde ervoor dat ik bepaalde plaatsen en/of personen ging mijden	9	17	28.1
Het zorgde er voor dat ik mijn gender niet meer durf te uiten	6	11.3	18.8
Ander impact	10	18.9	31.3
Totaal	53	100	165.6

6. Algemene conclusie

Geweldervaringen van transgender personen in België worden tot op heden in geen enkel register opgenomen, wat statistische vergelijkingen met de algemene populatie mogelijk zou maken. De enige manier om dit fenomeen in kaart te brengen, is een onderzoek dat zich rechtstreeks richt op de (grotendeels) onzichtbare doelgroep. Dit soort onderzoek met ‘convenience samples’ heeft zijn beperkingen op het vlak van generaliseerbaarheid en representativiteit, maar levert anderzijds een schat aan informatie op, op wat anders onontgonnen terrein blijft. Dit onderzoek naar geweldervaringen van transgenders in België vormt dan ook een wetenschappelijke bijdrage in het in kaart brengen van deze thematiek. Aan het onderzoek lag de volgende onderzoeksvraag ten grondslag: *“Welke ervaringen hebben transgender personen met geweld, in welke mate doen zij hiervan aangifte, en hoe gaan ze hiermee om?”*. In dit laatste hoofdstuk vatten we onze vaststellingen samen en koppelen we onze bevindingen terug met de gekende literatuur om zodoende een antwoord te bieden op deze vraagstelling.

6.1. Samenvatting respondentenprofiel

De convenience sample van transgender personen woonachtig in België telde 260 personen tussen 15 en 72 jaar (gemiddeld 38 jaar). Hierbij zijn zij geboren als man beduidend ouder dan zij geboren als vrouw, alsook zijn er meer respondenten geboren als man (66.4%) dan als vrouw (33.6%). Deze twee vaststellingen zijn in overeenstemming met ander sociaalwetenschappelijk onderzoek (Motmans et al., 2009; Motmans, Meier, & T'Sjoen, 2011), alsook met medisch onderzoek (De Cuypere et al., 2007), én met de gekende officiële cijfers uit het Rijksregister (Van Hove, 2011).

Bijna alle respondenten zijn van West-Europese afkomst (94.6%), en hebben geen beperking of chronische ziekte (88.5%). Op het vlak van afkomst en handicap zijn deze respondenten dus redelijk homogeen. Ongeveer één derde (32.3%) benoemt de eigen seksuele oriëntatie als ‘enkel heteroseksueel’, wat de diversiteit in beleving van seksuele oriëntatie in deze groep onderlijnt. Qua relatiestatus werd duidelijk dat de helft (51.9%) van de respondenten geen partner heeft (waarbij geen verschil werd gevonden voor geboortegeslacht, opleidingsniveau of leeftijd). Eén derde (36.2%) woont alleen, één derde (32.3%) woont samen met partner en eventuele kinderen, 16.9% woont nog bij de ouders, en slechts een minderheid is alleenstaande ouder (4.2%). Ook deze bevindingen zijn in lijn met eerdere bevindingen die zich baseerden op enkel de gekende patiënten van het genderteam aan het UZ Gent (Motmans et al., 2011).

De helft van de respondenten is laag opgeleid (53.1%) en de andere helft (46.9%) is hoog opgeleid. Hierbij werden geen verschillen voor geboortegeslacht of leeftijd gevonden. Studenten en gepensioneerden daargelaten, is een ongeveer driekwart aan het werk (71.7%), 16.1% is werkloos en 12.2% is langdurig ziek of arbeidsongeschikt. Hierbij is een logisch verband met opleidingsniveau terug te vinden, maar geen verschil voor geboortegeslacht. Het hoge aantal laagopgeleiden is voor een web survey opmerkelijk hoog, aangezien web enquêtes vaak een eerder hooggeschoold publiek aantrekken, maar wel in overeenstemming met vorig onderzoek. Het feit dat veel transgender personen contacten onderhouden met elkaar op internet fora, zou hiervoor een verklaring kunnen bieden. Ook het hoge aantal langdurig zieken of arbeidsongeschikten is in dezelfde lijn met vorig onderzoek (Motmans et al., 2011). Wat wel opvalt is dat er meer werklozen zijn terug te vinden in deze respondentengroep, wat te maken kan hebben met de manier van respondentenwerving (via patiëntendatabank in 2011 versus online in dit onderzoek).

Qua gendergeschiedenis blijkt dat we te maken hebben met een zeer diverse groep qua identiteiten, expressies, en zelfomschrijvingen. Hercodering leidde tot een indeling van 134

transvrouwen (57.8%), 58 transmannen (25%), 21 gendervariante personen (9.1%), 14 travesties (6%) en 5 interseksuelen (2.2%). De herkenbaarheid als transgender persoon (de zogenaamde passabiliteit) is niet voor iedereen gelijk: in het algemeen geeft 36.2% van de respondenten aan dat ze in de afgelopen maand nooit in de oorspronkelijke geboorteseke werden aangesproken. Transmannen zijn significant meer passabel in vergelijking met transvrouwen. Meer dan de helft van de respondenten, nl. 63.4%, is er van overtuigd dat ze momenteel nooit of zelden herkenbaar zijn als transgender. Ook hier vonden we weer een significant verschil tussen transvrouwen en transmannen: transvrouwen hebben veel vaker dan transmannen het gevoel dat andere mensen weten dat ze transgender zijn.

Qua psychisch welzijn blijken de transgender respondenten het steevast significant slechter te doen dan de gemiddelde waarden van de Belgische bevolking van 15 jaar en ouder: niet alleen is hun psychologisch welzijn slechter, ook hun positieve mentale gezondheid is minder goed (ongeacht of ze geweld meemaakten of niet). Maar vooral opvallend is het hoge percentage transgender personen die zelfmoordgedachten rapporteren, en/of ooit zelfmoordpogingen ondernamen.

6.2. Samenvatting algemene geweldervaringen

In totaal geeft 79.8% van de respondenten aan dat ze ooit geweld meemaakten omwille van hun transgender status. 78.9% rapporteert verbaal en/of psychisch geweld, 31.7% seksueel geweld, 26.8% fysiek geweld en 18.4% materieel geweld. Dit zijn hoge cijfers in vergelijking met de gekende literatuur: in het Europese onderzoek van Turner et al. (2009), vond men een percentage van publiek geweld van 79%, en in het Engelse onderzoek vonden Whittle et al. (2007) dat 73% van de trans respondenten enige vorm van pesterijen op publieke plaatsen meemaakte. Morton (2008) vond dat in Schotland maar liefst 62% van de trans respondenten transfobe pesterijen door onbekenden in publieke plaatsen meemaakte. Het is natuurlijk niet verwonderlijk om hoge geweldcijfers te vinden in een onderzoek gericht op het registreren van geweldervaringen. Het lijkt ons dan ook belangrijker om in te zoomen op de inhoudelijke verschillen binnen deze geweldervaringen: welke vorm van geweld komt het meeste voor, wat zijn de verschillen voor bepaalde achtergrondkenmerken, met de genderpositie, passabiliteit, en met het psychische welzijn van deze respondenten?

Omdat deze gekende onderzoeken allen focussen op slechts een deel van de mogelijke soorten geweld, en vaak enkel publiek geweld ondervroegen, bespreken we de gevonden resultaten per type geweld. **Verbaal en psychisch geweld** is de vorm van geweld die het vaakst in onderzoek wordt besproken. Turner et al. (2009) vonden dat 44% van de Europese transgender respondenten in de publieke sfeer te maken kreeg met (ongevraagde) commentaren, 27% met verbaal misbruik en 15% met bedreigingen. Het krijgen van commentaar was in alle Europese landen de meest voorkomende vorm van verbaal geweld (Turner et al., 2009, p. 2). Morton (2008) vond dat in Schotland 62% van de trans respondenten transfobe pesterijen door onbekenden op publieke plaatsen meemaakte. Meestal nam dit de vorm aan van verbaal geweld, maar 31% ondervond ook bedreigend gedrag. Wij stelden vast dat 78.9% te maken kreeg met verbaal of psychisch geweld, wat dus nog hoger ligt dan de gekende Europese cijfers. Ongepaste nieuwsgierigheid kwam het vaakst voor (68.8%), maar ook uitgelachen of belachelijk gemaakt worden (67%), beledigende seksuele opmerkingen (60.8%), uitgemaakt, afgebluft of uitgescholden worden (56.8%) kwamen erg vaak voor.

Gegevens uit Schotland geven aan dat 17% van de transgender personen te maken kregen met (publiek) **fysiek geweld** (Morton, 2008). Turner et al. (2009) vonden in Europa een gemiddelde van 7% voor fysiek misbruik. Wij vonden dat 26.8% van de respondenten minstens één keer te maken kregen met fysiek geweld: vastgrijpen, duwen en trekken (56.4%), met een voorwerp bekogeld

worden (43.6%), schoppen of trappen krijgen (38.2%), vuistslagen krijgen (32.7%) of geslagen worden met de hand (30.9%) kwamen het vaakst voor.

Over **seksueel geweld** op transgenders zijn tot nu toe haast geen data in Europa bekend. Morton (2008) vond in Schotland een percentage van 4%, doch dit betrof enkel publiek geweld. De gerapporteerde (Amerikaanse) cijfers liggen tussen 23% à 59% (Clements-Nolle et al., 2006; Garofalo et al., 2006; Kenagy & Bostwick, 2005; Witten, 2003). Wij vonden een erg hoog percentage van 31.7%. Het ging hierbij om het betasten van de borsten/geslachtsdelen (15%), ervoer dat iemand die zich op een seksuele manier tegen de respondent aanwreef (10.8%), iemand die geslachtsgemeenschap probeerde te hebben tegen de zin van de respondent in (10%), iemand die de geslachtsdelen liet zien voor zijn/haar opwinding (8.8%), en het gedwongen worden tot geslachtsgemeenschap (8.5%).

Materieel geweld is nog weinig in onderzoek onder transgenders aan bod gekomen. Wij stelden vast dat 18.4% van de transgender respondenten met dit type van geweld te maken kregen. Het vernielen (36.1%) of het stelen (33.3%) van spullen/eigendommen), het hacken van websites of profiel (30.6%), inbraak in woning of wagen (30.6%), en bekladden van gevel (27.8%) werden hierbij het vaakst genoemd.

Leeftijd, opleidingsniveau of het hebben van een partner leveren geen significante verschillen op met het meemaken van geweld. Het leeftijdsverschil op trend niveau voor materieel geweld kan deels verklaard worden door het feit dat jongeren minder kans hebben op het bezitten van eigendommen die beschadigd kunnen worden (zoals een huis, auto, ...). Wat wel opviel, was het significante verschil in **werkstatus**: respondenten die geweld meemaakten zijn vaker werkloos, langdurig ziek of arbeidsongeschikt dan respondenten die geen geweld meemaakten (met uitzondering van seksueel geweld).

Een andere opvallende vaststelling voor de sociodemografische achtergrond, betreft de **slechtere mentale gezondheid** van respondenten die geweld meemaakten ten opzichte van zij die geen geweld meemaakten. Respondenten met seksuele en/of fysieke geweldervaringen rapporteren significant vaker zelfmoordgedachten te hebben gehad alsook vaker zelfmoordpogingen te hebben ondernomen in het laatste jaar voorafgaande aan de survey in vergelijkingen met respondenten zonder deze ervaringen. Tevens stelden we vast dat ooit zelfmoordpogingen te hebben ondernomen een verband heeft met geweld. Deze bevindingen moeten nog nader worden onderzocht, maar lijken wel de literatuur te bevestigen die stelt dat gender-gebaseerde victimisatie onafhankelijk geassocieerd is met zelfmoordpogingen (Clements-Nolle et al., 2006).

Voor wat het verschil tussen transmannen en transvrouwen in geweldervaringen betreft, merkten we op dat de groep van transvrouwen vaker te maken krijgen (op trend niveau) met verbaal, fysiek en materieel geweld, en significant vaker met seksueel geweld en met geweld in het algemeen in vergelijking met transmannen. De hypothese uit de literatuurstudie dat er een **verschil tussen transmannen en transvrouwen** zou bestaan in de frequentie dat zij geweld meemaken, wordt met dit onderzoek dus bevestigd.

Respondenten die objectief volledig passabel zijn (d.w.z.: geen enkele keer aangesproken werden volgens het geboortegeslacht in de afgelopen maand) geven significant minder verbaal geweld aan, en geweld in het algemeen. De respondenten met een lagere subjectieve passabiliteit (d.w.z.: zij denken vaker herkenbaar te zijn als transgender) rapporteren significant vaker verbaal en seksueel geweld en geweld in het algemeen in vergelijking met zij met een hogere subjectieve passabiliteit. Ook de **rol van passabiliteit** in het meemaken van geweld als transgender lijkt dus bevestigd, vooral voor het verbale geweld.

Deze gegevens moeten echter met enige **voorzichtigheid** geïnterpreteerd worden: we weten immers niet of de respondenten op het moment dat ze deze geweldervaringen opliepen, reeds passabel waren of niet, en/of reeds duidelijk in de groepen transman of transvrouw thuishoorden zoals wij ze creëerden. Het geeft wel zeker aan dat respondenten die momenteel thuishoren in de groep van transvrouwen meer geweld rapporteren dan zij die in de groep transmannen vallen, alsook dat respondenten die momenteel minder passabel zijn meer geweldervaringen vermelden dan zij die meer passabel zijn.

Tot slot stelden we vast dat het **herhalende aspect** van de geweldervaringen groot is: 75% van de respondenten maakte minstens één type van geweld mee, en 25 tot 50% maakte het type geweld dat men meemaakte meer dan twee keer mee. Geweld is voor vele transgender personen opvallend genoeg geen éénmalig incident.

6.3. Samenvatting ergste voorvallen

De aanpak om de respondenten per geweldtype een zelfgekozen 'ergste voorval' in detail te laten beschrijven, leverde 291 cases van transfoob geweld op. De case-by-case analyse resulteerde in **278 gedetailleerde beschrijvingen** van geweldvoorvallen die een transfoob motief hebben. De context waarin transfoob geweld plaatsvindt, het daderprofiel en het meldingsgedrag verschilt per type geweld en laat zich omwille van de kleine aantallen moeilijk vergelijken. De hierna volgende algemene samenvatting is dan ook in zeer algemene termen opgevat.

Voor wat de **leeftijd** van het slachtoffer betreft, zien we dat ongeveer een kwart van de respondenten een voorval beschreef dat plaatsvond wanneer zij jonger waren dan 20 jaar. Het kan goed zijn dat voorvallen op jeugdige leeftijd een grotere impact hebben op de persoonlijke beleving van de respondenten dan voorvallen op latere leeftijd. Echter, gezien het feit dat velen zich pas op latere leeftijd bewust worden van hun transgenders gevoelens, en dus ook pas op latere leeftijd geweld meemaken met een transfoob motief, verklaart mede de overwegend volwassen leeftijd.

De **locatie** van het geweld betreft vaak plaatsen waar een persoon zich veilig zou mogen voelen: thuis, op het werk of op school, in de eigen buurt. Fysiek en seksueel geweld komt ook vaak voor in het uitgaansleven of horeca, of op een openbare plek zoals op straat.

De **aanleiding** van geweld was meestal de vaststelling van de transgender achtergrond of identiteit, en/of het uiterlijk van de respondent of zijn/haar metgezel. Voor seksueel en materieel geweld was er vaak (ook) 'geen bijzondere' aanleiding.

Voor wat het **daderprofiel** betreft, gaf de literatuur slechts sporadisch informatie aan. In dit onderzoek stelden we vast dat er meestal meerdere daders betrokken zijn bij het ergste voorval, en dat in de overgrote meerderheid van de gevallen het gaat om West-Europese mannen ouder dan 20 jaar. Voor seksueel geweld is het profiel anders: hierbij is er in de meeste gevallen slechts één dader, en is de helft van West-Europese afkomst en ruim 30% van Noord-Afrikaanse afkomst.

- Voor verbaal of psychisch geweld waren in ruim de helft van de gevallen de daders bekenden van de respondenten (56.6%) (bv. de ouders, (ex)partner, kennissen, collega's, oversten, medeleerlingen, leerkrachten of directie op school).
- Voor fysiek geweld was 39.1% een bekende en ging het meestal om medeleerlingen, leerkrachten of directie op school of iemand uit de buurt. Deze bevindingen liggen in dezelfde lijn als de gegevens uit het onderzoek van Reback et al. (2001).
- In het geval van seksueel geweld was de dader meestal een onbekende, en indien de dader een bekende was (37.7% van de gevallen), dan ging het meestal om de (ex-)partner, een kennis/vriend of een collega of overste op het werk. Dit is in overeenstemming met de

bevindingen van Risser et al. (2005) en Xavier et al. (2007) die tevens vaststelden dat de dader van seksueel geweld in de meerderheid van de gevallen een onbekende is.

- Verder stelden we vast dat de dader van materieel geweld haast even vaak een bekende (53.1%) als een onbekende persoon was; en indien het over een bekende dader ging, dan werd er niet echt één groep uitgelicht. Bij materieel geweld is het profiel van de daders vaak niet gekend. Op het vlak van materieel geweld waren tot nu toe geen andere onderzoeksgegevens over daders bekend.

De **meldingen bij de politie** liggen bijzonder laag in dit onderzoek: 5.6% van de slachtoffers van verbaal of psychisch geweld deed melding van het voorval, voor fysiek geweld lag dit op 24.4%, voor seksueel geweld op 5.8% en voor materieel geweld op 21.9%. Deze cijfers voor fysiek geweld komen sterk overeen met de aangiftecijfers gerapporteerd door Xavier et al. (2007), nl. 30%, maar de cijfers van melding in het geval van seksueel geweld lagen in het Amerikaanse rapport heel wat hoger, nl. 17% van de slachtoffers van seksueel geweld stapten naar de politie. De cijfers zijn eveneens gelijkaardig aan de cijfers uit het Nederlandse onderzoek van Keuzenkamp (2012) waar slechts 6% melding deed bij de politie ingeval er een ernstig incident voordeed.

De **redenen** waarom respondenten niet naar de politie stappen, werd in de meeste gevallen gelegd in het feit dat men het voorval niet ernstig genoeg vond, dat het geen zaak was voor de politie, omdat men overtuigd is dat de politie toch niet in staat is om iets te doen, en/of omdat men denkt dat de dader toch niet gepakt of gestraft zal worden. Deze motivaties zijn misschien niet zo verwonderlijk, en/of niet zo eigen aan de transgender populatie. In de literatuurstudie gaven we reeds aan dat haatmisdrijven in het algemeen onder gerapporteerd blijven door de slachtoffers of getuigen, en dit voor een verscheidenheid aan redenen, waaronder o.a. het gebrek aan vertrouwen dat het misdrijf op gepaste wijze behandeld zal worden door het rechtssysteem, of een gebrek aan vertrouwen dat de politie de aangiften serieus zal nemen (Perry, 2001). Dat is voor transgender slachtoffers dus niet anders. Echter, in de LGBT populatie wordt het gebrek aan aangifte nog extra bemoeilijkt door het feit dat vele LGBT personen niet 'out' zijn als holebi en/of trans, en dat ze angst hebben dat de aangifte er toe zou kunnen leiden dat hun identiteit wordt prijsgegeven, bijvoorbeeld in proces-verbalen of in rechtsdocumenten (Turner et al, 2009: 9). In dit onderzoek stelden we vast dat respondenten in 7.5% à 18.4% van de gevallen (afhankelijk van geweldstype) aangeven niet naar de politie te zijn gestapt omdat men de transgender achtergrond of identiteit niet kenbaar wilde maken, en 4 à 14.7% haalt aan dat ze al eerder negatieve ervaringen hadden met de politie als transgender.

De **tevredenheid** van degenen die aangifte deden over de aanpak van de politie, ligt zeer laag: slechts enkele zijn tevreden, de meerderheid is (zeer) ontevreden. Maar hierbij dient dus wel opgemerkt te worden dat deze gegevens zich op zeer kleine aantallen baseren. Maar ook in het onderzoek van Witten en Eyler (1999) blijkt dat 65% van de slachtoffers ontevreden was over hun contact met de bevoegde instanties.

Een relatief grote groep respondenten stapte niet naar de politie, maar opvallend genoeg spreekt 15.6 à 20.9% er verder ook met **helemaal niemand** over. De reden hiervoor zijn: geen bijkomende vernedering willen en/of denken dat anderen niet kunnen helpen of niet meelevend zouden zijn. Dit stilzwijgen wijst reeds op wat we verder ook vaststelden doorheen de analyses: heel wat respondenten minimaliseren wat er met hen gebeurde, zelfs indien het ging om zware voorvallen. Ongeveer één op tien vindt het voorval van transfoob geweld "gewoon iets dat gebeurde". Niettemin geeft haast 4 op 5 aan dat het voorval een emotionele impact had en 4 op 10 gaat bewust bepaalde plaatsen of personen vermijden. Voor 1 à 2 op tien personen zorgde het voorval er voor dat men zijn innerlijke genderbeleving niet meer durfde uiten uit angst voor reacties.

6.4. Tot slot

De cijfers van geweldervaringen van transgender personen in dit onderzoek liggen hoger dan de onderzoeksgegevens uit andere landen, maar dit is niet te interpreteren alsof geweld meer zou voorkomen in ons land. De onderzoeksopzet (een onderzoek enkel en alleen gericht op geweld via een online enquête, met concreet omschreven items van geweld en met veel open antwoordopties) bleek de juiste aanpak te zijn om deze minder leuke ervaringen in een relatief erg kleine doelgroep te kunnen onderzoeken. Dit rapport bevat een overzicht van de bevindingen, zonder de pretentie dat het hier gaat om representatieve gegevens. De rijke dataset geeft ons echter een gedetailleerd inzicht in de ervaren geweldervaringen van transgender personen in België, en schets een beeld van hun aangiftebereidheid en de impact van hetgeen voorvalt op hun als persoon.

7. Bibliografie

- Balarajan, M., Gray, M., & Mitchell, M. (2011). Monitoring equality: Developing a gender identity question *Equality and Human Rights Commission Research Report Series*. Manchester: Equality and Human Rights Commission.
- Blackless, M., Charuvastra, A., Derryc, A., Fausto-Sterling, A., Lauzanne, K., & Lee, E. (2000). How sexually dimorphic are we? Review and synthesis. *American Journal of Human Biology*(12), 151-166.
- Bruynooghe, R.-M., & Noelanders, S. (1998). *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*. Diepenbeek : Limburgs Universitair Centrum.
- Clements-Nolle, K., Marx, R., & Katz, M. (2006). Attempted suicide among transgender persons: The influence of gender-based discrimination and victimization. *Journal of Homosexuality*, 51(3), 53-69. doi: 10.1300/J082v51n03_04
- Cohan, D., Lutnick, A., Davidson, P., Cloniger, C., Herlyn, A., Breyer, J., . . . Klausner, J. (2006). Sex worker health: San Francisco style. *Sexually Transmitted Infections*, 82(5), 418-422. doi: 10.1136/sti.2006.020628
- De Cuypere, G., Van Hemelrijck, M., Michel, A., Crael, B., Heylens, G., Rubens, R., . . . Monstrey, S. (2007). Prevalence and demography of transsexualism in Belgium. *European Psychiatry*, 22(3), 137-141.
- Dinsbach, W. (2011). *Contribution to the FRA's annual report 2011*. The Netherlands. Rotterdam.
- Garofalo, R., DeLeon, J., Osmer, E., Doll, M., & Harper, G. W. (2006). Overlooked, misunderstood and at-risk: Exploring the lives and HIV risk of ethnic minority male-to-female transgender youth. *Journal of Adolescent Health*, 38(3), 230-236. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jadohealth.2005.03.023>
- Gisle, L. (2010). *Mentale gezondheid - Gezondheidsenquête, België 2008*. Brussel: Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, Operationele Directie Volksgezondheid en surveillance.
- Goldberg, D., & Willimas, P. (1988). *A user's guide to the General Health Questionnaire*. Berkshire: NFER-NELSON.
- Grant, J. M., Mottet, L. A., Tanis, J., Harrison, J., Herman, J. L., & Keisling, M. (2011). *Injustice at Every Turn: A Report of the National Transgender Discrimination Survey* (pp. 228). Washington: National Gay and Lesbian Task Force and the National Center for Transgender Equality.
- Herek, G. M., Cogan, J. C., & Gillis, J. R. (2002). Victim experiences in hate crimes based on sexual orientation. *Journal of Social Issues*, 58(2), 319-339.
- Herek, G. M., Gillis, J. R., & Cogan, J. C. (1999). Psychological sequelae of hate crime victimization among lesbian, gay, and bisexual adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67, 945-951.
- Hill, D., & Willoughby, B. (2005). The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale. *Sex Roles*, 53(7), 531-544. doi: 10.1007/s11199-005-7140-x
- IGVM. (2012). *Activiteitenverslag 2011*. Brussel: Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.
- Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. (2013). *Activiteitenverslag 2012* (pp. 92). Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
- Kenagy, G. P. (2005). Transgender Health: Findings from Two Needs Assessment Studies in Philadelphia. *Health & Social Work*, 30(1), 19-26.
- Kenagy, G. P., & Bostwick, W. B. (2005). Health and Social Service Needs of Transgender People in Chicago. *International Journal of Transgenderism*, 8(2-3), 57-66. doi: 10.1300/J485v08n02_06
- Keuzenkamp, S. (2012). *Worden wie je bent. Het leven van transgenders in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Koeter, W. J., & Ormel, J. (1991). *General Health Questionnaire: Nederlandse bewerking*: Swets Test Services.
- Kuehnle, K., & Sullivan, A. (2003). Gay And Lesbian Victimization: Reporting Factors in Domestic Violence and Bias Incidents. *Criminal Justice and Behavior*, 30(1), 85-96. doi: 10.1177/0093854802239164
- Lombardi, E. L., Wilchins, R. A., Priesing, D., & Malouf, D. (2002). Gender Violence. *Journal of Homosexuality*, 42(1), 89-101. doi: 10.1300/J082v42n01_05
- Mortelmans, D. (2007). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Morton, J. (2008). *Transgender Experience in Scotland. Reseach summary*. Edinburgh: Scottish Transgender Alliance.
- Motmans, J., de Biolley, I., & Debunne, S. (2009). *Leven als transgender in België. De sociale en juridische situatie van transgender personen in kaart gebracht* (pp. 209). Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

- Motmans, J., Meier, P., & T'Sjoen, G. (2011). *De levenskwaliteit van transgender personen in Vlaanderen*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- Namaste, K. (1996). Genderbashing: sexuality, gender, and the regulation of public space. *Environment and Planning D: Society and Space*, 14(2), 221-240.
- Paterson, S., Kielinger, V., & Fletcher, H. (2008). *Women's experience with homophobia and transphobia* (pp. 66). London: The Metropolitan Police Service.
- Perry, B. (2001). *In the name of hate: understanding hate crimes*. London: Routledge.
- Reback, C. J., Simon, P. A., Bemis, C. C., & Gatson, B. (2001). *The Los Angeles transgender health study: community report*. Los Angeles: Authors.
- Risser, J. M. H., Shelton, A., McCurdy, S., Atkinson, J., Padgett, P., Useche, B., . . . Williams, M. (2005). Sex, Drugs, Violence, and HIV Status Among Male-to-Female Transgender Persons in Houston, Texas. *International Journal of Transgenderism*, 8(2-3), 67-74. doi: 10.1300/J485v08n02_07
- Ryan, C. (2003). Lesbian, gay, bisexual, and transgender youth: Health concerns, services, and care. *Clinical Research and Regulatory Affairs*, 20(2), 137-158. doi: Doi 10.1081/Crp-120021078
- Smet, P. (2009). *Beleidsnota 2009 - 2014. Gelijke kansen. Samen gelijke kansen versterken*. Brussel: Vlaamse Overheid.
- Stotzer, R. L. (2009). Violence against transgender people: A review of United States data. *Aggression and Violent Behavior*, 14(3), 170-179. doi: 10.1016/j.avb.2009.01.006
- Transgender Infopunt. (2013). Praatgroepen. Retrieved 14 december, 2013, from <http://www.transgenerinfo.be/zorg/praatgroepen>
- Turner, L., Whittle, S., & Combs, R. (2009). *Transphobic Hate Crime in the European Union* (pp. 42). London: ILGA-Europe and Press for Change.
- UNESCO. (2009). *International Standard Classification of Education (ISCED) 1997*. Montreal: UNESCO Institute for Statistics (UIS)
- Valera, R. J., Sawyer, R. G., & Schiraldi, G. R. (2000). Violence and post traumatic stress disorder in a sample of inner street prostitutes. *American Journal of Health Studies*, 16(3), 149-155.
- Van Hove, H. (2011). *Transseksuele personen in België. Gegevens uit het Rijksregister (1 januari 1993 t.e.m. 30 juni 2011)*. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.
- Van Hove, H. (2013). *Transseksuele personen in België. Gegevens uit het Rijksregister (1 januari 1993 t.e.m. 30 juni 2013)*. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.
- van Wijk, E., van de Meerendonk, B., Bakker, F., & Vanwesenbeeck, I. (2005). Moderne homonegativiteit: De constructie van een meetinstrument voor het meten van hedendaagse reacties op zichtbare homoseksualiteit in Nederland. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 29, 19-27.
- Ware, J. E., Snow, K. K., Kosinski, M., & Gandek, B. (1993). *SF-36 Health Survey Manual and Interpretation Guide*. Boston: The Health Institute.
- Whittle, S., Turner, L., & Al-Alami, M. (2007). *Engendered penalties: transgender and transsexual people's experiences of inequality and discrimination* (pp. 120). West Yorkshire: The equalities review.
- Wilchins, R. A., Lombardi, E., Priesing, D., & Malouf, D. (1997). *GenderPAC First National Survey of Transgender Violence* (pp. 35). New York: GenderPac.
- Witten, T. M. (2003). Life Course Analysis—The Courage to Search for Something More. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 8(2-3), 189-224. doi: 10.1300/J137v08n02_12
- Witten, T. M., & Eyler, A. E. (1999). Hate crimes against the transgendered: An invisible problem. *Peace Review*, 11(3), 461-468.
- Wyss, S. E. (2004). 'This was my hell': the violence experienced by gender non-conforming youth in US high schools. *International Journal of Qualitative Studies in Education (QSE)*, 17(5), 709-730. doi: 10.1080/0951839042000253676
- Xavier, J. M. (2000). *The Washington, D. C. Transgender Needs Assessment Survey final report for phase two*. Washington D.C.: Administration for HIV/AIDS of the District of Columbia.
- Xavier, J. M., Honnold, J. A., & Bradford, J. (2007). *The Health, Health-related Needs, and Lifecourse Experiences of Transgender Virginians* (pp. 76). Virginia Virginia HIV Community Planning Committee and Virginia Department of Health.